

巴漢對照法句經

Pāli-Chinese Dhammapada

漢譯：葉均

單字注解：廖文燦

注解：明法比丘

法句經 目錄

1. Yamakavaggo 雙品 (Dhp.1-20)
2. Appamādavaggo 不放逸品 (Dhp.21-32)
3. Cittavaggo 心品 (Dhp.33-43)
4. Pupphavaggo 花品 (Dhp.44-59)
5. Bālavaggo 愚人品 (Dhp.60-75)
6. Pañditavaggo 智者品 (Dhp.76-89)
7. Arahantavaggo 阿羅漢品 (Dhp.90-99)
8. Sahassavaggo 千品 (Dhp.100-115)
9. Pāpavaggo 惡品 (Dhp.116-128)
10. Dandavaggo 刀杖品 (Dhp.129-145)
11. Jarāvaggo 老品 (Dhp.146-156)
12. Attavaggo 自己品 (Dhp.157-166)
13. Lokavaggo 世間品 (Dhp.167-178)
14. Buddhavaggo 佛陀品 (Dhp.179-196)
15. Sukhavaggo 樂品 (Dhp.197-208)
16. Piyavaggo 喜愛品 (Dhp.209~220)
17. Kodhavaggo 怨怒品 (Dhp.221-234)
18. Malavaggo 垢穢品 (Dhp.235-255)
19. Dhammatṭhavaggo 法住品 (Dhp.256-272)
20. Maggavaggo 道品 (Dhp.273-289)
21. Pakiṇṇakavaggo 雜品 (Dhp.290-305)
22. Nirayavaggo 地獄品 (Dhp.306-319)
23. Nāgavaggo 象品 (Dhp.320-333)
24. Taṇhāvaggo 愛欲品 (Dhp.334-359)
25. Bhikkhuvaggo 比丘品 (Dhp.360-382)
26. Brāhmaṇavaggo 婆羅門品 (Dhp.383-423)

1. Yamakavagga 〈一、雙品〉(Dh1-20)

1. Manopubbaṅgamā dhammā, mano setṭhā manomayā;

Manasā ce padutṭhena, bhāsatī vā karoti vā.

Tato naṁ dukkhamanveti, cakkamva vahato padam.

[Mano 意][pubbaṅgamā 先導(陽復主格, a.)][dhammā 法(陽復主格)][mano 意][setṭhā 最勝(陽復主格, a.)][manomayā 從意做成(陽復主格, a.)];
[manasā 意(中單具格)][ce 若][padutṭhena 徹底為難(中單具格, pp.)],[bhāsatī 說(單3現)][vā 或][karoti 作(單3現)] vā.

[Tato 從那邊] [naṁ 他(陽單業格)][dukkham 苦(中單主格)][anveti 隨...去(單3現)][cakkam 輪(中單主格)][va 如][vahato 載運(陽單屬格, ppr.)]
[padam 足(中單業格)].

1 諸法意先導，意主。意造作¹。

若以染污意，或語。或行業，

是則苦隨彼，如輪隨獸足²。(cf. 《本事經》T4.663.3)³

2. Manopubbaṅgamā dhammā, mano setṭhā manomayā;

manasā ce pasannena, bhāsatī vā karoti vā.

Tato naṁ sukham anveti, chāyā va anapāyinī. (cp. Dh 1 ; 《本事經》T4.664.1)⁴

[Mano 意][pubbaṅgamā 先導(陽復主格, a.)][dhammā 法(陽復主格)][mano 意][setṭhā 最勝(陽復主格, a.)][manomayā 從意做成(陽復主格, a.)];
[manasā 意(中單具格)][ce 若][pasannena 明淨(中單具格, pp.)],[bhāsatī 說(單3現)][vā 或][karoti 作(單3現)] vā.

[Tato 從那邊] [naṁ 他(陽單業格)][sukham 樂(中單主格)][anveti 隨...去(單3現)][chāyā 影(陰單主格)][va 如][anapāyinī 不離去(陰單主格, a.)]

2 諸法意先導，意主。意造作。

若以清淨意，或語。或行業，

是則樂隨彼，如影不離形。

3~4

3. Akkocchi marī avadhi marī, ajini marī ahāsi me;

ye ca tarī upanayhanti, verarī tesarī na sammati. (cf. M iii 154)

[Akkocchi 罷(單3過)][marī 我(業格)][avadhi 打殺(單3過)][marī, [ajini 勝過(單3過)][marī 我(業格)][ahāsi 竊奪(單3過)][me 我(與格)];
[ye 凡是(陽復主格, rp.)][ca 但是][tarī 他(陽單業格)][upanayhanti 怨恨(複3現)][verarī 怨(中單主格)][tesarī 他們(陽復屬格)][na 不][sammati 被平息(單3現)].

3 「彼罵我。打我，敗我。劫奪我」，若人懷此念，怨恨不能息。

4. Akkocchi marī avadhi marī, ajini marī ahāsi me;

¹ 諸法：dhammā (mental phenomena、mental states)，在此指善。惡業(kamma)。意，指心識。此句即：心為所有作為的前導，心為它們的主人，它們為心所造作。

² 如輪隨獸足：cakkam'va vahato padam，如車輪跟隨運載者的腳。

³ 《本事經》：「諸不善法生，為因能感苦，皆意為前導，與煩惱俱生。意為前導法，意尊意所使，由意有染污，故有說有行，苦隨此而生，如輪因手轉。」(T4.663.3)

⁴ 《本事經》：「諸淨善法生，為因能感樂，皆意為前導，與善法俱生。意為前導法，意尊意所使，由意有清淨，故有說

ye ca tam nupanayhanti, veraṁ tesūpasammati. (cf. Dh3) (cf. M iii154)

4 「彼罵我.打我，敗我.劫奪我」，若人捨此念，怨恨自平息。

[Akkocchi 罷(單 3 過) [marī 我(業格)] [avadhi 打殺(單 3 過)] marī,[ajini 勝過(單 3 過)] marī [ahāsi 竊奪(單 3 過)] [me 我(與格);

[ye 凡是(陽復主格, rp.)] [ca 但是] [tarī 他(陽單業格)] [n 不(=na)] [upanayhanti 怨恨(複 3 現)],

[verarī 怨(中單主格)] [tes 他們(陽復處格, =tesu)][ūpasammati 被全部平息(單 3 現)].

5. Na hi verena verāni, sammant’idha kudācanarī, averena ca sammanti; esa dhammo sanantano. (cf. M iii154)

[Na 不] [hi 確實] [verena 怨(中單具格)] [verāni 怨(中複主格)], [sammant’被平息(複 3 現)][idha 在這裡] [kudācanarī 在任何時候],

[averena 無怨(中單具格)] [ca 但是] [sammanti 被平息(複 3 現)]; [esa 這(陽單主格)] [dhammo 法(陽單主格)] [sanantano 永久不變(陽單主格, a.)].

5 於此世界中，從非怨止怨，唯以忍止怨；此古聖常法。¹

6. Pare ca na vijānanti mayam ettha yamāmase;

ye ca tattha vijānanti, tato sammanti medhagā. (cf. M iii154)

[Pare 其他諸人 (陽復主格) [ca 但是] [na 不] [vijānanti 擴大知(複 3 現)], [mayam 我們(複主格)] [ettha 在此處] [yamāmase 止息(複 1imp.)];

[ye 凡是(陽復主格, rp.)] [ca 但是] [tattha 在那邊] vijānanti, [tato 從那邊] [sammanti 被平息(複 3 現)] [medhagā 爭執(陽複主格)].

6 彼人²不了悟：「我等將毀滅」³。若彼等知此，則諍論自息。

7. Subhānupassim viharantari, indriyesu asarīvutari;

bhojanamhi cāmattaññum, kusītarī hīnavīriyam,

tam ve pasahati Māro, vāto rukkhari va dubbalā.

[Subh 美妙][ānupassim 隨看(陽單業格, a.)] [viharantari 住(陽單業格, ppr.)],[indriyesu 根(中複處格)] [asarīvutari 未完全圍(陽單業格, pp.)];

[bhojanamhi 食物(中單處格)] [c 及][āmattaññum 不知適量(陽單業格, a.)],

[kusītarī 解怠(陽單業格, a.)] [hīnavīriyam 英雄本色已被捨棄(陽單業格, a.)],

[tarī 他(陽單業格)] [ve 確實] [pasahati 徹底克服(單 3 現)] [Māro 魔羅(陽單主格)],

[vāto 風(陽單主格)] [rukkhari 樹(陽單業格)] [va 如] [dubbali 弱力(陽單業格, a.)].

7 唯求住淨樂⁴，不攝護諸根⁵，飲食不知量⁶，懈惰不精進，彼實為魔⁷伏，如風吹弱樹⁸。

8. Asubhānupassim viharantari, indriyesu susarīvutari;

bhojanamhi ca mattaññum, saddhārī araddhavīriyam.

有行，樂隨此而生，如影隨形轉。」(T4.664.1)

¹ 《增壹阿含 24.8 經》：「怨怨不休息，自古有此法，無怨能勝怨，此法終不朽。」(T2.627.2)

² 彼人：**Pare**，其他諸人(陽.複.主格)：指在橋賞彌(Kosambi)的比丘，因判定有罪、無罪之事而起諍論。

³ 我等將毀滅：**mayam ettha yamāmase**，我們將滅亡於此諍論之中。另譯作：「我們在此處要止息」。

⁴ 淨樂：**Subhānupassim**(=Subha 美妙+anupassim 隨看的)，好樂、貪著色身的淨美。

⁵ 不攝護諸根：**indriyesu asarīvutari**，眼.耳.鼻.舌.身.意不自我保護，隨心縱欲。

⁶ 飲食不知量：**bhojanamhi cāmattaññum**，對飲食不省察所從來，為娛樂或炫耀或美白而飲食。「適量」是指「遍求的量(pariyesanamattā)、接受的量(patiggahañnamattā)、遍受用的量(paribhogamattā)」。

⁷ 魔：**Māro**，在此指欲望。

⁸ 如風吹弱樹：**vāto rukkhari va dubbalā**。dubbali 弱(難^ヲ)強力)。

Tarī ve nappasahati Māro, vāto selam va pabbatam.

[Asubh 不美妙][ānupassim 隨看(陽單業格, a.)] [viharantam 住(陽單業格, ppr.)],

[indriyesu 根(中複處格)] [susarīvutam 善完全圍(陽單業格, pp.)];

[bhojanamhi 食物(中單處格)] [ca 及] [mattaññurā 知適量(陽單業格, a.)],

[saddham 信(陽單業格, a.)] [āraddhaviriyam 英雄本色已被確立(陽單業格, a.)].

[Tarī 他(陽單業格)] [ve 確實] [na 不]p[pasahati 徹底克服(單 3 現)] [Māro 魔羅(陽單主格)],

[vāto 風(陽單主格)] [selam 岩(陽單業格, a.)] [va 如] [pabbatam 山(陽單業格)].

8 諸求非樂¹住，善攝護諸根，飲食知節量，具信²又精進，魔³不能勝彼，如風吹石山。

9. Anikkasāvo kāsāvarā, yo vattham paridahissati;

apeto damasaccena, na so kāsāvam arahati.

[Anikkasāvo 不無濁穢(陽單主格, a.)] [kāsāvarā 裳裟(中單業格, a.)],

[yo 凡是(陽單主格, rp.)] [vattham 衣服(中單業格)] [paridahissati 穿(單 3 未)];

[apeto 離去(陽單主格, pp.)] [dama 調伏][saccena 真諦(中單具格)],

[na 不] [so 他(陽單主格)] kāsāvam [arahati 值得領受(單 3 現)].

9 若人穿袈裟，不離垢穢，無誠實克己，不應著袈裟。

10. Yo ca vantakasāv'assa, silesu susamāhito;

upeto damasaccena, sa ve kāsāvam arahati.

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ca 但是] [vanta 吐出(pp.)][kasāv'濁穢(陽單主格)] [assa 是(單 3opt.)],

[silesu 戒(中複處格)] [susamāhito 善定(陽單主格, pp.)];

[upeto 經歷(陽單主格, pp.)] [dama 調伏][saccena 真諦(中單具格)],

[sa 他(陽單主格)] [ve 確實] [kāsāvam 裳裟(中單業格, a.)] [arahati 值得領受(單 3 現)].

10 若人離諸垢⁴，能善持戒律⁵，克己與誠實，彼應著袈裟。

11~12

11. Asāre sāramatino, sāre cāsāradassino,

te sāram nādhigacchanti, micchāsaṅkappagocarā.

[Asāre 非核心(中單處格)] [sāra 核心][matino 思量(陽複主格, a.)],

[sāre 核心(陽單處格)] [c 並且][āsāra 非核心][dassino 視為(陽複主格, a.)],

[te 他們(陽複主格)] [sāram 核心(陽單業格)] [n 不][ādhigacchanti 獲得(複 3 現)],

[micchā 邪][saṅkappa 思惟][gocarā 住於(陽複主格, a.)].

11 非真思真實⁶，真實見非真，邪思惟境界，彼不達真實。

¹ 非樂：asubha((a 不+subha 美妙、淨)，觀察身體十種不淨或身體三十二種成份。

² 信：saddharī，對佛法僧不動搖的信心。

³ 魔：Māro，煩惱魔。

⁴ 離諸垢(vantakāsāva 吐污)：離煩惱。有煩惱垢、塵垢、垢穢、惑垢、染垢等名詞。

⁵ 戒律：DhA：silesūti catupārisuddhisilesu. (於諸戒：於四遍清淨的戒。)

⁶ 非真思真實：DhA：asāre sāramatino tattāro paccayā, dasavatthukā micchādiṭṭhi, tassā upanissayabhūtā dhammadesanāti

12. Sārañca sārato ñatvā, asārañca asārato;
te sāram adhigacchanti, sammāsaṅkappagocarā.

[Sārañ 核心(陽單業格)] [ca 但是] [sārato 核心(陽單從格)] [ñatvā 知(ger.)],
[asārañ 非核心(中單業格)] [ca 並且] [asārato 非核心(中單從格)];
[te 他們(陽複主格)] [sāram 核心(陽單業格)] [adhigacchanti 獲得(複 3 現)],
[sammāsaṅkappa 正思惟][gocarā 住於(陽複主格, a.)].

12 真實思真實，非真知非真，正思惟境界，彼能達真實。

13~14

13 Yathā agāram ducchannam, vuṭṭhi samativijjhati;
evāñ abhāvitāñ cittāñ, rāgo samativijjhati. (cp. 《增壹阿含 18.7 經》)

[Yathā 像(adv.)] [agāram 屋(中單業格)] [duchannam 惡覆蓋(中單業格, pp.)], [vuṭṭhi 雨(陰單主格)] [samativijjhati 完全貫穿越過(單 3 現)];
[evāñ 如是] [abhāvitāñ 未修習(中單業格, pp.)] [cittāñ 心(中單業格)], [rāgo 染(陽單主格)] samativijjhati.

13 如蓋屋不密，必為雨漏浸，如是不修心，貪欲必漏入。¹

14 Yathā agāram succhannam, vuṭṭhi na samativijjhati;
evāñ subhāvitāñ cittāñ, rāgo na samativijjhati. (cp. Dh13 ; cp. 《增壹阿含 18.7 經》)

[Yathā 像(adv.)] [agāram 屋(中單業格)] [succhannam 善覆蓋(中單業格, pp.)], [vuṭṭhi 雨(陰單主格)] [na 不] [samativijjhati 完全貫穿越過(單 3 現)];
[evāñ 如是] [subhāvitāñ 善修習(中單業格, pp.)] [cittāñ 心(中單業格)], [rāgo 染(陽單主格)] na samativijjhati. (cp. Dh13)

14 如善密蓋屋，不為雨漏浸，如是善修心，貪欲不漏入。

15 Idha socati pecca socati, pāpakārī ubhayattha socati;
so socati so vihaññati, disvā kammakiliñham attano.

[Idha 在這裡] [socati 悲傷(單 3 現)] [pecca 死去(ger.)] socati, [pāpakārī 作惡者(陽單主格)] [ubhayattha 在兩處(adv.)] socati;
[so 他(陽單主格)] socati so [vihaññati 被擴大損壞(單 3 現)], [disvā 見(ger.)] [kamma 業][kiliñham 汚染(中單業格, pp.)] [attano 自我(陽單屬格)].
15 現世此處悲，死後他處悲，作諸惡業者，兩處俱憂悲，
見自惡業已，他悲他苦惱。

16 Idha modati pecca modati, katapuñño ubhayattha modati;
so modati so pamodati, disvā kammavisuddhim attano. (cp. Dh15)

[Idha 在這裡] [modati 欣喜(單 3 現)] [pecca 死去(ger.)] modati,
[katapuñño 作福(陽單主格, pp.)] [ubhayattha 在兩處(adv.)] modati;
[so 他(陽單主格)] modati so [pamodati 徹底欣喜(單 3 現)],
[disvā 見(ger.)] [kamma 業][visuddhim 清淨(陰單業格)] [attano 自我(陽單屬格)]. (cp. Dh15)

16 現世此處樂，死後他處樂，作諸善業者，兩處俱受樂，見自善業已，他樂他極樂。

ayarāñ asāro nāma. (在非核心之中思量核心：從四資具，它的十事的邪見解，已成為依靠的指示法，此名叫非核心。)

¹ 《增壹阿含 18.7 經》：「蓋屋不密，天雨則漏，人不惟行，漏姪怒癡。蓋屋善密，天雨不漏，人能惟行，無姪怒癡。」
(T2.591.3)

17 Idha tappati pecca tappati, pāpakārī ubhayattha tappati;
“pāparām me katan” ti tappati, bhiyyo tappati duggatim gato.

[Idha 在這裡] [tappati 被灼熱(單 3 現)] [pecca 死去(ger.)] tappati,
[pāpakārī 作惡者(陽單主格)] [ubhayattha 在兩處(adv.)] tappati;
“[pāparām 惡(中單主格)] [me 我(具格)] [katan 作(中單主格, pp.)]” [ti 這樣(結尾語)] tappati,
[bhiyyo 更多(adv.)] tappati [duggatim 惡去處(陰單業格)] [gato 去到(陽單主格, pp.)].

17 現世此處苦，死後他處苦，作諸惡業者，兩處俱受苦，現悲「我作惡」，墮惡趣更苦。

18 Idha nandati pecca nandati, katapuñño ubhayattha nandati;
“puññam me katan” ti nandati, bhiyyo nandati suggatim gato. (cp. Dh17)

[Idha 在這裡] [nandati 歡喜(單 3 現)] [pecca 死去(ger.)] nandati,
[katapuñño 作福(陽單主格, pp.)] [ubhayattha 在兩處(adv.)] nandati;
“[puññam 福(中單主格)] [me 我(具格)] [katan 作(中單主格, pp.)]” [ti 這樣(結尾語)] nandati,
[bhiyyo 更多(adv.)] nandati [suggatim 善去處(陰單業格)] [gato 去到(陽單主格, pp.)]

18 現世此處喜，死後他處喜，修諸福業者，兩處俱歡喜，現喜「我修福」，生善趣更喜。

19~20

19 Bahum pi ce sahitam bhāsamāno, na takkarō hoti naro pamatto,
gopo va gāvo ganayam paresam, na bhāgavā sāmaññassa hoti.

[Bahum 眾多(單業格, a.)] [pi 即使...亦] [ce 若] [sahitam 藏[¶]經(單業格)] [bhāsamāno 說(陽單主格, ppr.)],
[na 不] [takkarō 作他者(陽單主格)] [hoti 變成(單 3 現)] [naro 人(陽單主格)] [pamatto 放逸(陽單主格, pp.)],
[gopo 牧牛者(陽單主格)] [va 如] [gāvo 牛(陽複業格)] [ganayam 計數(陽單主格, ppr.)] [paresam 其他諸人(陽複屬格)],
[na [bhāgavā 有部分(陽單主格, a.)] [sāmaññassa 沙門本色(中單屬格)] hoti.

19 雖多誦經集¹，放逸而不行，如牧數他牛，自無沙門分。

20 Appam pi ce sahitam bhāsamāno, dhammassa hoti anudhammadacārī,
rāgañca dosañca pahāya moham, sammappajāno suvimuttacitto.
Anupādiyāno idha vā huram vā, sa bhāgavā sāmaññassa hoti. (cp. Dh19)

[Appam 少量(單業格, a.)] [pi 即使] [ce 若] [sahitam 藏[¶]經(單業格)] [bhāsamāno 說(陽單主格, ppr.)],
[dhammassa 法(陽單與格)] [hoti 變成(單 3 現)] [anudhammadacārī 行於隨法(陽單主格, a.)],
[rāgañ 染(陽單業格)] [ca 及] [dosañ 為難(陽單業格)] ca [pahāya 徹底捨棄(ger.)] [moham 癱(陽單業格)],
[sammappajāno 正確徹底知(陽單主格, a.)] {[suvimuttacitto 心已被善釋放開(陽單主格, a.)]}
[Anupādiyāno 未取(陽單主格, ppr.)] [idha 在這裡] [vā 或] [huram 在其它處(adv.)] vā
[sa 他(陽單主格)] [bhāgavā 有部分(陽單主格, a.)] [sāmaññassa 沙門本色(中單屬格)] hoti. (cp. Dh19)

20 雖誦經典少，能依教實行，具足正知識，除滅貪瞋癡，
善淨解脫心，棄捨於世欲，此界或他界，彼得沙門分²。

¹ 經集：DhA : **samhitanti** tepiṭakassa buddhavacanassetam nāmarā. (經集：這是佛說的三藏之名。)

² 沙門分：**bhāgavā sāmaññassa**，沙門的成分，指沙門的利益：道與果。

2. Appamādavagga 〈二、不放逸品〉(Dh21-32)

21~23

21 Appamādo amatapadarī, pamādo maccuno padarī;
appamattā na mīyanti, ye pamattā yathā matā.

[Appamādo 不放逸(陽單主格)] [amatapadarī 不死][padarī 路(中單主格)],
[pamādo 放逸(陽單主格)] [maccuno 死天(陽單屬格)] [padarī 路(中單主格)];
[appamattā 未放逸(陽複主格, pp.)] [na 不] [mīyanti 死(複3現)],
[ye 凡是(陽複主格, pp.)] [pamattā 放逸(陽複主格, pp.)] [yathā 像(adv.)] [matā 死(陽複主格, pp.)].

21 無逸不死道¹，放逸趣死路²。無逸者不死，放逸者如尸。

22 Etarī visesato ñatvā, appamādamhi pañditā;
appamāde pamodanti, ariyānam gocare ratā.

[Etarī 這(中單業格)] [visesato 殊勝(陽單從格)] [ñatvā 知(ger.)],
[appamādamhi 不放逸(陽單處格)] [pañditā 賢智者(陽複主格)];
[appamāde 不放逸(陽單處格)] [pamodanti 徹底欣喜(複3現)],
[ariyānam 聖者(陽複屬格)] [gocare 行境(陽複業格)] [ratā 喜樂(陽複主格, pp.)].

22 智者深知此，所行不放逸。不放逸得樂，喜悅於聖境。

23 Te jhāyino sātatkā, niccarī dalhaparakkamā;
phusanti dhīrā nibbānarī, yogakkhemarī anuttaram.

[Te 他們(陽複主格)] [jhāyino 禪那(陽複主格, a.)] [sātatkā 堅定(陽複主格, a.)],
[niccarī 常(adv.)] [dalhaparakkamā 堅強努力(陽複主格, a.)];
[phusanti 觸(複3現)] [dhīrā 賢明(陽複主格, a.)] [nibbānarī 涅槃(中單業格)],
[yogakkhemari 以致力為安穩(中單業格, a.)] [anuttaram 無上(中單業格, a.)].

23 智者常堅忍，勇猛修禪定。解脫得安隱，證無上涅槃。

24 Utthānavato satimato sucikammassa nisammakārino;
saññatassa ca dhammajīvino appamattassa yaso'bhiavadḍhati.

[Utthānavato 有奮起(陽單與格, a.)] [satimato 具念(陽單與格, a.)]
[sucikammassa 淨業(單與格)] [nisamma 慎重(adv.)][kārino 作(單與格, a.)];
[saññatassa 完全止息(單與格, pp.)] [ca 及] [dhamma 法][jīvino 活命(單與格, a.)]
[appamattassa 未放逸(陽單屬格, pp.)] [yaso 名譽(中單主格)] ['bhivadḍhati 全面增長(單3現)].

24 奮勉常正念，淨行¹能克己，如法而生活，無逸善名增。

¹ 不死道：amatapadarī，涅槃的一種名稱。《相應部》〈無為相應〉提到三十二種涅槃的別名之一‘amata’。DhA.CS:pg.1.103. :
Amatapadanti amatāru vuccati nibbānarī. (不死的路：「不死」被叫做「涅槃」。)

² 死路：maccu (death 死)。

25 Utthānen' appamādena saññamena damena ca;
dīparī kayirātha medhāvī, yam ogho nābhikīrati.

[Utthānen'奮起(中單具格)] [appamādena 不放逸(陽單具格)]

[saññamena 完全止息(陽單具格)] [damena 調伏(中單具格)] [ca 及];
[dīparī 洲(陽單業格)] [kayirātha 作(單 3opt.為自言)] [medhāvī 有智(陽單主格, a.)],
[yam 他(陽單業格, rp.)] [ogho 洪水(陽單主格)] [n 不][ābhikīrati 淹沒(單 3 現)].

25 奮勉²不放逸，克己自調御，智者自作洲，不為洪水沒³。

26~27

26 Pamādam anuyuñjanti, bālā dummedhino janā;
appamādañca medhāvī, dhanarī setthām va rakkhati. (cf. M ii105)

[Pamādam 放逸(陽單業格)] [anuyuñjanti 隨致力(複 3 現)],
[bālā 無知(陽復主格, a.)] [dummedhino 有惡智(陽復主格, a.)] [janā 人(陽復主格)];
[appamādañ 不放逸(陽單業格)] [ca 但是] [medhāvī 有智(陽單主格, a.)],
[dhanarī 財(中單業格)] [setthām 最勝(中單業格, a.)] [va 如] [rakkhati 護(單 3 現)].

26 暗鈍愚癡人，耽溺於放逸，智者不放逸，如富人護寶。

27 Mā pamādam anuyuñjetha, mā kāmaratisanthavām;
appamatto hi jhāyanto, pappoti vipularī sukhām. (cf. M ii.105)

[Mā 不要] [pamādam 放逸(陽單業格)] [anuyuñjetha 隨致力(複 2opt.)],
mā [kāmarati 欲的喜樂][santhavarī 親近(陽單業格)];
[appamatto 未放逸(陽單主格, pp.)] [hi 因為] [jhāyanto 禪那(陽單主格, ppr.)],
[pappoti 得達(單 3 現)] [vipularī 廣大(中單業格, a.)] [sukharī 樂(中單業格)].

27 莫耽溺放逸，莫嗜愛欲樂。警覺修定者，始得大安樂。

28 Pamādarī appamādena, yadā nudati pañđito;
paññāpāsādam āruhya, asoko sokiniñ pajarī;
pabbatañtho va bhummāñthe, dhīro bāle avekkhati.

[Pamādarī 放逸(陽單業格)] [appamādena 不放逸(陽單具格)],
[yadā 當...時] [nudati 破除(單 3 現)] [pañđito 賢智者(陽單主格)];
[paññā 慧][pāsādam 高樓(陽單業格)] [āruhya 登上(ger.)],
[asoko 無悲傷(陽單主格, a.)] [sokiniñ 悲傷(陰單業格, a.)] [pajarī 世代子孫(陰單業格)];
[pabbatañtho 站立(陽單主格, a.)] [va 如] [bhummā 地][ñthe 站立(陽復業格, a.)],

¹ 淨行：DhA：**Sucikammassāti** niddosehi niraparādhehi kāyakammādīhi samannāgatassa.（淨業：已被無為難的、無違犯的身業等俱行。）

² 奮勉：DhA：**utthānavatoti** utthānavīriyavantassa.（有奮起：有奮起的英雄本色。）

³ 不為洪水沒：智者以法與律作為依止，不為煩惱(喻作：洪水)所淹沒。DhA：四種污染的洪水(catubbidhopi kilesogho)。四洪水(cattāro oghā)就是四流向(4 āsavā。āsavā 的他譯：漏)。

[dhīro 賢明者(陽單主格) [bāle 無知者(陽複業格) [avekkhati 觀察(單3現)].

28 智者以無逸，除逸則無憂，聖賢登慧閣，觀愚者多憂，如登於高山，俯視地上物。

29 Appamatto pamattesu, suttesu bahujāgaro;

abalassarān va sīghasso, hitvā yāti sumedhaso.

[Appamatto 未放逸(陽單主格, pp.) [pamattesu 放逸(陽複處格, pp.)],

[suttesu 睡眠(複處格, pp.)] [bahujāgaro 多清醒(陽單主格, a.)];

[abalassarān 無強力的馬(單業格) [va 如] [sīghasso 快馬(陽單主格),

[hitvā 捨棄(ger.)] [yāti 行走(單3現)] [sumedhaso 非常有智(陽單主格, a.)].

29 放逸中無逸，如眾睡獨醒。智者如駿馳，駑駘所不及。

30 Appamādena Maghavā devānarām seṭṭhatarām gato;

appamādarām pasarānsanti, pamādo garahito sadā.

[Appamādena 不放逸(陽單具格) [Maghavā 摩伽(陽單主格)]

[devānarām 天(陽複屬格) [seṭṭhatarām 最勝的狀態(單業格) [gato 去到(陽單主格, pp.)];

[appamādarām 不放逸(陽單業格) [pasarānsanti 稱讚(複3現)],

[pamādo 放逸(陽單主格) [garahito 講責(陽單主格, pp.)] [sadā 經常(adv.)].

30 摩伽¹以無逸，得為諸天主。無逸人所讚，放逸為人詞。

31 Appamādarato bhikkhu, pamāde bhayadassi vā;

saññojanārām aṇurām thūlārām, ḍahārām aggī va gacchati.

[Appamāda 不放逸][rato 喜樂(陽單主格, pp.) [bhikkhu 比丘(陽單主格)],

[pamāde 放逸(陽單處格) [bhayadassi 視為恐懼(陽單主格, a.)] [vā 或];

[saññojanārām 結合(陽單業格) [aṇurām 小(陽單業格, a.)] [thūlārām 大(陽單業格, a.)],

[ḍahārām 燒(陽單主格, ppr.) [aggī 火(陽單主格)] [va 如] [gacchati 去到(單3現)].

31 樂不放逸比丘，或者懼見放逸，猶如猛火炎炎，燒去大結小結²。

32 Appamādarato bhikkhu, pamāde bhayadassi vā;

abhabbo parihānāya, nibbānass' eva santike. (cp. Dh31) (cf. A ii40)

[Appamāda 不放逸][rato 喜樂(陽單主格, pp.) [bhikkhu 比丘(陽單主格)],

[pamāde 放逸(陽單處格) [bhayadassi 視為恐懼(陽單主格, a.)] [vā 或];

[abhabbo 不可能(陽單主格, a.) [parihānāya 遍減少(中單與格)],

[nibbānass' 涅槃(中單屬格) [eva 如此] [santike 附近(中單處格)]. (cp. Dh31) (cf. A ii40)

32 樂不放逸比丘，或者懼見放逸，彼已鄰近涅槃，必定不易墮落。

¹ 摩伽：Maghavā，帝釋天王七個名字之一。帝釋天王做人時有七誓約(satta vatapadāni)。S.11.11 「1.願終生孝養父母。2.願終生禮敬長輩。3.願終生語柔和。4.願終生不誹謗。5.願終生守住離慳垢；舒手施、樂捨施、有求必應、樂分配施。6.願終生說真實語。7.願終生不生氣，若生氣則速制伏。」(cf. 《雜阿含 1105 經》)

² 結：saññojanārām，煩惱的異名。

3. Cittavaggo 〈 三、心 品 〉 (Dh33-43)

33~34

33 Phandanarī capalarī cittarī, dūrakkharī dunnivārayarī;
ujūrī karoti medhāvī, usukārō va tejanarī.

[Phandanarī 悸動(中單主格, a.)] [capalarī 擺動(中單主格, a.)] [cittarī 心(中單主格)],
[dūrakkharī 難被護(中單主格, a.)] [dunnivārayarī 難制止(中單主格, grd.)];
[ujūrī 正直(中單業格, a.)] [karoti 作(單 3 現)] [medhāvī 有智(陽單主格, a.)],
[usukārō 作箭者(陽單主格)] [va 如] [tejanarī 箭桿(中單業格)].

¹33 輕動變易心，難護難制服。智者調直之，如匠搦²箭直。³

34 Vārijo va thale khitto, okamokata ubbhato;
pariphandat' idarī cittarī, Māradheyyarī pahātave.

[Vārijo 魚(陽單主格) [va 如] [thale 陸地(中單處格) [khitto 拋(陽單主格, pp.)],
[okamokata 從住處到住處] [ubbhato 移出(陽單主格, pp.)];
[pariphandat' 遍悸動(單 3 現)] [idarī 此(中單主格) [cittarī 心(中單主格)],
[Māradheyyarī 魔羅的領域(單業格) [pahātave 徹底捨棄(inf.)].

34 如魚離水棲，投於陸地上，以此戰慄心，擺脫魔境界。

35 Dunniggahassa lahuno, yathakāmanipātino,
cittassa damatho sādhū; cittarī dantārī sukhāvaharī.

[Dunniggahassa 難制止(中單與格, a.)] [lahuno 輕快(中單與格, a.)],
[yatha 在此(adv.)][kāma 欲][nipātino 落下(中單與格, a.)],
[cittassa 心(中單與格) [damatho 調伏(陽單主格)] [sādhū 妥善(陽單主格, a.)];
[cittarī 心(中單主格) [dantārī 調伏(中單主格, pp.)] [sukh 樂][āvaharī 帶來(中單主格, a.)].

35 此心隨欲轉，輕躁難捉摸。善哉心調伏，心調得安樂。

36 Sududdasari sunipuṇari, yathakāmanipātinari;
cittarī rakkhetha medhāvī, cittarī guttarī sukhāvaharī. (cp. Dh35)

[Su 非常][duddasari 難被見(中單業格, a.)] [su 非常][nipuṇari 微妙(中單業格, a.)],
[yatha 在此(adv.)][kāma 欲][nipātinari 落下(中單業格, a.)];
[cittarī 心(中單業格) [rakkhetha 護(單 3opt.為自言)] [medhāvī 有智(陽單主格, a.)],
[cittarī 心(中單主格) [guttari 防護(中單主格, pp.)] [sukh 樂][āvaharī 帶來(中單主格, a.)]. (cp. Dh35)

¹ Dh33-34 的因緣是：具壽彌醯當有幸者的侍者時，他中意一處風景美好的地方，打算在此禪修，三次請求，世尊並不看好，但是最後還是答應他。具壽彌醯在該處停留一天，但無法降服內心的煩惱。當他回到世尊的身邊時，世尊說出此偈。(參見 DhA.)

² 拿：^{ヲメテ}按壓及調整。此字屬補綴字，並不出現於文中。

³ 《本事經》：「無別有一法，性躁動如心，難調御嘵御，大仙之所說。譬如有智人，以火等眾具，調直於利箭，令遠有所中。如是諸苾芻，應善學方便，調直於心性，令速證涅槃。」(T4.673.1)

36 此心隨欲轉，微妙極難見。智者防護心，心護得安樂¹。

37 Dūraṅgamarā ekacaram, asarīram guhāsayam,
ye cittān saññamessanti, mokkhanti Mārabandhanā.

[Dūraṅgamarā 去遠處(單業格, a.)] [ekacaram 單獨行(單業格, a.)],
[asarīram 無體(單業格, a.)] [guhā 窟][sayam 臥(陽單主格, ppr.)],
[ye 凡是...者(陽複主格, pp.)] [cittān 心(中單業格)] [saññamessanti 使...完全止息(複3未)],
[mokkhanti 被釋放(複3未)] [Māra 魔羅][bandhanā 繫縛(中單從格)].

37 遠行與獨行，無形²隱深窟。誰能調伏心，解脫魔羅縛。

38~39

38 Anavaṭṭhitacittassa, saddhammarā avijānato;
pariplavapasādassa, paññā na paripūrati.

{[Anavaṭṭhita 未停下來(pp.)][cittassa 心](陽單與格, a.)}, [saddhammarā 真善法(陽單業格)] [avijānato 未擴大知(陽單與格, ppr.)];
[pariplava 遍漂浮(a.)][pasādassa 明淨(陽單與格)], [paññā 慧(陰單主格)] [na 不] [paripūrati 遍充滿(單3現)].

38 心若不安定，又不了正法，信心不堅者，智慧不成就。

39 Anavassutacittassa, ananvāhataacetaso,
puññapāpapahīnassa, natthi jāgarato bhayam.

{[Anavassuta 未流下(pp.)][cittassa 心](陽單與格, a.)}, {[anavāhata 未打亂(pp.)][cetaso 心](陽單與格, a.)},
[puñña 福][pāpa 惡][pahīnassa 徹底捨棄(陽單與格, pp.)], [natthi 不存在(單3現)] [jāgarato 清醒(陽單與格, ppr.)] [bhayam 恐懼(中單主格)].

39 若得無漏心³，亦無諸惑亂，超越善與惡⁴，覺者無恐怖。

40 Kumbhūpamarā kāyam imarā viditvā, nagaṛūpamarā cittam idam thapetvā.
Yodhetha Māraṁ paññāyudhena, jitāñca rakkhe anivesano siyā.

[Kumbh 陶器][ūpamarā 譬如(adv.)] [kāyam 身(陽單業格)] [imarā 此(陽單業格)] [viditvā 知(ger.)],
[nagaṛ 城]ūpamarā [cittam 心(中單業格)] [idam 此(中單業格)] [thapetvā 使...存續(ger.)].
[Yodhetha 迎戰(單3opt.)] [Māraṁ 魔羅(陽單業格)] [paññā 慧][yudhena 戰爭(中單具格)],
[jitāñ 勝過(陰單業格, pp.)] [ca 並且] [rakkhe 護(單3opt.)] [anivesano 無依戀(陽單主格, a.)] [siyā 是(單3opt.)].

40 知身如陶器，住心似城廓，慧劍擊魔羅，守勝莫染著⁵。

41 Acirām vat' ayām kāyo, pathavīm adhisessati;
chuddho apetaviññāno, nirattham va kaliṅgaram.

[Acirām 不久(adv.)] [vat' 確實] [ayām 此(陽單主格)] [kāyo 身(陽單主格)], [pathavīm 地][adhisessati 臥在...上(單3未)];

¹ 安樂：DhA：指「道、果、涅槃的樂」(magga-phala-nibbāna-sukhāni)。

² 無形(體)：asarīra(a 無+sarīra 身體)。

³ 無漏心(anavassuta cittassa)：無(煩惱)洩漏的心。

⁴ 超越善與惡：puññapāpapahīnassa，阿羅漢已捨棄福(puñña)、惡(pāpa)之業(因)，不造成未來的任何果報。

⁵ 守勝莫染著：jitāñca rakkhe anivesano siyā，守護所克服的成果，而不執著，繼續修至解脫。

[chuddho 拋棄(陽單主格, pp.)] {[apeta 離去(pp.)][viññāno 識](陽單主格, a.)},

[mirattharī 無義利(中單主格, a.)] [va 如] [kaliṅgararī 木頭(中單主格)].

41 此身實不久，當睡於地下，被棄無意識，無用如木屑。¹

42 Diso disam̄ yam̄ tam̄ kayirā, verī vā pana verinam̄;
micchāpanihitarī cittam̄, pāpiyo nam̄ tato kare.

[Diso 敵人(陽單主格) [disam̄ 敵人(陽單業格)] [yam̄ 凡是(陽單業格, rp.)] [tam̄ 那個(中單業格)] [kayirā 作(單 3opt.)],

[verī 怨(陽單主格, a.)] [vā pana 或又] [verinam̄ 怨(陽複與格, a.)];

[micchā 邪][pañihitarī 設定(中單主格, pp.)] [cittam̄ 心(中單主格)],

[pāpiyo 更(‘)惡(比較級, a.)] [nam̄ 他(陽單業格)] [tato 從那邊] [kare 作(單 3opt.)].

42 仇敵害仇敵，怨家對怨家，若心向邪行²，惡業最為大。

43 Na tam̄ mātā pitā kayirā, aññe vāpi ca ñātakā;
sammāpanihitarī cittam̄, seyyaso narī tato kare. (cp. Dh42)

[Na 不] [tam̄ 那個(中單業格)] [mātā 母(陰單主格)] [pitā 父(陽單主格)] [kayirā 作(單 3opt.)],

[aññe 其他(陽複主格, a.)] [vāpi 或甚至] [ca 並且] [ñātakā 親屬(陽復主格)];

[sammā 正確][pañihitarī 設定(中單主格, pp.)] [cittam̄ 心(中單主格)],

[seyyaso 比較好(單數從格, a.)] [narī 他(陽單業格)] [tato 從那邊] [kare 作(單 3opt.)].

43 善非父母作，亦非他眷屬，若心向正行，善業最為大。

4 .Pupphavaggo 〈 四、華品 〉 (Dh44-59)

44~45

44 Ko imari pañhavirīn vijessati, yamalokañca imari sadevakarī?

Ko dhammapadam̄ sudesitarī, kusalo puppham iva pacessati?

[Ko 誰?(陽單主格) [imari 此(陰單業格)] [pañhavirī 地(陰單業格)] [vijessati 擴大勝過(單 3 未)],

[Yamalokañ 閻羅王的世間(陽單業格) [ca 及] [imari 此(陽單業格)] [sadewakarī 包括天(陽單業格, a.)]?]

Ko [dhammapadam̄ 法句(中單業格) [sudesitarī 善揭示(中單業格, pp.)],

[kusalo 善巧(陽單主格, a.)] [puppham 花(中單業格)] [iva 如(indecl.)] [pacessati 摘(單 3 未)]?

44 誰征服地界³，閻魔界⁴天界⁵，誰善說法句，如巧匠⁶採花？

¹ Acirarī vat'ayarī kāyo pañhavirī adhisessati chuddho apetaviññāno mirattharī va kaliṅgarām. 在南傳佛教國家，此句常為比丘為臨終者誦念的法句。

² 邪行：micchāpanihitarī，不正行、邪道、惡業，在此指嗔恚。正行則指善業。

³ 誰征服地界：Ko imari pañhavirī vijessati，征服：為「以智如實了解、作證」。地界，即自己(attabhāvasaṅkhātarī pathavirī)。

⁴ 閻魔界：Yamaloka(Yama 閻羅王+loka 世間)，閻羅王的世間，指地獄、餓鬼、畜生、阿修羅。DhA：Yamalokañcāti catubbidharī apāyalokañca。(閻羅王的世間：及四種苦界的世間)

⁵ (與)天界：sadewakam̄，DhA：manussalokañca devalokena saddhim(人的世間及與天的世間)。

⁶ 巧匠：kusalo，指花藝的師傅(mālākāro)。

45 Sekho pathavim vijessati, Yamalokañca imam sadevakam;
sekho dhammapadam sudesitam, kusalo puppham iva pacessati. (cp. Dh44)

[Sekho 有學(陽單主格) [pathavim 地(陰單業格) [vijessati 擴大勝過(單 3 未),
[Yamalokañ 閻羅王的世間(陽單業格) [ca 及] [imam 此(陽單業格) [sadevakam 包括天(陽單業格, a.)];
sekho [dhammapadam 法句(中單業格) [sudesitam 善揭示(中單業格, pp.)],
[kusalo 善巧(陽單主格, a.) [puppham 花(中單業格) [iva 如(indecl.)] [pacessati 摘(單 3 未)].

45 有學¹ 克地界，閻魔界·天界，有學說法句，如巧匠採花²。

46 Pheñupamarñ kāyam imam viditvā, marīcidhammarñ abhisambudhāno.
Chetvāna Mārassa papupphakāni, adassanam Maccurājassa gacche.

[Pheñ 泡沫][upamarñ 譬如(adv.)] [kāyam 身(陽單業格) [imam 此(陽單業格) [viditvā 知(ger.)],
[marīci 海市蜃樓][dhammarñ 法(陽單業格) [abhisambudhāno 全面完全覺(陽單主格, ppr.)].
[Chetvāna 切斷(ger.)] [Mārassa 魔羅(陽單屬格) [papupphakāni 花在前(中複業格, a.)],
[adassanam 不見(中單業格) [Maccurājassa 死天之王(陽單與格) [gacche 去到(單 3opt.)].

46 知此身如泡，覺悟是幻法，折魔羅花箭³，越死王所見。

47 Pupphāni h' eva pacinantam, byāsattamanasam naram;
suttam gāmarñ mahogho va, maccu ādāya gacchatī.

[Pupphāni 花(中複業格) [h' 確實] [eva 如此] [pacinantam 摘(陽單業格, ppr.)],
[byāsatta 如此執著(pp.)][manasam 意(陽單業格, a.) [naram 人(陽單業格);
[suttam 睡眠(陽單業格, pp.) [gāmarñ 村(陽單業格) [mahogho 大洪水(陽單主格) [va 如],
[maccu 死天(陽單主格) [ādāya 拿起(ger.)] [gacchatī 去(單 3 現)].

47 採集諸花已，其人心愛著，死神捉將去，如瀑流睡村⁴。

48 Pupphāni h' eva pacinantam, byāsattamanasam naram; (cp. Dh47)
atittam yeva kāmesu, antako kurute vasam.

[Pupphāni 花(中複業格) [h' 確實] [eva 如此] [pacinantam 摘(陽單業格, ppr.)],
[byāsatta 如此執著(pp.)][manasam 意(陽單業格, a.) [naram 人(陽單業格);
[atittam 未滿足(陽單業格, pp.)] [yeva 如此] [kāmesu 欲(陽複處格),
[antako 終極者(陽單主格) [kurute 作(單 3 現為自言)] [vasam 支配(陽單業格)].

48 採集諸花已，其人心愛著，貪欲無厭足，實為死魔伏。

49 Yathāpi bhamaro puppham, vanṇagandham ahethayam;

¹ 有學：Sekho，即證悟初果向、初果、二果向、二果、三果向、三果、四果向。無學：即證悟四果(阿羅漢)。

² sekho dhammapadam sudesitam, kusalo puppham iva pacessati。(有學說法句，有如花匠編製花圈)。亦即「有學」(證得須陀洹道至阿羅漢道)已知法、見法，所以說法自然巧妙。

³ 魔羅花箭：Mārassa papupphakāni，指欲望的誘惑。

⁴ 如瀑流睡村：熟睡的村人為瀑流沖走而不知。

paleti rasam ādāya, evam gāme munī care.

[Yathā 像(adv.)][pi 亦] [bhamaro 蜂(陽單主格)] [puppham 花(中單業格>adv.)],
[vanṇa 外觀][gandharī 香(陽單業格)] [aheṭhayarī 未傷害(陽單主格, ppr.)];
[paleti 逃離(單 3 現)] [rasam 味(陽單業格)] [ādāya 拿起(ger.)],
[evam 如是] [gāme 村(陽單處格)] [munī 牟尼(陽複主格)] [care 行(單 3opt.)].

49 牟尼¹入村落，譬如蜂採華，不壞色與香，但取其蜜去。

50 Na paresam vilomāni, na paresam katākataṁ;
attano va avekkheyā, katāni akatāni ca.

[Na 不] [paresam 其他諸人(陽複屬格)] [vilomāni 拂逆(中複業格, a.)], na paresam [kat 作(pp.)][ākataṁ 未作(中單業格, pp.)];
[attano 自我(陽單屬格)] [va 如此] [avekkheyā 觀察(單 3opt.)], [katāni 作(中複業格, pp.)] [akatāni 未作(中複業格, pp.)] [ca 及].

50 不觀他人過²，不觀作不作，但觀自身行，已作與未作。

51~52

51 Yathāpi ruciram puppham, vanṇavantam agandhakam;
evam subhāsitā vācā, aphalā hoti akubbato.

[Yathā 像(adv.)][pi 亦] [ruciram 亮麗(中單主格, a.)] [puppham 花(中單主格)],
[vanṇavantam 有美貌(中單主格, a.)] [agandhakam 無香(中單主格, a.)];
[evam 如是] [subhāsitā 善說(陰單主格, pp.)] [vācā 語(陰單主格)],
[aphalā 無果(陰單主格, a.)] [hoti 變成(單 3 現)] [akubbato 未作(陽單與格, ppr.為自言)].

51 猶如鮮妙花，色美而無香，如是說善語，彼不行無果³。

52 Yathāpi ruciram puppham, vanṇavantam sagandhakam;
evam subhāsitā vācā, saphalā hoti sakubbato. (cp. Dh51)

[Yathā 像(adv.)][pi 亦] [ruciram 亮麗(中單主格, a.)] [puppham 花(中單主格)],
[vanṇavantam 有美貌(中單主格, a.)] [sa 有][gandhakam 香(中單主格, a.)];
[evam 如是] [subhāsitā 善說(陰單主格, pp.)] [vācā 語(陰單主格)], (cp. Dh51)
[saphalā 有果(陰單主格, a.)] [hoti 變成(單 3 現)] [sakubbato 有作(陽單與格, ppr.為自言)].

52 猶如鮮妙花，色美而芳香，如是說善語，彼實行有果。

53 Yathāpi puppharāsimhā, kayirā mālāgune bahū;
evam jātena maccena, kattabbarī kusalarī bahūm.

[Yathā 像][pi 亦] [puppharāsimhā 花堆(陽單從格)],
[kayirā 作(單 3opt.)] [mālāgune 串的花環(陽複業格)] [bahū 眾多(陽複業格, a.)];
[evam 如是] [jātena 生(陽單具格, pp.)] [maccena 應死者(陽單具格)],
[kattabbarī 作(中單主格, grd.)] [kusalarī 善(中單主格)] [bahūm 眾多(中單主格, a.)].

¹ 牟尼：munī，諸修行者、諸聖者之意。

² 過：vilomāni，拂逆的。

³ 會說善語，但若不依照所說的去實踐，則不會有好結果。

53 如從諸花聚，得造眾花鬘，如是生為人，當作諸善事。

54~55

54 Na pupphagandho paṭivātam eti, na candanarī tagaramallikā.

Satañca gandho paṭivātam eti, sabbā disā sappuriso pavāti. (cf. A i226)

[Na 不] [puppha 花][gandho 香(陽單主格)] [paṭivātam 在逆風(adv.)] [eti 去(單3現)],

na [candanarī 梅檀(中單主格)] [tagara 零凌香][mallikā 茉莉(陰單主格)].

[Satañ 真善(複屬格, a.)] [ca 但是] gandho paṭivātam eti,

[sabbā 一切(陰複業格, a.)] [disā 方(陰複業格>adv.)] [sappuriso 真善人(陽單主格)] [pavāti 發散出(單3現)]. (cf. A i226)

54 花香不逆風，**梅檀.多伽羅**，**末利香**¹亦爾。德香逆風薰，

彼正人之香，遍聞於諸方。

55 Candanarī tagaram vāpi, uppalam atha vassikī;

etesarī gandhajātānam, sīlagandho anuttaro.

[Candanarī 梅檀(中單主格)] [tagaram 零凌香(中單主格)] [vāpi 或甚至], [uppalam 青蓮(中單主格)] [atha 然後] [vassikī 大茉莉花(陰單主格)];

[etesarī 這些(陽複與格)] [gandha 香][jātānam 生(陽複與格, pp.)], [sīlagandho 戒香(陽單主格)] [anuttaro 無上(陽單主格, a.)].

55 梅檀.多伽羅，**拔悉基**².青蓮，如是諸香中，戒香為最上。

56 Appamatto ayañ gandho, yāyāñ tagaracandani.

Yo ca sīlavatarī gandho, vāti devesu uttamo.

[Appamatto 少量(陽單主格, a.)] [ayañ 此(陽單主格)] [gandho 香(陽單主格)],

[yāyāñ 在任何者(陰單處格, rp.)] [tagara 零凌香][candanī 梅檀(陽單主格, a.)].

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ca 但是] [sīlavatarī 有戒(陽複屬格, a.)] gandho,

[vāti 發散(單3現)] [devesu 天(陽複處格)] [uttamo 最上(陽單主格, a.)].

56 梅檀.多伽羅，此等香甚微。持戒者最上，香薰諸天間。

57 Tesarī sampannasīlānam, appamādavihārinam;

sammadaññā vimuttānam, Māro maggam na vindati.

[Tesarī 他們(陽複屬格)] {[sampanna 完全行(pp.)][sīlānam 戒](陽複屬格, a.)},

[appamāda 不放逸][vihārinam 住(陽單業格, a.)];

[sammadaññā 正確了知(陰單主格)] [vimuttānam 被釋放開(陽複屬格, pp.)],

[Māro 魔羅(陽單主格)] [maggam 道路(陽單業格)] [na 不] [vindati 知(單3現)].

57 成就諸戒行，住於不放逸，正智解脫者，**魔不知所趣**³。⁴

¹ 梅檀、多伽羅：*candanarī*，*tagara*，皆是木香之名。末利迦：*mallikā*，小小的好花。

² 拔悉基：*vassikī*，意為「雨季花」。

³ 魔不知所趣：解脫的阿羅漢不會再生，魔王找不到他死後去處。

⁴ S.4.23.Godhika(具壽)瞿低迦，《別譯雜阿含 30 經》，《出曜經》(T4.no.212.p.647.2)，《增壹阿含 26.10 經》(T2.642.2)，cf. DhpA.I,431 (Godhikattheraparinibbānavatthu), cf. Dhp.v.57., cf. Sn.v.449., S.22.87./III,119., Sk(E): Enomoto 1994, no.1091 (Uv 33.59c)

58~59

58 Yathā saṅkāradhānasmīm, ujjhitasmīm mahāpathe;
padumarītattha jāyetha, sucigandham manoramam.

[Yathā 像(adv.)] [saṅkāra 垃圾][dhānasmīm 容器(中單處格)], [ujjhitasmīm 放棄(陽單處格, pp.)] [mahāpathe 大道路(陽單處格)];
[padumarīt 蓮(中單主格)] [tattha 在那邊] [jāyetha 被生(單 3opt. 為自言)], [sucigandham 淨香(中單主格, a.)] [manoramam 意喜樂(中單主格, a.)].

58 猶如糞穢聚，棄著於大道，蓮華生其中，香潔而悅意。

59 Evarī saṅkārabhūtesu, andhabhūte puthujjane;
atirocati paññāya, Sammāsambuddhasāvako.

[Evarī 如是] [saṅkāra 垃圾][bhūtesu 生物(陽複處格)], [andhabhūte 變成盲目(陽複業格, pp.)] [puthujjane 普通人(陽複業格)];
[atirocati 照亮(單 3 現)] [paññāya 慧(陰單具格)], [Sammāsambuddha 已正確完全覺者][sāvako 弟子(陽單主格)].

59 如是糞穢等，盲昧凡夫中，正覺者弟子，以智慧光照。

5. Bālavaggo 〈 五、愚品 〉 (Dh60-75)

60 Dīghā jāgarato ratti, dīgham santassa yojanam;
dīgho bālānam samsāro, saddhammam avijānatam.

[Dīghā 長(陰單主格, a.)] [jāgarato 清醒(陽單屬格, ppr.)] [ratti 夜間(陰單主格)],
[dīgham 長(中單主格, a.)] [santassa 疲勞(陽單屬格, pp.)] [yojanam 由旬(中單主格)];
[dīgho 長(陽單主格, a.)] [bālānam 無知者(陽複屬格)] [samsāro 輪迴(陽單主格)],
[saddhammam 真善法(陽單業格)] [avijānatam 未擴大知(陽複屬格, ppr.)].

60 不眠者夜長，倦者由旬¹長，不明達正法——愚者輪迴長。

61 Carañce nādhigaccheyya, seyyam sadisam attano;
ekacariyam dalham kayirā, natthi bāle sahāyatā.

[Carañce 行(陽單主格, ppr.)] [ce 若] [n 不][ādhigaccheyya 獲得(單 3opt.)],
[seyyam 比較好(陽單業格, a.)] [sadisam 相等(陽單業格, a.)] [attano 自我(陽單與格)],
[ekacariyam 單獨行(陰單業格)] [dalham 堅強(陰單業格, a.)] [kayirā 作(單 3opt.)];
[natthi 不存在(單 3 現)] [bāle 無知者(陽單處格)] [sahāyatā 同伴的狀態(陰單主格)].

61 不得勝我者為友，與我相等者亦無，寧可堅決獨行居，不與愚人作伴侶。

62 “Puttā m’ atthi dhanam m’ atthi,” iti bālo vihaññati;
attā hi attano natthi kuto puttā kuto dhanam.

“[Puttā 子(陽複主格)] [m’我(單屬格, =me)] [atthi 是(單 3 現)] [dhanam 財(中單主格)] m’ atthi,”
[iti 這樣(結尾語)] [bālo 無知者(陽單主格)] [vihaññati 被擴大損壞(單 3 現)];

¹ 由旬：yojana，一由旬指公牛掛軛行走一日的旅程。約有七~八公里。

[attā 自我(陽單主格)] [hi 確實] [attano 自我(陽單屬格)] [natthi 不是(單 3 現)]

[kuto 從何處?] puttā kuto dhanarī.

62 「此我子我財」，愚人常為憂。我且無有我，何有子與財？¹

63 Yo bālo maññati bālyam, paññito vāpi tena so;
bālo ca paññitamānī, sa ve “bālo” ti vuccati.

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [bālo 無知者(陽單主格)] [maññati 思量(單 3 現)] [bālyam 無知(中單業格)],

[paññito 賢智者(陽單主格)] [vāpi 或甚至] [tena 它(中單具格)] [so 他(陽單主格)];

bālo [ca 但是] [paññita 賢智者][mānī 傲慢(陽單主格, a.)],

[sa 他(陽單主格)] [ve 確實] “bālo” [ti 這樣(結尾語)] [vuccati 被叫做(單 3 現)].

63 愚者自知愚，彼即是智人。愚人自謂智，實稱真愚夫。

64 Yāvajīvam pi ce bālo, paññitam payirupāsati,
na so dhammarī vijānāti, dabbī sūparasam yathā.

[Yāvajīvam 終生(adv.)] [pi 即使] [ce 若] [bālo 無知者(陽單主格)],

[paññitam 賢智者(陽單業格)] [payirupāsati 親近(單 3 現)],

[na 不] [so 他(陽單主格)] [dhammarī 法(陽單業格)] [vijānāti 擴大知(單 3 現)];

[dabbī 匙(ㄔ) (陰單主格)] [sūparasam 湯的味(單業格)] [yathā 像(adv.)].

64 愚者雖終身，親近於智人，彼不了達摩²，如匙嘗湯味。

65 Muhuttam api ce viññū, paññitam payirupāsati,
Khipparī dhammarī vijānāti, jivhā sūparasam yathā. (cp. Dh64)

[Muhuttam 在須臾間(adv.)] [api 即使] [ce 若] [viññū 智者(陽單主格)],

[paññitam 賢智者(陽單業格)] [payirupāsati 親近(單 3 現)],

[khipparī 迅速(adv.)] [dhammarī 法(陽單業格)] [vijānāti 擴大知(單 3 現)];

[jivhā 舌(陰單主格)] [sūparasam 湯的味(單業格)] [yathā 像(adv.)].

65 慧者須臾頃，親近於智人，能速解達摩，如舌嘗湯味。

66 Caranti bālā dummedhā, amitten'eva attanā;
karontā pāpakarī kammam, yarī hoti katukapphalam. (cf. S.2.22./i.57.)雜 1276，別雜 274

[Caranti 行(複 3 現)] [bālā 無知(陽複主格, a.)] [dummedhā 惡智(陽複主格, a.)],

[amitten' 非友(陽單具格)][eva 如此] [attanā 自我(陽單具格)],

[karontā 作(陽複主格, ppr.)] [pāpakarī 惡(中單業格, a.)] [kammam 業(中單業格)];

[yarī 那個(中單主格, rp.)] [hoti 變成(單 3 現)] [katuka 辛辣(a.)] [phalam 果(中單主格)].

66 愚人不覺知，與自仇敵行，造作諸惡業，受定眾苦果。

67 Na taṁ kammarī katarī sādhu, yaṁ katvā anutappati;

¹ 本句：「『我的孩子，我的財產』，愚人常為此焦慮(vihaññati)。其實「我」無有我，哪裡有子，哪裡有財產？」

² 達摩：dhamma，法、正法、真理。

yassa assumukho rodām vipākam pātisevati. (cf. S.2.22./I,57.)雜 1276，別雜 274

[Na 不] [tarā 那個(中單主格)] [kammaṁ 業(中單主格)] [katarā 作(中單主格, pp.)] [sādhū 妥善(adv.)],

[yām 那個(中單業格, rp.)] [katvā 作(ger.)] [anutappati 後悔(單3現)];

[yassa 那個(中單與格, rp.)] [assumukho 淚滿面(陽單主格, a.)] [rodām 號哭(陽單主格, ppr.)]

[vipākam 報應(陽單業格)] [pātisevati 親歷(單3現)].

67 彼作不善業，作已生後悔，哭泣淚滿面，應得受異熟¹。

68 Tañ ca kammaṁ katarā sādhū, yām katvā nānutappati;

yassa patīto sumano, vipākam pātisevati. (cp.Dh67) (cf. S.2.22./I,57.)雜 1276，別雜 274

68 若彼作善業，作已不追悔，歡喜而愉悦，應得受異熟。

[Tañ 那個(中單主格)] [ca 但是] [kammaṁ 業(中單主格)] [katarā 作(中單主格, pp.)] [sādhū 妥善(adv.)],

[yām 那個(中單業格, rp.)] [katvā 作(ger.)] [n 不] [ānutappati 後悔(單3現)];

[yassa 那個(中單與格, rp.)] [patīto 心滿意足(陽單主格, pp.)] [sumano 善意(陽單主格, a.)],

[vipākam 報應(陽單業格)] [pātisevati 親歷(單3現)].

69 Madhuvā maññati bālo, yāva pāparā na paccati;
yadā ca paccati pāparā, atha bālo dukkharā nigacchatī.

[Madhuvā 有蜜(陽單主格, a.)] [maññati 思量(單3現)] [bālo 無知者(陽單主格)],

[yāva 直到...為止] [pāparā 惡(中單主格)] [na 不] [paccati 成熟(單3現)];

[yadā 當...時] [ca 但是] [paccati pāparā,

[atha 然後] [bālo] [dukkharā 苦(中單業格)] [nigacchatī 陷入(單3現)].

69 惡業未成熟，愚人思如蜜；惡業成熟時，愚人必受苦。

70 Māse māse kusaggena, bālo bhuñjeyya bhojanām;
na so sañkhātadhammānām, kalarā agghati solasim.

[Māse 月(陽複業格>adv.)] māse [kus 草葉][aggena]頂尖(中單具格),

[bālo 無知者(陽單主格)] [bhuñjeyya 受用(單3opt.)] [bhojanām 食物(中單業格)];

[na 不] [so 他(陽單主格)] [sañkhātadhammānām 已顯露法者(陽複屬格)],

[kalarā 小部分(陰單業格)] [agghati 值得(單3現)] [solasim 第十六(陰單業格)].

70 愚者月復月，雖僅取少食——以孤沙草²端；
彼所得功德，不及思法者，十六分之一。

71 Na hi pāparā katarā kammaṁ, sajju khīraṁva muccati;
dahantām bālam anveti, bharmacchanno va pāvako.

[Na 不] [hi 實際] [pāparā 惡(中單主格, a.)] [katarā 作(中單主格, pp.)] [kammaṁ 業(中單主格)],

[sajju 立即(adv.)] [khīraṁ 乳(中單主格)][va 如] [muccati 被釋放(單3現)];

[dahantām 燒(陽單業格, ppr.)] [bālam 無知者(陽單業格)] [anveti 隨...去(單3現)],

¹ 異熟：vipāka，果報(造善·惡因所得的善·惡果)、報應。

² 孤沙草：kusa，香茅草或吉祥草，台語「茅草菰 hm⁵chau²koo¹」。以孤沙草的尖端取少少食。

[bhasma 灰]c[channo 覆蓋(陽單主格, pp.)] va [pāvako 火(陽單主格)].

71 猶如搆牛乳，醍醐非速成。愚人造惡業，不即感惡果，業力隨其後，如死灰覆火。

72 Yāvad eva anatthāya, ñattam bālassa jāyati;
hanti bālassa sukkarīsaṁ, muddham assa vipātayaṁ.

[Yāvad eva 如此直到(adv.)] [anatthāya 無義利(陽單與格)],
[ñattam 知的狀態(中單主格)] [bālassa 無知者(陽單屬格)] [jāyati 被生(單 3 現)];
[hanti 擊殺(單 3 現)] bālassa [sukkarīsaṁ 幸運(單業格)],
[muddham 頭(陽單業格)] [assa 他(陽單屬格)] [vipātayaṁ 裂(陽單主格, ppr.)].

72 愚夫求知識，反而趨滅亡，損害其幸福，破碎其頭首¹。

73~74

73 Asantam bhāvanam iccheyya, purekkhārañca bhikkhusu.
Āvāsesu ca issariyam, pūjā parakulesu ca.

[Asantam 無真善(陰單業格, a.)] [bhāvanam 修習(陰單業格)] [iccheyya 欲求(單 3opt.)],
[purekkhārañ 作前頭(陽單業格)] [ca 並且] [bhikkhusu 比丘(陽複處格)].
[Āvāsesu 住所(陽複處格)] ca [issariyam 統治權(中單業格)],
[pūjā 禮敬(陰複業格)] [parakulesu 其他良家(複處格)] ca.

73 愚人鷺虛名：僧中作上座，僧院為院主，他人求供養。

74 “Mam’eva kata maññantu, gihi pabbajitā ubho;
Mam’ev’ātivasā assu, kiccākiccesu kismici.”
Iti bālassa sañkappo, icchā māno ca vadḍhati.
“[Mam’我(單業格)][eva 如此][kata 作(pp.)] [maññantu 思量(複 3.imp.)],
[gihi 有家者(陽複主格)] [pabbajitā 已出家者(陽複主格)] [ubho 兩者(主格, a.)];
[Mam’我(單屬格, mama)][ev’如此][ātivasā 過度支配(陽複主格, a.)] [assu 存在(複 3.opt.)],
[kicc 作(grd.)][ākiccesu 不作(中複處格, grd.)] [kismici 任何者(中單處格)]”
[iti 這樣(結尾語), [bālassa 無知者(陽單屬格)] [sañkappo 思惟(陽單主格)],
[icchā 欲求(陰單主格)] [māno 傲慢(陽單主格)] [ca 及] [vadḍhati 增長(單 3 現)].

74 「僧與俗共知——此事由我作，事無論大小，
皆由我作主」，愚人作此想，貪與慢增長。

75 Aññā hi lābhūpanisā, aññā nibbānagāminī;
evam etarī abhiññāya, bhikkhu Buddhassa sāvako.
Sakkāram nābhinandeyya, vivekam anubrūhaye.
[Aññā 另一(陰單主格, a.)] [hi 確實] [lābh 得][ūpanisā 緣由(陰單主格)],
aññā [nibbāna 涅槃][gāminī 去到(陰單主格)];
[evam 如是] [etarī 這(三單業格)] [abhiññāya 全面知(ger.)],

¹ 頭首：muddham，智慧。DhA：Muddhanti paññāyetarī nāmarī。(頭：這是「慧」的名。)

[bhikkhu 比丘(陽單主格)] [Buddhassa 已覺者(陽單屬格)] [sāvako 弟子(陽單主格)].

[Sakkārām 恭敬(陽單業格)] [n 不][ābbinandeyya 全面歡喜(單 3opt.)],

[vivekam 遠離(陽單業格)] [anubrūhaye 使...隨增益(單 3opt.)].

75 一道引世利，一道向涅槃¹。佛弟子比丘，當如是了知，莫貪著世利，專注於遠離²。

6. Pañditavaggo 〈 六、智者品 〉 (Dh76-89)

76 Nidhīnam va pavattāram yam passe vajjadassinam;
niggayhavādīm medhāvīm tādisam pañditam bhaje,
tādisam bhajamānassa seyyo hoti na pāpiyo.

[Nidhīnam 賖藏物(陰複屬格)] [va 如] [pavattāram 透露者(陽單業格)]

[yam 凡是(陽單業格, rp.)] [passe 看(單 3opt.)] [vajja 罪過][dassinaṁ 視為(中複屬格)];

[niggayha 制止(ger.)][vādīm 說(陽單業格, a.)] [medhāvīm 有智(陽單業格, a.)]

[tādisam 像這樣(陽單業格, a.)] [pañditam 賢智者(陽單業格)] [bhaje 前往到(單 3opt.)],

tādisam [bhajamānassa 前往到(陽單與格, ppr.)]

[seyyo 比較好(陽單主格, a.)] [hoti 變成(單 3 現)] [na 不] [pāpiyo 更(‘)惡(a.)].

76 若見彼智者——能指示過失，並能譴責者，當與彼為友；猶如知識者，能指示寶藏。與彼智友，定善而無惡。

77 ovadeyy'ānusāseyya, asabbhā ca nivāraye;
satam hi so piyo hoti, asatam hoti appiyo.

[Ovadeyy'勸告(單 3opt.)][ānusāseyya 隨教誡(單 3opt.)],

[asabbhā 違背公意(陽複主格, a.)] [ca 並且] [nivāraye 制止(單處格, grd.)];

[satam 真善(複屬格, a.)] [hi 確實] [so 他(陽單主格)] [piyo 可愛(陽單主格, a.)] [hoti 變成(單 3 現)],

[asatam 無真善(複屬格, a.)] hoti [appiyo 不可愛(陽單主格, a.)].

77 訓誡與教示，阻他人過惡。善人愛此人，但為惡人憎³。

78 Na bhaje pāpake mitte, na bhaje purisādhame;
bhajetha mitte kalyāne, bhajetha purisuttame.

[Na 不] [bhaje 前往到(單 3opt.)] [pāpake 惡(陽複業格, a.)] [mitte 友(陽複業格)] , na bhaje [puris 人][ādhame 最下(陽複業格, a.)];

[bhajetha 前往到(單 3opt.為自言)] mitte [kalyāne 善(陽複業格, a.)], bhajetha [puris 人][uttame 最上(陽複業格, a.)].

78 莫與惡友交，莫友卑鄙者。應與善友交，應友高尚士¹。

79 Dhammapīti sukham seti vippasannena cetasā.
Ariyappavedite dhamme, sadā ramati pañdito.

¹ 一道向涅槃：*aññā nibbānagāminī*，一條道路導向世俗的利益，另一條道路向涅槃、解脫。

² 遠離：DhA：**kāyavivekoti** kāyassa ekibhāvo. **Cittavivekoti** attha samāpattiyo. **Upadhibivekoti** nibbānarām. (身的遠離：身的成為孤獨。心的遠離：八等至(八定)。存留的遠離：涅槃。)

³ 善人敬愛能訓誡與教示的人，惡人則憎惡此人。

[Dhammapīti 法喜(陽單主格, a.)] [sukharīn 樂(中單業格>adv.)] [seti 臥(單 3 現)] [vippasannena 擴大明淨(中單具格, pp.)] [cetasā 心(中單具格)].
[Ariya 聖者]p[pavedite 告知(陽單處格, pp.)] [dhamme 法(陽單處格)], [sadā 經常(adv.)] [ramati 喜樂(單 3 現)] [paññito 賢智者(陽單主格)].

79 得飲法水者，心清而安樂²。智者常喜悅，聖者所說法。

80 Udakarī hi nayanti nettikā, usukārā namayanti tejanām.

Dārurī namayanti tacchakā, attānarī damayanti paññitā. (cf. M ii105)

[Udakarī 水(中單業格) [hi 確實] [nayanti 引導(複 3 現)] [nettikā 引水者(陽複主格)],

[usukārā 作箭者(陽複主格)] [namayanti 矯正(複 3 現)] [tejanām 箭桿(中單業格)].

[Dārurī 木(中單業格) namayanti [tacchakā 木匠(陽複主格)],

[attānarī 自我(陽單業格)] [damayanti 使...調伏(複 3 現)] [paññitā 賢智者(陽複主格)].

80 灌溉者引水，箭匠之矯箭，木匠之繩木，智者自調御³。

81 Selo yathā ekaghano, vātena na samīrati;

evārī nindāpasarīnsāsu, na samīnjanti paññitā. (cf. V i185)

[Selo 岩(陽單主格)] [yathā 像(adv.)] [eka 一][ghano 堅厚(陽單主格, a.)],

[vātena 風(陽單具格) [na 不] [samīrati 被移動(單 3 現)];

[evārī 如是] [nindā 責難][pasarīnsāsu 稱讚(陰複處格)],

na [samīnjanti 被搖動(複 3 現)] [paññitā 賢智者(陽複主格)].

81 猶如堅固巖，不為風所搖，毀謗與讚譽，智者不為動。

82 Yathāpi rahado gambhīro, vippasanno anāvilo;

evārī dhammāni sutvāna, vippasīdanti paññitā.

[Yathā 像][pi 亦] [rahado 池(陽單主格)] [gambhīro 深(陽單主格, a.)].[vippasanno 擴大明淨(陽單主格, pp.)] [anāvilo 無混濁(陽單主格, a.)];

[evārī 如是] [dhammāni 法(中複業格)] [sutvāna 聽到(ger.)], [vippasīdanti 擴大明淨(複 3 現)] [paññitā 賢智者(陽複主格)].

82 亦如一深池，清明而澄淨，智者聞法已，如是心清淨。

83 Sabbattha ve sappurisā cajanti, na kāmakāmā lapayanti santo.

Sukhena phuṭṭhā atha vā dukhena na uccāvacarī paññitā dassayanti.

[Sabbattha 在一切處(adv.)] [ve 確實] [sappurisā 真善人(陽複主格)] [cajanti 放出(複 3 現)],

[na 不] [kāmakāmā 欲諸欲(單從格)] [lapayanti 使...閒聊(複 3 現)] [santo 真善(複主格, a.)].

[Sukhena 樂(中單具格) [phuṭṭhā 觸(陽複主格, pp.)] [atha 然後] [vā 或] [dukhena 苦(中單具格, =dukkhena)]

[na 不] [uccāvacarī 高及低(單業格)] [paññitā 賢智者(陽複主格)] [dassayanti 顯示(複 3 現)].

83 善人離諸欲⁴，不論諸欲事。苦樂所不動，智者無喜憂。

¹ 高尚士：*purisuttama*，最勝人、上人、聖人。

² 安樂：臥樂。DhA：**Sukharīn** setī desanāmattamevetām, catūhipi iriyāpathehi sukharī viharatī attho.（臥樂：這是已沈浸在教說，他以四威儀(行住坐臥)的狀態住樂之義。）

³ 智者自調御：attānarī damayanti paññitā，各類匠師擅長他們各自的工作，而有智慧的人善於自我調伏。

⁴ 善人離諸欲：**Sabbattha ve sappurisā cajanti**，真善人在一切處放出(欲)。DhA：**sabbatthāti** pañcakkhandhādibhedesu sabbadhammesu.（在一切處：在五蘊等的諸項目、在一切的諸法。）放出：DhA：**Cajantī** arahattamaggāññena

84 Na attahetu na parassa hetu, na puttam icche na dhanarāna rattharāna.

Na iccheyya adhammena samiddhim attano, sa sīlavā paññavā dharmiko siyā.

[Na 不] [atta 自我][hetu 因(陽單主格)] na [parassa 其他人(陽單與格) hetu,

na [puttam 子(陽單業格)] [icche 欲求(單 3opt.)] na [dhanarāna 財(中單業格)] na [rattharāna 國(中單業格)].

Na [iccheyya 欲求(單 3opt.)] [adhammena 非法(陽單具格)] [samiddhim 完全成功(陰單業格)] [attano 自我(陽單屬格)],

[sa 他(陽單主格)] [sīlavā 有戒(陽單主格, a.)] [paññavā 有慧(陽單主格, a.)] [dharmiko 如法(陽單主格, a.)] [siyā 是(單 3opt.)].

84 不因自因他，智者作諸惡，不求子.求財、及謀國作惡。

不欲以非法，求自己繁榮。彼實具戒行，智慧正法者。

85~86

85 Appakā te manusse, ye janā pāragāmino;

ath'āyam itarā pajā, tīram ev'ānudhāvati. (cf. S.45.34./V,24)

[Appakā 少(陽複主格, a.)] [te 他們(陽複主格)] [manusse 人(陽複處格)],

[ye 凡是(陽複主格, rp.)] [janā 人(陽複主格)] [pāra 彼岸][gāmino 去到(陽複主格, a.)];

[ath'然後][āyari 此(陰單主格)] [itarā 其他(陰單主格, a.)] [pajā 世代子孫(陰單主格)],

[tīram 岸(中單業格)] [ev'如此(adv.)][ānudhāvati 追隨(單 3 現)].

85 於此人群中，達彼岸者少。其餘諸人等，徘徊於此岸¹。

86 Ye ca kho sammadakkhāte, dhamme dhammānuvattino,

te janā pāram essanti, maccudheyyam suduttaram. (cf. S.45.34./V,24)

[Ye 凡是(陽複主格, rp.)] [ca 但是] [kho 確實] [sammad 正確][akkhāte 宣布(陽單處格, pp.)],

[dhamme 法(陽單處格)] [dhamm 法][ānuvattino 隨...動(陽複主格, a.)],

[te 那些(陽複主格)] [janā 人(陽複主格)] [pāram 彼岸(中單業格)] [essanti 去(複 3 未)],

[maccudheyyam 死天的領域(中單主格)] [suduttaram 非常難度(中單主格, a.)].

86 善能說法者，及依正法行，彼能達彼岸，度難度魔境²。

87~89

87 Kāñham dhammarāna vippahāya, sukkaṇha bhāvetha paññito;

okā anokāna āgamma, viveke yattha dūramāraṇ. (cf. S.V,24)

[Kāñham 黑暗(陽單業格, a.)] [dhammarāna 法(陽單業格)] [vippahāya 徹底捨離(ger.)],

[sukkaṇha 白淨(陽單業格, a.)] [bhāvetha 修習(單 3opt.為自言)] [paññito 賢智者(陽單主格)];

[okā 住處(中單從格)] [anokāna 無住處(中單業格)] [āgamma 來到(ger.)],

[viveke 遠離(陽單處格)] [yattha 在此(adv.)] [dūramāraṇ 難喜樂(單業格, a.>adv.)].

87 應捨棄黑法，智者修白法¹，從家來無家²，喜獨處不易³。

apakaḍḍhantā chandarāgaṇa vijahanti.(放出：諸正在牽引離開者，以阿羅漢道智，捨離意願的染。)

¹ 彼岸：pāragāmino，到彼岸，即涅槃。此岸：生死。DhA：Pāragāminoti nibbānapāragāmino.(到彼岸：去到涅槃的彼岸。)

² 魔境：maccudheyyam，死天的領域，指生死輪迴。DhA：Maccudheyyanti kilesamārasaṅkhātassa maccussa

nivāsatthānabhūtarāna tebhūmikavatṭarāna.(「死天的領域」：已顯露污染的魔羅的、死天的已變成住的地方，三地的輪轉。)

88 Tatrābhīratim iccheyya, hitvā kāme akiñcano;
pariyodapeyya attānam, cittaklesehi pañđito. (cf. S.V,24)

[Tatr 在那邊][ābhīratim 全面喜樂(陰單業格) [iccheyya 欲求(單 3opt.)],

[hitvā 捨棄(ger.)] [kāme 欲(陽複業格) [akiñcano 無任何(陽單主格, a.)];

[pariyodapeyya 使...遍純淨(單 3opt.)] [attānam 自我(陽單業格)],

[citta 心][klesehi 汚染(陽複從格) [pañđito 賢智者(陽單主格)].

88 當求是法樂，捨欲無所有⁴，智者須清淨，自心諸垢穢。

89 Yesarī sambodhiyañgesu, sammā cittāñ subhāvitāñ;
ādānapaññinissagge anupādāya ye ratā,
khīñāsavā jutimanto, te loke parinibbutā. (cf. S.45.34./V,24. ; S.46.17./V,82.) 雜阿含 771

[Yesarī 凡是(陽複與格, rp.)] [sambodhi 完全覺]y[añgesu 支(中複處格)],

[sammā 正確(adv.)] [cittāñ 心(中單主格) [su 善][bhāvitāñ 修習(中單主格, pp.)];

[ādāna 拿起][paññinissagge 對...無執著(陽單處格)]

[anupādāya 無取(ger.)] [ye 凡是(陽複主格, rp.)] [ratā 喜樂(陽複主格, pp.)],

[khīñāsavā 諸流向已被滅盡(陽複主格, a.)] [jutimanto 具光輝(陽複主格, a.)],

[te 他們(陽複主格) [loke 世間(陽單處格) [parinibbutā 遍涅槃(陽複主格, pp.)].

89 彼於諸覺支⁵，正心而修習。遠離諸固執，樂捨諸愛著，漏盡⁶而光耀，此世證涅槃。

7. Arahantavaggo 〈 七、阿 羅 漢 品 〉 (Dh90-99)

90 Gataddhino visokassa, vippamuttassa sabbadhi;
sabbaganthappahīnassa, pariññaho na vijjati.

[Gataddhino 旅行已完畢(陽單屬格, a.)] [visokassa 離悲傷(陽單屬格, a.)], [vippamuttassa 擴大釋放出(陽單屬格, pp.)] [sabbadhi 在一切處(adv.)];

[sabba 一切][gantha 繫縛]p[pahīnassa 徹底捨棄(陽單屬格, pp.)], [pariññaho 遍燒(陽單主格) [na 不] [vijjati 被知(單 3 現)].

¹ 黑法：*Kaññham dhammarī*，惡業；白法：*sukkarī* (dhammarī)，善業。

² 從家來無家：*okā anokam āgamma* 。DhA..87-89.CS:pg.1.381. : *anokam* vuccati anālayo, ālayato nikkhamitvā anālayasankhātarām nibbānam pañicca ārabbha tam patthayamāno bhāveyyāti attho.(無住處(無家)被叫做無附著；從附著已離去後，無附著為條件作為涅槃的緣，確立它自此以後應修習之義。)

³ 喜獨處不易：指喜愛獨處遠離，為凡夫不易享受的。

⁴ 捨欲無所有：空掉所有欲望，即涅槃。

⁵ 覺支：*sambodhiyañga*，指七覺支，一、念覺支，念念明白。二、擇法覺支，分別善惡，棄絕貪染之法，選擇趨解脫之法。

三、精進覺支，一心於一境而努力不懈修善斷惡，求解脫。四、喜覺支，得正法或禪定而喜悅。

五、輕安覺支，指身心輕快、安穩，不沉重。

六、定覺支，得禪定，心不散亂。

七、捨覺支，心無偏頗，不執著而保持平衡、中立。

⁶ 漏盡：*khīñāsavā*，滅盡諸漏(貪瞋癡的煩惱)。

90 路行盡¹無憂，於一切解脫，斷一切繫縛²，無有苦惱者。

91 Uyyuñjanti satimanto, na nikete ramanti te;
harñsā va pallalarñ hitvā, okamokarñ jahanti te.

[Uyyuñjanti 離開(複3現)] [satimanto 具念(陽複主格, a.)],
[na 不] [nikete 家屋(陽單處格)] [ramanti 喜樂(複3現)] [te 他們(陽複主格)];
[harñsā 天鵝(陽複主格)] [va 如] [pallalam 沼澤(中單業格)] [hitvā 捨棄(ger.)],
[okam 住處(中單業格)][okarñ 住處(中單業格)] [jahanti 捨棄(複3現)] te.

91 正念奮勇者，彼不樂在家。如鵝離池去，彼等棄水家。

92 Yesam sannicayo natthi, ye pariññātabhojanā.

Suññato animitto ca, vimokkho yesam gocaro,
ākāse va sakuntānam, gati tesam durannayā.

[Yesam 他們(陽複屬格, rp.)] [sannicayo 完全積蓄(陽單主格)] [natthi 不存在(單3現)],
[ye 凡是(陽複主格, rp.)] {[pariññāta 遍知(pp.)][bhojanā 食物](陽複主格, a.)].
[Suññato 由於空(陽單主格, a.)] [animitto 無相(陽單主格, a.)] [ca 及],
[vimokkho 釋放開(陽單主格)] yesam [gocaro 行境(陽單主格)],
[ākāse 虛空(陽單處格)] [va 如] [sakuntānam 鳥(陽複屬格)],
[gati 去處(陰單主格)] [tesam 他們(陽複屬格)] [durannayā 難隨之而去(陰單主格, a.)].

92 彼等無積聚³，於食如實知，空無相解脫⁴——是彼所行境，如鳥遊虛空，蹤跡不可得。

93 Yass'āsavā parikkhīñā, āhāre ca anissito;
suññato animitto ca, vimokkho yassa gocaro,
ākāse va sakuntānam, padam tassa durannayā. (cp. Dh92)

[Yass'他(陽單屬格, rp.)][āsavā 流向(陽複主格)] [parikkhīñā 被遍滅盡(陽複主格, pp.)],
[āhāre 食物(陽單處格)] [ca 並且] [anissito 未投靠(陽單主格, pp.)];
[suññato 由於空(陽單主格, a.)] [animitto 無相(陽單主格, a.)] [ca 及],
[vimokkho 釋放開(陽單主格)] [yassa 他(陽單屬格, rp.)] [gocaro 行境(陽單主格)],
[ākāse 虛空(陽單處格)] [va 如] [sakuntānam 鳥(陽複屬格)], (cp. Dh92)
[padam 足跡(中單主格)] [tassa 他(陽單屬格)] [durannayā 難隨之而去(中單主格, a.)].

93 彼等諸漏盡，亦不貪飲食，空無相解脫——是彼所行境，如鳥遊虛空，蹤跡不可得。

¹ 路行盡：Gataddhino，旅行已完畢者，喻：業已盡，即所謂：諸漏已盡，所作已辦，梵行已立。

² 繫縛：gantha，貪、瞋、戒禁取(誤取邪因、邪道)、見取(持常見—永恆不滅的我或靈魂，或持斷見—凡事皆偶然，無因果)。

³ 彼等無積聚：不再造業。DhA：Tattha sannicayoti dve sannicayā- kammasannicayo ca, paccayasannicayo ca. Tesu kusalākulakulammarñ kammasannicayo nāma, cattāro paccayā paccayasannicayo nāma.(完全積蓄：有兩種：一、完全積蓄業。二、完全積蓄資具。對善業、不善業而言，名叫完全積蓄業；四資具名叫完全積蓄資具。)

⁴ 空解脫：Suññato vimokkho，DhA：Nibbānañhi rāgadosamohānarñ abhāvena suññato(於涅槃染、瞋、癡不存在而空)。無相解脫：animitto vimokkho，DhA：rāgādinimittānarñ abhāvena animittārñ(染等之相不存在而無相)。

94 Yass'indriyāni samatharīn gatāni, assā yathā sārathinā sudantā.

Pahīnamānassa anāsavassa, devāpi tassa pihayanti tādino.

[Yass' 他(陽單屬格, rp.)][indriyāni 根(中複主格)][samatharīn 平息(陽單業格)][gatāni 去到(中複主格, pp.)],

[assā 馬(陽複主格)][yathā 像(adv.)][sārathinā 御者(陽複具格)][sudantā 善調伏(陽複主格, pp.)].

[Pahīna 徹底捨棄(pp.)][mānassa 傲慢(陽單與格)][anāsavassa 無流向者(陽單與格)],

[devā 天(陽複主格)][pi 亦][tassa 他(陽單屬格)][pihayanti 羨慕(複 3 現)][tādino 這樣(中單與格)].

94 彼諸根寂靜，如御者調馬，離我慢無漏，為天人所慕。

95 Paṭhavīsamo no virujjhati, indakhīlūpamo tādi subbato,

Rahado va apetakaddamo, saṁsāra na bhavanti tādino.

[Paṭhavīsamo 與地平等(陽單主格, a.)][no 不][virujjhati 被擴大妨礙(單 3 現)],

[indakhīl 王柱][ūpamo 譬如(陽單主格, a.)][tādi 這樣(陽單主格, a.)][subbato 善禁制(陽單主格, a.)],

[Rahado 池(陽單主格)][va 如][apeta 離去(pp.)][kaddamo 泥(陽單主格)],

[saṁsāra 輪迴(陽複主格)][na 不][bhavanti 變成(複 3 現)][tādino 這樣(陽複主格, a.)].

95 彼已無憤恨，猶如於大地，彼虔誠堅固，如因陀揭羅¹，

如無污泥池，是人無輪迴。

96 Santāni tassa manāni hoti, santā vācā ca kamma ca;

sammadaññā vimuttassa, upasantassa tādino.

[Santāni 被平息(中單主格, pp.)][tassa 他(陽單屬格)][manāni 意(中單主格)][hoti 變成(單 3 現)],

[santā 被平息(陰單主格, pp.)][vācā 語(陰單主格)][ca 及][kamma 業(中單主格) ca;

[sammadaññā 正確了知(陰單主格)][vimuttassa 被釋放開(陽單屬格, pp.)],

[upasantassa 全部平息(陽單屬格, pp.)][tādino 這樣(陽單屬格, a.)].

96 彼人心寂靜，語與業寂靜，正智而解脫，如是得安穩。

97 Assaddho akataññū ca, sandhicchedo ca yo naro;

hatāvakāso vantāso, sa ve uttamaporiso.

[Assaddho 不輕信(陽單主格, a.)][akataññū 知未被作(陽單主格, a.)][ca 及],

[sandhicchedo 切斷連結(陽單主格, a.)][ca [yo 凡是(陽單主格, rp.)][naro 人(陽單主格)];

[hat 損壞(pp.)][āvakāso 機會(陽單主格)][vant 吐出(pp.)][āso 希望(陽單主格, a.)],

[sa 他(陽單主格)][ve 確實][uttama 最上(a.)][poriso 人(陽單主格)].

97 無信²知無為，斷繫因永謝³，棄捨於貪欲，真實無上士。

98 Gāme vā yadi vā'raññe, ninne vā yadi vā thale;

yattha arahanto viharanti, tam bhūmirāmaṇeyyakam. (cf. S i233)

¹ 因陀揭羅：*indrakhīla*，門限，或是進城處安立堅固的柱子，象徵因陀羅(守護神)的所在。

² 無信：*assaddho*，聖者自證知，悟不由他。

³ 斷了繫縛，煩惱的因永遠謝滅。

[Gāme 村(陽單處格)] [vā 或] [yadi 若] [vā 或] [raññe 疏遠處(中單處格)],
[ninne 低地(中單處格) vā yadi vā [thale 高地(中單處格)];
[yattha 在此(adv.)] [arahanto 阿羅漢(陽複主格)] [viharanti 住(複3現)],
[tarī 那個(陰單業格) [bhūmīm 地(陰單業格)] [rāmaneyyakarī 應被喜樂(陰單業格, a.)].

98 於村落林間，平地或丘陵，何處有羅漢，彼地即可慶。

99 Ramañyāni araññāni, yattha na ramati jano.

Vitarāgā ramissanti, na te kāmagavesino.

[Ramañyāni 喜樂(中複主格, grd.)] [araññāni 疏遠處(中複主格)], [yattha 在此(adv.)] [na 不] [ramati 喜樂(單3現)] [jano 人(陽單主格)].
[Vitarāgā 已離染(陽複主格, a.)] [ramissanti 喜樂(複3未)], na [te 他們(陽複主格)] [kāma 欲][gavesino 探求(陽複主格, a.)].

99 林野甚可樂，世人所不樂；彼喜離欲樂，不求諸欲樂。

8. Sahassavaggo 〈 八、千 品 〉 (Dh100-115)

100 Sahassam api ce vācā, anatthapadasamhitā;

ekam atthapadarī seyyo, yam sutvā upasammati.

[Sahassam 千(中單主格)] [api 即使] [ce 若] [vācā 語(陰複主格)], [anattha 無義利][pada 句][samhitā 藏(^पत्ता)經(陰複主格)];
[ekam 一(中單主格)] [atthapadarī 義利句(中單主格)] [seyyo 比較好(中單主格, a.)],
[yam 那個(中單業格, rp.)] [sutvā 聽到(ger.)] [upasammati 被全部平息(單3現)].

100 雖誦一千言，若無義理者，不如一義語，聞已得寂靜。

101 Sahassam api ce gāthā, anatthapadasamhitā;

ekam gāthāpadarī seyyo, yam sutvā upasammati. (cp. Dh100)

[Sahassam 千(中單主格)] [api 即使] [ce 若] [gāthā 倬(陰複主格)], [anattha 無義利][pada 句][samhitā 藏(^पत्ता)經(陰複主格)];
[ekam 一(中單主格)] [gāthā 倸][padarī 句(中單主格)] [seyyo 比較好(中單主格, a.)],
[yam 那個(中單業格, rp.)] [sutvā 聽到(ger.)] [upasammati 被全部平息(單3現)].

101 雖誦千句偈，若無義理者，不如一句偈，聞已得寂靜。¹

102~103

102 Yo ca gāthāsatarī bhāse(opt.), anatthapadasamhitā;

ekam dhammapadarī seyyo, yam sutvā upasammati. (cp. Dh100)

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ca 但是] [gāthā 倸][satari 百(單業格, a.)] [bhāse 說(單3opt.)],
[anattha 無義利][pada 句][samhitā 藏(^पत्ता)經(陰複主格)];
[ekam 一(中單主格)] [dhammapadarī 法句(中單主格)] [seyyo 比較好(中單主格, a.)],
[yam 那個(中單業格, rp.)] [sutvā 聽到(ger.)] [upasammati 被全部平息(單3現)].

¹ Dhp.(v.100) : rāgādivūpasamena **upasammati**, tarī atthasādhakarī nibbānappatisarinyuttarī khandhadhātu-āyatana-indriyalabojjhāṅgasatipāṭhānaparidīpakarī ekampi padarī seyyoyevāti attho. (寂靜：‘染’等寂靜。與涅槃相關的善法義，如蘊、界、處、根、力、覺支、念處中說明的一句義(，聞已心寂靜)。)

102 彼誦百句偈，若無義理者，不如一法句，聞已得寂靜。¹

103 Yo sahassam̄ sahassena, saṅgāme mānuse jine;
ekañca jeyya-m-attānar̄i, sa ve saṅgāmajuttamo.

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [sahassam̄ 千(單業格)] [sahassena 千(單具格)], [saṅgāme 戰勝(陽單處格)] [mānuse 人(陽複業格)] [jine 勝過(單3opt.)];
[ekañ 一(陽單業格)] [ca 但是] [jeyya 勝過(單3opt.)] [m[attānar̄i 自我(陽單業格)],
[sa 他(陽單主格)] [ve 確實] [saṅgāmaj 戰勝(a.)] [uttamo 最上(陽單主格, a.)].

103 彼於戰場上，雖勝百萬人；未若克己者，戰士之最上！²

104~105

104 Attā have jitam̄ seyyo, yā c'āyam̄ itarā pajā;
attadantassa posassa, niccarā saññatacārino.

[Attā 自我(陽單主格)] [have 嘿！確實] [jitam̄ 勝過(陽單業格, pp.>adv.)] [seyyo 比較好(陽單主格, a.)],
[yā 凡是(陰單主格, rp.)] [c'但是] [āyam̄ 此(陰單主格)] [itarā 其他(陰單主格, a.)] [pajā 世代子孫(陰單主格)];
[atta 自我][dantassa 調伏(陽單與格, pp.)] [posassa 人(陽單與格)],
[niccarā 常(adv.)] [saññata 完全止息(pp.)] [cārino 行(陽單與格, a.)].

104 能克制自己，過於勝他人。若有克己者，常行自節制。

105 N' eva devo na gandhabbo, na Māro saha Brahmunā;
jitam̄ apajitam̄ kayirā, tathārūpassa jantuno.

[N'不] [eva 如此] [devo 天(陽單主格)] [na 不] [gandhabbo 乾達博(陽單主格)],
na [Māro 魔羅(陽單主格)] [saha 一起(prepron.)] [Brahmunā 梵天(陽單具格)];
[jitam̄ 勝過(陽單業格, pp.)] [apajitam̄ 敗北(陽單業格, pp.)] [kayirā 作(單3opt.)],
[tathārūpassa 如是形色(陽單與格, a.)] [jantuno 人(陽單與格)].

105 天神乾闥婆³，魔王並梵天，皆遭於敗北，不能勝彼人。

106 Māse māse sahassena, yo yajetha satam̄ samar̄i;
ekañca bhāvitattānar̄i, muhuttam̄ api pūjaye,
sā yeva pūjanā seyyo, yañce vassasatar̄i hutar̄i.

[Māse 月(陽複業格>adv.)] [māse sahassena 千(單具格)],
[yo 凡是(陽單主格, rp.)] [yajetha 上供(《×××》單3opt.為自言)] [satam̄ 百(單業格, a.)] [samar̄i 年(陰單業格>adv.)];
[ekañ 一(陽單業格)] [ca 但是] [bhāvit 修習(pp.)] [attānar̄i 自我(陽單業格)],
[muhuttam̄ 在須臾間(adv.)] [api 即使] [pūjaye 禮敬(單3opt.)],
[sā 那個(陰單主格)] [yeva 如此] [pūjanā 禮敬(陰單主格)] [seyyo 比較好(陽中單主格, a.)],
[yañ 那個(陽單業格, rp.)] [ce 若] [vassasatar̄i 百年(中單業格)] [hutar̄i 獻供(單業格, pp.)].

¹ 《增壹阿含 31.11 經》(T2.673.2)：雖誦千章，不義何益，不如一句，聞可得道。

² 《增壹阿含 31.11 經》(T2.673.2)：「雖誦千言，不義何益，不如一義，聞可得道。」

² 《增壹阿含 31.11 經》(T2.673.2)：「千千為敵，一夫勝之，未若自勝，已忍者上。」

³ 乾闥婆：gandhabba (梵 gandharva)，天界的一種樂神，他以香氣資養身體。

106 月月投千金——供犧牲百年，不如須臾間，供養修己者，彼如是供養，勝祭祀百年。

107 Yo ca vassasataṁ jantu, aggim paricare vane;
ekañca bhāvitattānam, muhuttam api pūjaye,
sā yeva pūjanā seyyo, yañce vassasataṁ hutam. (cp. Dh106)

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ca 若] [vassasataṁ 百年(中單業格)] [jantu 人(陽單主格)],
[aggim 火(陽單業格)] [paricare 服侍(單 3opt.)] [vane 林(中單處格)];
[ekañ 一(陽單業格)] [ca 但是] [bhāvit 修習(pp.)][attānam 自我(陽單業格)],
[muhuttam 在須臾間(adv.)] [api 即使] [pūjaye 禮敬(單 3opt.)],
[sā 那個(陰單主格)] [yeva 如此] [pūjanā 禮敬(陰單主格)] [seyyo 比較好(陽中單主格, a.)],
[yañ 那個(陽單業格, rp.)] [ce 若] [vassasataṁ 百年(中單業格)] [hutam 獻供(單業格, pp.)].

107 若人一百年——事火於林中，不如須臾間，供養修己者，彼如是供養，勝祭祀百年。

108 Yam kiñci yiṭṭharan va hutam va loke, saṁvaccharan yajetha puññapekkho,
sabbam pi taran na catubhāgam eti, abhivādanā ujjugatesu seyyo.

[Yam 凡是(中單業格, rp.)] [kiñci 任何(中單業格)] [yiṭṭharan 上供品(中單業格)] [va 或] [hutam 獻供品(中單業格) va [loke 世間(陽單處格)],
[saṁvaccharan 年(陽單業格)] [yajetha 上供(‘メム’)(單 3opt.為自言)] [puñña 福][pekkho 想要(陽單主格, a.)],
[sabbam 一切(中單主格)] [pi 亦] [taran 那個(中單業格)] [na 不] [catubhāgam 四分之一(單業格)] [eti 到(單 3 現)],
[abhivādanā 敬禮(中單從格)] [ujjugatesu 正直去(陽複處格, pp.)] [seyyo 比較好(陽中單主格, a.)].

108 若人於世間，施捨或供養¹，求福一週年，如是諸功德，不及四分一，禮敬正直者。

109 Abhivādanasīlissa, niccaran vuḍḍhāpacāyino,
cattāro dhammā vadḍhanti: āyu vanṇo sukharan balaṁ.

[Abhivādana 敬禮][sīlissa 習慣(陽單屬格, a.)], [niccaran 常(adv.)] [vuḍḍh 年老(a.)][āpacāyino 崇敬(陽單屬格, a.)],
[cattāro 四(陽主格, a.)] [dhammā 法(陽複主格)] [vadḍhanti 增長(複 3 現)];
[āyu 壽(中單主格)] [vanṇo 美貌(陽單主格)] [sukharan 樂(中單主格)] [balan 力(中單主格)].

109 好樂敬禮者，常尊於長老，四法得增長：壽.美.樂與力。²

110 Yo ca vassasataṁ jīve, dussilo asamāhito;
ekāharan jīvitam seyyo, sīlavantassa jhāyino.

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ca 但是] [vassasataṁ 百年(單業格)] [jīve 活命(單 3opt.)],
[dussilo 難(‘ゞ’)(陽單主格, a.)] [asamāhito 未定(陽單主格, pp.)];

¹ 施捨：yiṭṭharan，上供品，在節慶的施捨。供養：hutam，獻供品，供給過客的布施。DhA：Yiṭṭhanti yebhuyyena mañgalakiriyādivasesu dinnadānarān. (上供品：在慶典等場合，以豐盛的施物祭祀。) Spk.S.24.5. : yiṭṭharan=mahāyāgo 大牲醴。Hutanti abhisarikharitvā katarān pāhunadānañceva, kammañca phalañca saddahitvā katadānañca. (獻供品：已周全安排好贈與款待賓客的食物後，信業及果後，並且作了施與。)

² Abhivādanasīlissa niccaran vuḍḍhāpacāyino cattāro dhammā vadḍhanti: āyu, vanṇo, sukharan, balaṁ. (好樂敬禮者，常尊於長老，四法得增長：壽.美.樂與力。) 南傳比丘受人禮拜時，常念誦的法句。法句中壽.美.樂.力，指長壽、莊嚴、安樂、力量。《摩奴法典》Ch.1.121：「養成尊敬的習慣和常尊敬長者，它們壽命、學問、名譽和力量，四樣一定會增長。」

[ekāham 一日(中單主格) [jīvitam 壽命(中單主格)] [seyyo 比較好(中單主格, a.)],

[paññavantassa 有戒(陽單屬格, a.)] [jhāyino 禪那(陽單屬格, a.)].

110 若人壽百歲——**破戒無三昧**¹，不如生一日——持戒修禪定。

111 Yo ca vassasataṁ jīve, dappañño asamāhito;

ekāham jīvitam seyyo, paññavantassa jhāyino. (cp. Dh110)

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ca 但是] [vassasataṁ 百年(單業格)] [jīve 活命(單 3opt.)],

[dappañño 惡慧(陽單主格, a.)] [asamāhito 未定(陽單主格, pp.)];

[ekāham 一日(中單主格) [jīvitam 壽命(中單主格)] [seyyo 比較好(中單主格, a.)],

[paññavantassa 有慧(陽單屬格, a.)] [jhāyino 禪那(陽單屬格, a.)].

111 若人壽百歲——無慧無三昧，不如生一日——具慧修禪定。

112 Yo ca vassasataṁ jīve, kusīto hīnavīriyo;

ekāham jīvitam seyyo, viriyam ārabhato dalham. (cp. Dh110)

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ca 但是] [vassasataṁ 百年(單業格)] [jīve 活命(單 3opt.)],

[kusīto 懈怠(陽單主格, a.)] [hīnavīriyo 英雄本色已被捨棄(陽單主格, a.)];

[ekāham 一日(中單主格) [jīvitam 壽命(中單主格)] [seyyo 比較好(中單主格, a.)], (cp. Dh110)

[viriyam 英雄本色(中單業格)] [ārabhato 確立(陽單屬格, ppr.)] [dalham 堅強(中單業格, a.)].

112 若人壽百歲——怠惰不精進，不如生一日——勵力行精進。

113 Yo ca vassasataṁ jīve, apassam udāyabbayaṁ;

ekāham jīvitam seyyo, passato udāyabbayaṁ. (cp. Dh110)

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ca 但是] [vassasataṁ 百年(單業格)] [jīve 活命(單 3opt.)],

[apassam 未看到(陽單主格, ppr.)] [udāyabbayaṁ 出來及衰滅(陽單業格)];

[ekāham 一日(中單主格) [jīvitam 壽命(中單主格)] [seyyo 比較好(中單主格, a.)],

[passato 看到(陽單屬格, ppr.)] udāyabbayaṁ.

113 若人壽百歲——不見生滅法，不如生一日——得見**生滅法**。²

114 Yo ca vassasataṁ jīve, apassam amataṁ padam;

ekāham jīvitam seyyo, passato amatam padam. (cp. Dh113)

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ca 但是] [vassasataṁ 百年(單業格)] [jīve 活命(單 3opt.)],

[apassam 未看到(陽單主格, ppr.)] [amatam 不死(中單業格, a.)] [padam 路(中單業格)];

¹ 破戒無三昧：**dussilo asamāhito**，無道德，無等持(禪定)。

² 生滅法：**udayabbayaṁ**(<udaya 生+vaya 滅)。觀察五蘊的二十五異相(pañcavīsatiyā lakkhanehi udāyañca vayañca apassanto)的生滅。在修觀禪時，見到色法(物質—地水火風的現象)或名法(受、想、行、識)的生滅、無常。「一日」(Ekāham= eka + aha 天)在此作「一時」解釋。「阿難遊行宣化幾二十年。嘗至竹林中(即王舍城外竹林寺)聞比丘誦偈。若人生百歲。不見水老鶴。不如生一日。時得睹見之。阿難慘然曰。此非佛偈。當云。若人生百歲。不解生滅法。不如生一日。而得解了之。比丘向其師說。師曰。阿難老朽言不可信。阿難後時聞彼比丘猶誦前偈。即自思惟。今此比丘不受吾教。於世無益宜入涅槃。」(《佛祖統紀》卷第五,T49.171.1) Udkakāka, 【陽】鷗鷺，水老鶴(cormorant)。

[ekāharā 一日(中單主格) [jīvitārā 壽命(中單主格)] [seyyo 比較好(中單主格, a.)],

[passato 看到(陽單屬格, ppr.)] amatarā padarā.

114 若人壽百歲——不見不死道¹，不如生一日——得見不死道。

115 Yo ca vassasataṁ jīve, apassarā dhammam uttamārā;

ekāharā jīvitārā seyyo, passato dhammam uttamārā. (cp. Dh113)

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ca 但是] [vassasataṁ 百年(單業格) [jīve 活命(單 3opt.)],

[apassarā 未看到(陽單主格, ppr.)] [dhammam 法(陽單業格) [uttamārā 最上(陽單業格, a.)];

[ekāharā 一日(中單主格) [jīvitārā 壽命(中單主格)] [seyyo 比較好(中單主格, a.)],

[passato 看到(陽單屬格, ppr.)] dhammam uttamārā.

115 若人壽百歲——不見最上法，不如生一日——得見最上法²。

9. Pāpavaggo 〈 九、惡品 〉 (Dh116-128)

116 Abhittharetha kalyāne, pāpā cittārā nivāraye;

dandharā hi karoto puññarā, pāpasmirā ramaṭī mano.

[Abhittharetha 趕緊作(單 3opt.為自言) [kalyāne 善(陽單處格, a.)],

[pāpā 惡(中單從格, a.) [cittārā 心(中單主格) [nivāraye 制止(中單處格, grd.)];

[dandharā 遲緩(中單業格, a.>adv.) [hi 因為] [karoto 作(陽單與格, ppr.)] [puññarā 福(中單業格)],

[pāpasmirā 惡(中單處格, a.) [ramaṭī 喜樂(單 3 現)] [mano 意(中單主格)].

116 應急速作善，制止罪惡心。怠慢作善者，心則喜於惡。

117 Pāpañce puriso kayirā, na nam̄ kayirā punappunārā;

na tamhi chandarā kayirātha, dukkho pāpassa uccayo.

[Pāpañ 惡(中單業格) [ce 若] [puriso 人(陽單主格) [kayirā 作(單 3opt.)],

[na 不] [nam̄ 它(中單業格) kayirā [punappunārā 一再(adv.)];

na [tamhi 它(中單處格) [chandarā 意願(陽單業格) [kayirātha 作(單 3opt.為自言)],

[dukkho 苦(陽單主格, a.) [pāpassa 惡(中單屬格) [uccayo 累積(陽單主格)].

117 若人作惡已，不可數數¹作；莫喜於作惡，積惡則受苦。

118 Puññañce puriso kayirā, kayirāth' enārā punappunārā;

tamhi chandarā kayirātha, sukho puññassa uccayo. (cp. Dh117)

[Puññañ 福(中單業格) [ce 若] [puriso 人(陽單主格) [kayirā 作(單 3opt.)],

[kayirāth' 作(單 3opt.為自言) [enārā 這(單業格) [punappunārā 一再(adv.)];

[tamhi 它(中單處格) [chandarā 意願(陽單業格) [kayirātha 作(單 3opt.為自言)],

¹ 不死道：DhA : **amatārā padanti** marañavirahitakoṭṭhāsarā, amatamahānibbānanti attho. (不死道：死亡空空如也，不死的大涅槃之義。)

² 最上法：指九出世間法(navavidharā lokuttaradhammarā)，即：四道、四果及涅槃（參見 DhA）。

[sukho 樂(陽單主格, a.)] [puññassa 福(中單屬格)] [uccayo 累積(陽單主格)].

118 若人作善已，應復數數作；當喜於作善，積善則受樂。

119~120

119 Pāpo pi passati bhadram, yāva pāparā na paccati;

yadā ca paccati pāparā, atha pāpo pāpāni passati.

[Pāpo 惡(陽單主格, a.)] [pi 亦] [passati 看到(單3現)] [bhadram 祥善(中單業格)],

[yāva 直到...為止] [pāparā 惡(中單主格)] [na 不] [paccati 成熟(單3現)];

[yadā 當...時] [ca 但是] paccati [pāparā 惡(中單主格)], [atha 然後] pāpo [pāpāni 惡(中複業格)] passati.

119 惡業未成熟，惡者以為樂。惡業成熟時，惡者方見惡。

120 Bhadro pi passati pāparā, yāva bhadram na paccati;

yadā ca paccati bhadram, atha bhadro bhadrāni passati. (cp. Dh119)

[Bhadro 祥善(陽單主格, a.)] [pi 亦] [passati 看到(單3現)] [pāparā 惡(中單業格)],

[yāva 直到...為止] [bhadram 祥善(中單主格)] [na 不] [paccati 成熟(單3現)];

[yadā 當...時] [ca 但是] paccati bhadram, [atha 然後] bhadro [bhadrāni 祥善(中複業格)] passati.

120 善業未成熟，善人以為苦。善業成熟時，善人始見善。

121 Māvamaññetha pāpassa, “Na man tam āgamissati,”

udabindunipātena, udakumbho pi pūrati,

bālo pūrati pāpassa, thokathokam pi ācinam.

[Mā 不要][va 如此][maññetha 思量(單3opt.為自言)] [pāpassa 惡(中單與格)],

“[Na 不] [man 我(業格)] [tam 它(中單主格)] [āgamissati 來到(單3未)].”

[udabindu 水滴][nipātena 落下(陽單具格)], [udakumbho 裝水的陶器(陽單主格)] [pi 即使...亦] [pūrati 充滿(單3現)],

[bālo 無知者(陽單主格)] pūrati pāpassa, [thoka 一點點][thokam 一點點(中單主格, a.)] pi [ācinam 朝向積聚(中單主格, pp.)].

121 莫輕於小² 惡！謂「我不招報」，須知滴水落，亦可滿水瓶，愚夫盈其惡，少許少許積。

122 Māvamaññetha puññassa, “Na man tam āgamissati,”

udabindunipātena, udakumbho pi pūrati,

dhīro pūrati puññassa, thokathokam pi ācinam. (cp. Dh121)

[Mā 不要][va 如此][maññetha 思量(單3opt.為自言)] [puññassa 福(中單與格)],

“[Na 不] [man 我(業格)] [tam 它(中單主格)] [āgamissati 來到(單3未)].”

[udabindu 水滴][nipātena 落下(陽單具格)], [udakumbho 裝水的陶器(陽單主格)] [pi 即使...亦] [pūrati 充滿(單3現)],

[dhīro 賢明者(陽單主格)] pūrati [puññassa 福(中單與格)], [thoka 一點點][thokam 一點點(中單主格, a.)] pi [ācinam 朝向積聚(中單主格, pp.)].

122 莫輕於小善！謂「我不招報」，須知滴水落，亦可滿水瓶，智者完其善，少許少許積。

123 Vānijo va bhayañ maggarā, appasattho mahaddhano;

¹ 數數：punappuna，戻メ戻メ，一再、經常。

² 小：Mappamaññetha：1. Ma+appamaññetha 莫輕視。2. Ma+appa+maññetha 莫想少。

visam jīvitukāmo va, pāpāni parivajjaye.

[Vānijo 商人(陽單主格)] [va 如] [bhayarān 恐懼(陽單業格, a.) [maggān 道路(陽單業格)],
[appa 少量(a.)][sattho 隊商(陽單主格)] [mahaddhano 大財(陽單主格, a.)];
[visam 毒(中單業格)] [jīvitu 活命(inf., =jīvitum)] [kāmo 欲(陽單主格)] [va 如], [pāpāni 惡(中複業格)] [parivajjaye 迴避(單 3opt.)].

123 商人避險道，伴少而貨多；愛生避毒品¹，避惡當亦爾。

124 Pāṇimhi ce vano nāssa, hareyya pāṇinā visam;

nābbanārān visam anveti, natthi pāparān akubbato.

[Pāṇimhi 手(陽單處格)] [ce 若] [vano 傷(陽單主格)] [n 不][āssa 存在(單 3opt.)],
[hareyya 運送(單 3opt.)] [pāṇinā 手(陽單具格)] [visam 毒(中單業格)];
[n 不][ābbanārān 無傷(陽單業格, a.)] [visam 毒(中單主格)] [anveti 隨...去(單 3 現)],
[natthi 不存在(單 3 現)] [pāparān 惡(中單主格)] [akubbato 未作(陽單屬格, ppr.為自言)].

124 假若無有瘡傷手，可以其手持毒藥。毒不能患無傷手。不作惡者便無惡。

125 Yo appaduṭṭhassa narassa dussati, suddhassa posassa anaṅgañassa,

tam eva bālārān paccteti pāparān, sukhumo rajo paṭivātarān va khitto.

(cf. S.1.22./I,13.) (=Sn662) 雜 1275 , 別雜 273

[Yo 凡是(陽單主格, rp.) [appaduṭṭhassa 未徹底為難(陽單與格, pp.)] [narassa 人(陽單與格)] [dussati 為難(單 3 現)],
[suddhassa 淨(陽單與格, pp.)] [posassa 人(陽單與格)] [anaṅgañassa 無斑點(陽單與格, a.)],
[tam 那個(陽單業格)] [eva 如此] [bālārān 無知者(陽單業格)] [paccteti 回到(單 3 現)] [pāparān 惡(中單主格)],
[sukhumo 細(陽單主格, a.)] [rajo 塵(陽單主格)] [paṭivātarān 在逆風(adv.)] [va 如] [khitto 抛(陽單主格, pp.)].

125 若犯無邪者，清淨無染者，罪惡向愚人，如逆風揚塵。

126 Gabbham eke uppajjanti, nirayān pāpakkammino;

saggarān sugatino yanti, parinibbanti anāsavā.

[Gabbham 胎(陽單業格>adv.) [eke 一些(複數主格, a.)] [uppajjanti 出現(單 3 現)],
[nirayān 地獄(陽單業格>adv.)] [pāpakkammino 有惡業(陽復主格, a.)];
[saggarān 天界(陽單業格)] [sugatino 善去(陽復主格, a.)] [yanti 行走到(複 3 現)],
[parinibbanti 遍涅槃(複 3 現)] [anāsavā 無流向者(陽復主格)].

126 有人生於母胎中，作惡者則墮地獄，正直之人昇天界，漏盡者證入涅槃。

127 Na antalikkhe na samuddamajjhē, na pabbatānarān vivaram pavissa,

na vijjatī so jagatippadeso, yatthaṭṭhito muñceyya pāpakkammā.

[Na 不] [antalikkhe 大氣(中單處格)] na [samuddamajjhē 海中(單處格)],
na [pabbatānarān 山(陽複屬格)] [vivaram 裂口(中單業格)] [pavissa 進入(ger.)],
na [vijjatī 被知(單 3 現, =vijjati)] [so 那個(陽單主格)] [jagatippadeso 大地的地點(陽單主格)],
[yattha 在此(adv.)][ṭṭhito 存續(陽單主格, pp.)] [muñceyya 釋放(單 3opt.)] [pāpa 惡][kammā 業(中單從格)].

127 非於虛空及海中，亦非入深山洞窟，欲求逃避惡業者，世間實無可覓處。

¹ 愛生避毒品：愛惜生命則需避開毒害的物品。

128 Na antalikkhe na samuddamajjhe, na pabbatānām vivaram pavissa,
na vijjati so jagatippadeso, yatthaṭhitām na-ppasahetha maccu. (cp. Dh127)

[Na 不] [antalikkhe 大氣(中單處格)] na [samuddamajjhe 海中(單處格)],
na [pabbatānām 山(陽複屬格)] [vivaram 裂口(中單業格)] [pavissa 進入(ger.)],
na [vijjati 被知(單 3 現)] [so 那個(陽單主格)] [jagatippadeso 大地的地點(陽單主格)],
[yattha 在此(adv.)][ṭhitām 存續(陽單業格, pp.)] [na 不] [p[pasahetha 徹底克服(單 3opt.)]] [maccu 死天(陽單主格)].

128 非於虛空及海中，亦非入深山洞窟，欲求不為死魔制，世間實無可覓處。

10. Dandavaggo 〈 十、刀杖¹ 品 〉 (Dh129-145)

129 Sabbe tasanti dandassa, sabbe bhāyanti maccuno,

attānām upamām katvā na haneyya na ghātaye.

[Sabbe 一切(陽複主格, a.)] [tasanti 戰慄(複 3 現)] [dandassa 杖(陽單與格)], sabbe [bhāyanti 恐懼(複 3 現)] [maccuno 死天(陽單與格)],
[attānām 自我(陽單業格)] [upamām 譬如(單業格, a.)] [katvā 作(ger.)] [na 不] [haneyya 擊殺(單 3opt.)] na [ghātaye 殺(單 3opt.)].

129 一切懼刀杖，一切皆畏死，以自度² 他情，莫殺教他殺。

130 Sabbe tasanti dandassa, sabbesām jīvitām piyām;

attānām upamām katvā na haneyya na ghātaye. (cp. Dh129)

[Sabbe 一切(陽複主格, a.)] [tasanti 戰慄(複 3 現)] [dandassa 杖(陽單與格)],
[sabbesām 一切(陽複屬格, a.)] [jīvitām 壽命(中單主格)] [piyām 可愛(中單主格, a.)];
[attānām 自我(陽單業格)] [upamām 譬如(單業格, a.)] [katvā 作(ger.)]
[na 不] [haneyya 擊殺(單 3opt.)] na [ghātaye 殺(單 3opt.)].

130 一切懼刀杖，一切皆愛生，以自度他情，莫殺教他殺。

131~132

131 Sukhakāmāni bhūtāni, yo danḍena vihiṁsatī;
attano sukham esāno, pecca so na labhate sukham.

[Sukha 樂][kāmāni 欲(中複主格)] [bhūtāni 生物(中複主格)],
[yo 凡是(陽單主格, rp.)] [danḍena 杖(陽單具格)] [vihiṁsatī 擴大傷害(單 3 現)];
[attano 自我(陽單屬格)] [sukham 樂(中單業格)] [esāno 求(陽單主格, ppr.)],
[pecca 死去(ger.)] [so 他(陽單主格)] [na 不] [labhate 得(單 3 現, 為自言)] [sukham 樂(中單業格)].

131 於求樂有情，刀杖加惱害，但求自己樂，後世樂難得。

132 Sukhakāmāni bhūtāni, yo danḍena na hiṁsatī;
attano sukham esāno, pecca so labhate sukham. (cp. Dh131)

¹ 刀杖 : danda, 亦作刑罰。

² 度メエ : 測量。原文為 : upamām(譬喻)。

[Sukha 樂][kāmāni 欲(中複主格)][bhūtāni 生物(中複主格)],
[yo 凡是(陽單主格, rp.)][dandena 杖(陽單具格)][na 不][hirñsati 傷害(單 3 現)];
[attano 自我(陽單屬格)][sukham 樂(中單業格)][esāno 求(陽單主格, ppr.)],
[pecca 死去(ger.)][so 他(陽單主格)][labhate 得(單 3 現, 為自言)][sukharñ 樂(中單業格)].

132 於求樂有情，不加刀杖害，欲求自己樂，後世樂可得。

133~134

133 Māvoca pharusarñ kañci, vuttā pañivadeyyu tam; dukkhā hi sārambhakathā, pañidandā phuseyyu tam.
[M 不要][āvoca 對...說(單 2 過)][pharusarñ 粗(陰單業格, a.)][kañci 任何者(陽單業格)],
[vuttā 說(陽複主格, pp.)][pañivadeyyu 反駁(複 3.opt.)][tam 你(單業格)];
[dukkhā 苦(陰單主格, a.)][hi 確實][sārambha 憤激][kathā 談論(陰單主格)],
[pañidandā 還擊(陽複主格)][phuseyyu 觸(複 3.opt.)][tam 你(單業格)].

133 對人莫說粗惡語，汝所說者還說汝。憤怒之言實堪痛；互擊刀杖可傷汝。

134 Sace neresi attānam, karñso upahato yathā,
esa patto si nibbānam, sārambho te na vijjati.
[Sace 若][n 不][eresi 動(單 2 現)][attānam 自我(陽單業格)],
[karñso 青銅鑼(陽單主格)][upahato 全部損壞(陽單主格, pp.)][yathā 像(adv.)],
[esa 這(陽單主格)][patto 得達(陽單主格, pp.)][si 是(單 2 現)][nibbānam 涅槃(中單主格)],
[sārambho 憤激(陽單主格)][te 你(單屬格)][na 不][vijjati 被知(單 3 現)].

134 汝若自默然，如一破銅鑼，已得涅槃路；於汝無諍故。

135 Yathā danñena gopālo, gāvo pājeti gocaram;
evam jarā ca maccu ca āyurñ pājenti pāñinam.
[Yathā 像(adv.)][danñena 杖(陽單具格)][gopālo 牧牛者(陽單主格)],
[gāvo 牛(陽複業格)][pājeti 驅趕..到(單 3 現)][gocaram 牧場(陽單業格)];
[evam 如是][jarā 老化(陰單主格)][ca 及][maccu 死天(陽單主格)][ca
[āyurñ 性命(中單業格)][pājenti 驅趕(複 3 現)][pāñinam 生物(陽複屬格, a.)].

135 如牧人以杖，驅牛至牧場，如是老與死・驅逐眾生命。

136 Atha pāpāni kammāni, karām bālo na bujjhati;
sehi kammehi dummedho, aggidaddho va tappati.
[Atha 然後][pāpāni 惡(中複業格, a.)][kammāni 業(中複業格)],
[karām 作(中單業格, a.)][bālo 無知者(陽單主格)][na 不][bujjhati 覺(單 3 現)];
[sehi 自己的(陽複具格, pron.)][kammehi 業(中複具格)][dummedho 惡智(陽單主格, a.)],
[aggi 火][daddho 燒(陽單主格, pp.)][va 如][tappati 被灼熱(單 3 現)].

136 愚夫造作諸惡業，卻不自知有果報，癡人以自業感苦，宛如以火而自燒。

137~140

137 Yo dañ̄ena adañ̄esu, appaduñ̄thesu dussati;
dasannam aññataram thānam, khippam eva nigacchatī:
[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [dañ̄ena 杖(陽單具格)] [adañ̄esu 無杖(陽複處格)],
[appaduñ̄thesu 未徹底為難(複處格, pp.)] [dussati 為難(單 3 現)];
[dasannam 十(三性屬格) [aññataram 其中之一(單業格, a.)] [thānam 地方(中單業格)],
[khippam 迅速(adv.)] [eva 如此] [nigacchatī 陷入(單 3 現)];

137 若以刀杖害，無惡無害者，十事中一種，彼將迅速得。

138 Vedanam pharusam jānim, sarīrassa ca bhedanam,
garukam vāpi abādhām, cittakkheparām va pāpuṇe,
[Vedanam 感受(陰單業格)] [pharusam 粗(陰單業格, a.)] [jānim 損失(陰單業格)],
[sarīrassa 身體(中單屬格)] [ca 及] [bhedanam 使...迸裂(中單業格)],
[garukam 重(陽單業格, a.)] [vāpi 或甚至] [abādhām 痘(陽單業格)],
[citta 心] k [kheparām 狂亂(單業格)] [va 或] [pāpuṇe 得達(單 3 opt.)],

138 極苦痛失財，身體被損害，或重病所逼，或失心狂亂。

139 Rājato vā upasaggam, abbhakkhānam va dāruṇam,
parikkhayam va nātīnam, bhogānam va pabhaṅguram,
[Rājato 王(陽單從格)] [vā 或] [upasaggam 麻煩(陽單業格)],
[abbhakkhānam 非難(中單業格)] [va 或] [dāruṇam 強烈(中單業格, a.)],
[parikkhayam 遍滅盡(陽單業格)] va [nātīnam 親屬(陰複屬格)],
[bhogānam 財富(陽複屬格)] va [pabhaṅguram 徹底破壞(陽單業格, a.)],

139 或為王迫害，或被誣重罪，或眷屬離散，或破滅財產。

140 Atha vā'ssa agārāni, aggi ḍahati pāvako,
kāyassa bhedā duppañño, nirayam so'papajjati.
[Atha 然後] [vā 或] [ssa 他(陽單屬格)] [agārāni 屋(中複業格)],
[aggi 火(陽單主格)] [dahati 燒(單 3 現)] [pāvako 純明(陽單主格, a.)],
[kāyassa 身(陽單屬格)] [bhedā 逆裂(陽單從格)] [duppañño 惡慧(陽單主格, a.)],
[nirayam 地獄(陽單業格>adv.)] [so 他(陽單主格)] [papajjati 顯現(單 3 現, =upapajjati)].

140 或彼之房屋，為劫火焚燒。癡者身亡後，復墮於地獄。

141 Na naggacariyā na jaṭā na pañkā, nānāsakā thanḍilasāyikā vā,
rajo va jallam ukkuṭikappadhānam, sodhenti maccarā avitīṇakañkham.
{Na [naggacariyā 裸行(陰單主格)] na 既不...也不} [jaṭā 結髮(陰單主格)] na [pañkā 泥(陽複主格)],
[n 不] [aññāsakā 不食(陽複主格, a.)] [thanḍila 露地] [sāyikā 臥(陽複主格, a.)] [vā 或],
[rajo 塵(中單主格)] [va 或] [jallam 塗塵(中單主格)] [ukkuṭika 蹤蹠] p [padhānam 努力(中單主格)],
[sodhenti 淨化(複 3 現)] [maccarā 應(一ㄥ)死者(陽單業格)] {[avitīṇa 未擴大度(pp.)][kañkham 疑惑](陽單業格, a.)].

141 非裸行結髮，非塗泥絕食，臥地自塵身，非以蹲踞住¹，不斷疑惑者，能令得清淨。

142 Alāñkato ce pi samāñ careyya, santo danto niyato brahmacārī,
sabbesu bhūtesu nidhāya dandāñ, so brāhmañ so samano sa bhikkhu.

[Alāñkato 裝飾(陽單主格, pp.)] [ce 若] [pi 亦] [samāñ 平息(陽單業格)] [careyya 行(單3opt.)],
[santo 被平息(陽單主格, pp.)] [danto 調伏(陽單主格, pp.)] [niyato 決定(陽單主格, pp.)] [brahmacārī 梵行(陽單主格, a.)];
[sabbesu 一切(中複處格, a.)] [bhūtesu 生物(中複處格)] [nidhāya 藏置(ger.)] [dandāñ 杖(陽單業格)],
[so 他(陽單主格) [brāhmañ 婆羅門(陽單主格) so [samano 沙門(陽單主格)] [sa 他(陽單主格)] [bhikkhu 比丘(陽單主格)].

142 嚴身住寂靜，調御而克制，必然修梵行，不以刀杖等，
加害諸有情，彼即婆羅門，彼即是沙門，彼即是比丘²。

143~144

143 Hirñisedho puriso koci lokasmīñ vijjati;
yo nindāñ apabodheti, asso bhadro kasām iva. (cf. S.1.18.i.7) (《雜阿含 578 經》、《別譯雜阿含 163 經》)
{[Hirñ 懈][nisedho 抑止](陽單主格, a.)} [puriso 人(陽單主格)]
[koci 任何(陽單主格) [lokasmīñ 世間(陽單處格)] [vijjati 被知(單3現)];
[yo 他(陽單主格, rp.)] [nindāñ 責難(陰單業格)] [a 不][pabodheti 使...激起(單3現)],
[asso 馬(陽單主格) [bhadro 祥善(陽單主格, a.)] [kasām 鞭(陰單業格, 不規則變化)] [iva 如(indecl.)].

143 以慚自禁者，世間所罕有，彼善避羞辱，如良馬避鞭。

144 Asso yathā bhadro kasāniviññho, ātāpino sarñvegino bhavātha;
saddhāya sīlena ca viriyena ca, samādhinā dhammadvinicchayena ca.
Sampannavijjācaranā patissatā, jahissatha dukkham idāñ anappakarāñ.

[Asso 馬(陽單主格)] [yathā 像(adv.)] [bhadro 祥善(陽單主格, a.)] [kasā 鞭][niviññho 安定(陽單主格, pp.)],
[ātāpino 热心(陽單屬格, a.)] [sarñvegino 震撼(陽單屬格, a.)] [bhavātha 變成(複2imp.)];
[saddhāya 信(ger.)] [sīlena 戒(中單具格)] [ca 及] [viriyena 英雄本色(中單具格)] ca,
[samādhinā 定(陽單具格)] [dhamma 法][vinicchayena 區別(陽單具格)] ca
{[Sampanna 完全行(pp.)][vijjā 明][caranā 行](陽複主格, a.)} [patissatā 憶念(陽複主格, pp.)],
[jahissatha 捨棄(複2未)] [dukkham 苦(中單業格)] [idāñ 此(中單業格)] [anappakarāñ 不少(中單業格, a.)].

144 如良馬加鞭，當奮勉懺悔。以信.戒.精進，以及三摩地，善分別正法，以及明行足³，
汝當念勿忘，消滅無窮苦。

145 Udañkāñ hi nayanti nettikā, usukārā namayanti tejanāñ.
Dārūñ namayanti tacchakā, attānāñ damayanti subbatā. (cp. Dh80)

[Udañkāñ 水(中單業格) [hi 確實] [nayanti 引導(複3現)] [nettikā 引水者(陽複主格)],

¹ 蹲踞住：ukkuñika，兩腳前後參差的蹲跪。古譯作「右膝著地」、「胡跪」。DhA. : **Ukkutikappadhnanti** ukkuñikabhāvena āraddhvīriyāñ。(努力蹲踞：發勤精進地在在蹲踞。)

² 婆羅門、沙門、比丘：都是指阿羅漢。

³ 明行足：sampannavijjācaranā。明：vijjā，智慧；行：caranā，德行(戒律)。具足智慧與德行。

[usukārā 作箭者(陽複主格)] [namayanti 矯正(複3現)] [tejanarā 箭桿(中單業格)].

[Dārurā 木(中單業格)] namayanti [tacchakā 木匠(陽複主格)],

[attānarā 自我(陽單業格)] [damayanti 使...調伏(複3現)] [subbatā 善禁制(陽複主格, a.)].

145 灌溉者引水，箭匠之矯箭，木匠之繩木，善行者自御。

11. Jarāvaggo 〈十一、老品〉(Dh146-156)

146 Ko nu hāso kim ānando, niccarā pajjalite sati.

Andhakārena onaddhā, padīpaṁ na gavessatha?

[Ko nu 為什麼?] [hāso 笑(陽單主格)] [kim 為何?] [ānando 朝向歡喜(陽單主格)],

[niccarā 常(adv.)] [pajjalite 燃起來(單處格, pp.)] [sati 存在(單處格, ppr.)].

[Andhakārena 黑暗(單具格)] [onaddhā 繫縛(陽複主格, pp.)],

[padīpaṁ 燈(陽單業格)] [na 不] [gavessatha 探求(複2未)?]

146 常在燃燒¹中，何喜.何可笑？幽暗²之所蔽，何不求光明？

147 Passa cittakataṁ bimbarā, arukāyāṁ samussitā;

āturāṁ bahusaṅkappaṁ yassa n'atthi dhuvāṁ thiti. (cf. M ii64)

[Passa 看(單2imp.)] [cittakataṁ 作彩繪(中單業格, pp.)] [bimbarā 形體(中單業格)],

[aru 瘡][kāyāṁ 身(陽單業格)] [samussitā 舉起(陽單業格, pp.)];

[āturāṁ 疾苦(陽單業格, a.)] [bahu 羣多][saṅkappāṁ 思惟(陽單業格)]

[yassa 它(中單屬格, rp.)] [n'不][atthi 存在(單3現)] [dhuvāṁ 永久(adv.)] [thiti 存續(陰單主格)].

147 觀此粉飾身：瘡³傷一堆骨，疾病.多思惟⁴。絕非常存者。

148 Parijññāṁ idāṁ rūpāṁ, roganiddhamā pabhaṅgurā,

bhijjati pūtisandeho, marañantā hi jīvitā.

[Parijññāṁ 遍老化(中單主格, pp.)] [idāṁ 此(中單主格)] [rūpāṁ 形色(中單主格)],

[roga 疾病][nidhāmā 巢(中單主格)] [pabhaṅgurā 徹底破壞(中單主格, a.)],

[bhijjati 被逆(+)裂(單3現)] [pūti 腐臭(a.)][sandeho 全身(陽單主格)],

[marañ 死(n.)][antarā 終極(中單主格, a.)] [hi 確實] [jīvitā 壽命(中單主格)].

148 此衰老形骸，病藪¹而易壞；朽聚必毀滅，有生終歸死。

149 Yān' imāni apatthāni, alāpūn' eva sārade.

Kāpotakāni aṭṭhīni, tāni disvāna kā rati?

¹ 燃燒：世上有十一種火常在燃燒，貪 rāga、瞋 dosa、癡 moha、病 vyadhi、老 jarā、死 maraṇa、愁 soka、悲 parideva、苦 dukkha、憂 domanasa、惱 upāyāsa。

² 幽暗：Andhakāra，喻無知、無明。

³ 瘡：bimba，指雙眼、雙耳、雙鼻孔、口、大便口、小便口等九處。

⁴ 多思惟：bahusaṅkappaṁ，比喻多欲望。

[Yān' 凡是(中複主格, rp.)] [imāni 此等(中複主格)] [apathāni 拋棄(中複主格, pp.)],
[alāpūn' 葫蘆(中複主格)] [eva 如此] [sārade 秋季(中單處格, a.)].
[Kāpotakāni 鴿色(中複業格, a.)] [atthīni 骨(中複業格)],
[tāni 那些(中複業格)] [disvāna 見(ger.)] [kā 什麼? (陰單主格)] [rati 喜樂(陰單主格)?]

149 猶如葫蘆瓜，散棄於秋季，骸骨如鴿色，觀此何可樂？

150 Aṭṭhīnam nagaram karam, mānsalohitalepanam;

yattha jarā ca maccu ca māno makkho ca ohito.

[Aṭṭhīnam 骨(中複屬格)] [nagaram 城(中單主格)] [karam 作(中單主格, pp.)],
[mānsa 肉][lohita 血][lepanam 塗染(中單主格)];
[yattha 在此(adv.)] [jarā 老化(陰單主格)] [ca 及] [maccu 死天(陽單主格)] ca
[māno 傲慢(陽單主格)] [makkho 偽善(陽單主格)] ca [ohito 放下(陽單主格, pp.)].

150 此城骨所建，塗以血與肉，儲藏老與死，及慢並虛偽²。

151 Jiranti ve rājarathā sucittā, atho sarīram pi jaram upeti.

Satañna dhammo na jarāni upeti, santo have sabbhi pavedayanti.

(cf. S.3.3/I,71.) 《別譯雜阿含 67 經》，《增壹阿含 26.6 經》

[Jiranti 被老化(複 3 現)] [ve 確實] [rājarathā 王車(陽復主格)] [sucittā 善彩繪(陽復主格, a.)],
[atho 然後] [sarīram 身體(中單主格)] [pi 亦] [jaram 老化(陰單業格)] [upeti 經歷(單 3 現)].
[Satañna 真善(陽複屬格, a.)] [ca 但是] [dhammo 法(陽單主格)] [na 不] jarāni upeti,
[santo 真善(陽復主格, a.)] [have 嘿！確實] [sabbhi 真善(陽複具格, a.)] [pavedayanti 告知(複 3 現)].

151 盛飾王車亦必朽，此身老邁當亦爾。唯善人法³不老朽，善人傳示於善人。

152 Appassut'āyam puriso, balivaddo va jirati.

Mānsāni tassa vadḍhanti, paññā tassa na vadḍhati.

[Appassut' 聽到少量(陽單主格, pp.)][āyam 此(陽單主格)] [puriso 人(陽單主格)],
[balivaddo 牛(陽單主格)] [va 如] [jirati 被老化(單 3 現)].
[Mānsāni 肉(中複主格)] [tassa 他(陽單屬格)] [vadḍhanti 增長(複 3 現)],
[paññā 慧(陰單主格)] tassa [na 不] [vadḍhati 增長(單 3 現)].

152 寡聞之愚人，生長如牡牛，唯增長筋肉，而不增智慧。

153~154

153 Anekajātisāraṇam sandhāvissam anibbisam,
gahakārakam gavesanto, dukkhā jāti punappunam.

[Aneka 許多][jāti 生][sāraṇam 輪迴(陽單業格>adv.)]

¹ 痘瘍：roganidhā(roga+niḍhā< ni+**sad** 坐)，病巢。

² 虛偽：**makkho**，偽善(hypocrisy)，或惡的覆藏。「覆藏」即屬於「慳」(macchariya)心所。Thanissaro Bhikkhu 譯作：contempt(輕視)。

³ 善人法：**satañca dhammo**，指聖者的教法。

[sandhāvissarī 流轉(單 1 過)] [anibbisarī 未發現(陽單主格, ppr.)],
[gahakārakarī 作家者(陽單業格)] [gavesanto 探求(陽單主格, ppr.)],
[dukkhā 苦(陰單主格, a.)] [jāti 生(陰單主格)] [punappunarī 一再(adv.)].

¹153 經多生輪迴，尋求造屋者²，但未得見之，痛苦再再生。

154 Gahakāraka dittho si, puna geharī na kāhasi;
sabbā te phāsukā bhaggā, gahakūtarī visaṅkhitarī;

[Gahakāraka 作家者(陽單呼格)] [dittho 見(陽單主格, pp.)] [si 是(單 2 現)],
[puna 再(indecl.)] [geharī 家(中單業格)] [na 不] [kāhasi 作(單 2 未)];
[sabbā 一切(陰複主格, a.)] [te 你(單屬格)] [phāsukā 肋骨(陰複主格)] [bhaggā 破壞(陰複主格, pp.)],
[gaha 家][kūtarī 屋頂(中單主格)] [visaṅkhitarī 離一起作(中單主格, pp.)];
[visaṅkhāra 離一起作][gatam 去到(中單主格, pp.)] [cittarī 心(中單主格)],
[tanhānarī 渴愛(陰複屬格)] [khayam 滅盡(陽單業格)] [ajjhagā 獲得(單 3 過)].

154 已見造屋者！不再造於屋。椽桷³ 皆毀壞，棟樑⁴ 亦摧折。我既證無為，一切愛盡滅⁵。

155 Acaritvā brahmacariyā, aladdhā yobbane dhanā, jinṇakoñcā va jhāyanti, khīnamacche va pallale.

[Acaritvā 不行(ger.)] [brahmacariyā 梵行(中單業格)],
[aladdhā 不得(ger.)] [yobbane 青春(中單處格)] [dhanā 財(中單業格)],
[jinṇa 老化(pp.)][koñcā 驚(陽複主格)] [va 如] [jhāyanti 消耗(複 3 現)],
{[khīna 被滅盡(pp.)][macche 魚](中單處格, a.)} [va 如此] [pallale 沼澤(中單處格)].

155 少壯不得財，並不修梵行，如池邊老鷺，無魚而萎滅。

¹ Dh.153-154 兩偈，據《法句註》(DhA)說，是世尊最初(成道)時所說的。

² 造屋者：gahakārakarī，指渴愛；屋子指身體。

³ 椽桷：彳々𠙴’ 𢕵𠙴’ phāsukā (肋骨(陰複主格))，支撐屋頂的木條。DhA：**Sabbā te phāsukā bhaggāti** tava sabbā avasesā kilesaphāsukā mayā bhaggā(你的一切剩餘的煩惱肋已被我破壞)。

⁴ 棟樑：gahakūtarī，屋頂。DhA：**Gahakūtarī visaṅkhatarī** imassa tayā katassa attabhāvagehassa avijjāsaṅkhatarī kanṇikamanḍalampi mayā viddharītarī.(這個被你已做的自己的家--所謂的無明--屋頂的椽桷(kanṇika-manḍala 支撐屋頂的木條)已被我破壞)。

⁵ 無為：visaṅkhāra(離行)，即是涅槃。一切愛盡滅：即已證得阿羅漢果。

vv.153-154《善見律毘婆沙》譯作：「流轉非一生，走去無厭足，正覓居住處，更生生辛苦，今已見汝屋，不復更作屋，一切脊肋骨，碎折不復生，心已離煩惱，愛盡至涅槃。(T24.675)據《法句經註》及《善見律毘婆沙》所說，這兩偈為佛陀成道時所說。白話譯作：我經多生的輪迴流轉，尋求造屋者而未發現，一再的生是痛苦的。造屋者！你已見被發現，你不再造屋。你的一切的肋已被(我)破壞，(你的)屋頂已被(我)破壞；已去到無為心，獲得諸渴愛的滅盡。」

153-154偈《善見律毘婆沙》譯作：「流轉非一生，走去無厭足，正覓居住處，更生生辛苦，今已見汝屋，不復更作屋，一切脊肋骨，碎折不復生，心已離煩惱，愛盡至涅槃。(T24.675)據《法句經註》及《善見律毘婆沙》所說，這兩偈為佛陀成道時所說。

156 Acaritvā brahmacariyam, aladdhā yobbane dhanam,
senti cāpātikhīñā va, purāñāni anutthunam. (cp. Dh155)

[Acaritvā 不行(ger.)] [brahmacariyam 梵行(中單業格)],
[aladdhā 不得(ger.)] [yobbane 青春(中單處格)] [dhanam 財(中單業格)],
[senti 臥(複 3 現)] [cāp 弓][ātikhīñā 被過度滅盡(陽複主格, pp.)] [va 如],
[purāñāni 以前(中複業格, a.)] [anutthunam 隨悲嘆(陽單主格, ppr.)].

156 少壯不得財，並不修梵行，臥如破折弓，悲歎於過去。

12. Attavaggo 〈十二、自己品〉(Dh157-166)

157 Attānañce piyam jaññā, rakkheyya nam surakkhitam;

tiññam aññataram yāmam, patijaggeyya pañđito.
[Attānañ 自我(陽單業格) [ce 若] [piyam 可愛(陽單業格, a.)] [jaññā 知(單 3opt.)],
[rakkheyya 護(單 3opt.)] [nam 像這樣] [surakkhitam 善護(陽單業格, pp.)];
[tiññam 三(屬格)] [aññataram 其中之一(陽單業格, a.)] [yāmam 夜分(陽單業格>adv.)],
[patijaggeyya 警醒(單 3opt.)] [pañđito 賢智者(陽單主格)].

157 若人知自愛，須善自保護。三時¹ 中一時，智者應醒覺。

158 Attānam eva pañhamam, patirūpe nivesaye,
ath' aññam anusāseyya, na kilisseyya pañđito.

[Attānam 自我(陽單業格)] [eva 如此] [pañhamam 第一(adv.)],
[patirūpe 怡當(單處格, a.)] [nivesaye 安頓(單 3opt.)],
[ath' 然後] [aññam 其他(陽單業格, a.)] [anusāseyya 隨教誡(單 3opt.)],
[na 不] [kilisseyya 汚染(單 3opt.)] [pañđito 賢智者(陽單主格)].

158 第一將自己，安置於正道，然後教他人；賢者始無過。

159 Attānañce tathā kayirā, yath' aññam anusāsatī,
sudanto vata dametha, attā hi kira duddamo.

[Attānañ 自我(陽單業格)] [ce 若] [tathā 如是] [kayirā 作(單 3opt.)],
[yath' 像][aññam 其他(陽單業格, a.)] [anusāsatī 隨教誡(單 3 現)],
[sudanto 善調(伏(陽單主格, pp.)) [vata 確實] [dametha 使...調伏(單 3opt.為自言)],
[attā 自我(陽單主格)] [hi 因為] [kira 確實] [duddamo 難調(伏(陽單主格, a.))].

159 若欲誨他者，應如己所行，自制乃制他，克己實最難。

160 Attā hi attano nātho, ko hi nātho paro siyā;
attanā hi sudantena, nātham labhati dullabham.

[Attā 自我(陽單主格)] [hi 確實] [attano 自我(陽單屬格)] [nātho 救護者(陽單主格)],

¹ 三時：tiññam yāmarā，過去、未來、現在。在此指指人生三時——青年、中年、老年，應該從事修行。

[ko 誰(陽單主格)] hi nātho [paro 其他人(陽單主格, a.)] [siyā 是(單 3opt.)];

[attanā 自我(陽單具格)] hi [sudantena 善調(伏(陽單具格, pp.))];

[nātharī 救護者(陽單業格)] [labhati 得(單 3 現)] [dullabhami 難得(陽單業格, a.)].

160 自為自依怙，他人何可依¹？自己善調御，證難得所依²。

161 Attanā va katarī pāparī, attajamī attasambhavam;

abhimatthati dummedhamī, vajiramī v'asmamayamī manimī.

[Attanā 自我(陽單具格)] [va 如此] [katarī 作(中單主格, pp.)] [pāparī 惡(中單主格)];

[atta 自我][jamī 生(單業格, a.)] atta[sambhavamī 一起變成(陽單業格)];

[abhimatthati 爭(單 3 現)] [dummedhamī 惡智(陽單業格, a.)];

[vajiramī 鑽石(中單主格) [v'如][asma 岩石(=asman)][mayamī 做成(陽單業格, a.)] [manimī 寶石(陽單業格)].

161 惡業實由自己作，從自己生而自起。惡業摧壞於愚者，猶如金剛破寶石。

162 Yassa accantadussīlyamī, māluvā sālam iv' otthatam;

karoti so tath' attānamī, yathā namī icchatī diso.

[Yassa 他(陽單屬格, rp.)] {[accanta 全盤][dussīlyamī 難($\frac{3}{4}$)戒](陽單業格, a.)},

[māluvā 常春藤(陰單主格)] [sālam 沙羅樹(陽單業格) [iv'如] [otthatamī 遮覆(陽單業格, pp.)];

[karoti 作(單 3 現)] [so 他(陽單主格)] [tath'如是] [attānamī 自我(陽單業格)],

[yathā 像] [namī 他(陽單業格)] [icchatī 欲求(單 3 現)] [diso 敵人(陽單主格)].

162 破戒如蔓蘿，纏覆裟羅樹³。彼自如此作，徒快敵者意。

163 Sukarāni asādhūni, attano ahitāni ca;

yarī ve hitañca sādhuñca, tamī ve paramadukkaramī.

[Sukarāni 容易(作(中複主格, a.)) [asādhūni 不妥善(中複主格, a.)],

[attano 自我(陽單與格)] [ahitāni 無利益(中複主格, a.)] [ca 並且];

[yarī 凡是(中單主格, rp.)] [ve 確實] [hitañca 有利益(中單主格, a.)] ca [sādhuñ 妥善(中單主格, a.)] ca,

[tamī 它(中單主格) ve [parama 最超越(a.)][dukkaramī 難作(中單主格, a.)].

163 不善事易作，然無益於己；善與利益事，實為極難行。

164 Yo sāsanamī arahatamī, ariyānamī dhammadīvinamī;

paṭikkosati dummedho, ditthimī nissāya pāpikamī,

phalāni katthakasseva, attaghaññāya phallati.

[Yo 他(陽單主格, rp.)] [sāsanamī 教誡(中單業格)] [arahatamī 阿羅漢(陽複屬格)],

[ariyānamī 聖者(陽複屬格)] [dhamma 法][dīvinamī 活命(陽複與格, a.)];

[paṭikkosati 叱(ㄔˋ)責(單 3 現)] [dummedho 惡智(陽單主格, a.)],

[ditthimī 見解(陰單業格)] [nissāya 投靠(ger.)] [pāpikamī 惡(陰單業格, a.)].

¹ 修行者要依怙自己的經驗、判斷，依怙正法來達到解脫。

² 證難得所依：nātharī labhati dullabhami，證得難得的歸依處(涅槃)。

³ 蔓蘿梵：maluva，簾類。裟羅樹被此簾纏住將枯死。

[phalāni 果(中複主格)] [katṭhakass 竹(陽單屬格)][eva 如(<a+[iva 如])],

[attaghaññāya 自殺(單與格)] [phallati 結果(單 3 現)].

164 惡慧愚癡人，以其邪見故，侮蔑羅漢教，依正法行者，
以及尊者教，而自取毀滅，如格**他格草**¹，結果自滅亡。

165 Attanā va katarī pāpam, attanā saṅkilissati;
attanā akatām pāpam, attanā va visujhati;
suddhī asuddhī paccattarī nāñño aññām visodhaye.

[Attanā 自我(陽單具格)] [va 如此] [katām 作(中單主格, pp.)] [pāpam 惡(中單主格)],

[attanā 自我(陽單從格)] [saṅkilissati 完全污染(單 3 現)];

attanā [akatām 未作(中單主格, pp.)] [pāpam 惡(中單主格)],

attanā [va 如此] [visujhati 清淨(單 3 現)];

[suddhī 淨(陰複主格)] [asuddhī 不淨(陰單主格)] [paccattarī 各自(adv.)]

[n 不][aññō 其他(陽單主格, a.)] [aññām 另一(陽單業格, a.)] [visodhaye 使...清淨(單 3opt.)].

165 惡實由己作，染污亦由己；由己不作惡，清淨亦由己。淨不淨依己，他何能淨他？

166 Attadattharī paratthena, bahunā pi na hāpaye;
attadattham abhiññāya, sadatthapasuto siyā.

[Attadattharī 自我的義利(陽單業格)] [paratthena 其他的義利(陽單具格)],

[bahunā 眾多(中單具格, a.)] [pi 即使...亦] [na 不] [hāpaye 忽略(單 3opt.)];

[attadattham 自我的義利(陽單業格)] [abhiññāya 全面知(ger.)],

[sadattha 自己的義利][pasuto 徹底從事(陽單主格, pp.)] [siyā 是(單 3opt.)].

166 莫以利他事，忽於己利益²。善知己利者，常專心利益。

13. Lokavaggo 〈 十三、世品 〉 (Dh167-178)

167 Hīnam dhammarī na seveyya, pamādena na saṁvase;
micchādiṭṭhirī na seveyya, na siyā lokavaḍḍhano.

[Hīnam 下劣(陽單業格, a.)] [dhammarī 法(陽單業格)] [na 不] [seveyya 親近(單 3opt.)],

[pamādena 放逸(陽單具格)] na [saṁvase 一起滯留(單 3opt.)];

[micchādiṭṭhirī 邪見解(陰單業格)] na seveyya,

na [siyā 存在(單 3opt.)] [loka 世間][vaḍḍhano 使...增長(陽單主格, a.)].

167 莫從卑劣法³。莫住於放逸。莫隨於邪見。莫增長世俗⁴。

¹ 格他格草：**katthaka**，蘆葦類，結實則死。

² (自)己利益：**attadattharī**，指道、果、涅槃。

³ 卑劣法：DhA：**hīnam dhammantī pañcakāmaguṇām dhammarī**。(卑劣法：五種欲的法。)

⁴ 世俗：**loka**，指生死輪迴。

168~169

168 Utītthe na-ppamajjeyya, dhammarām sūcaritām care.

Dhammacārām sūkhamā seti, asmiām loke paramhi ca.

[Utītthe 奮起(單 2opt.)] [na 不]p[ppamajjeyya 放逸(單 2opt.)],
[dhammarām 法(陽單業格)] [sūcaritām 善行(陽單業格, pp.)] [care 行(單 2opt.)].
[Dhammacārām 行於法(陽單主格, a.)] [sūkhamā 樂(中單業格)] [seti 臥(單 3 現)],
[asmiām 此(陽單處格)] [loke 世間(陽單處格)] [paramhi 下一(陽單處格, a.)] [ca 及].

168 奮起莫放逸！行正法善行。依正法行者，此世.他世樂。

169 Dhammarām care sūcaritām, na nām duccaritām care.

Dhammacārām sūkhamā seti, asmiām loke paramhi ca. (cp. Dh168)

[Dhammarām 法(陽單業格)] [care 行(單 2opt.)] [sūcaritām 善行(陽單業格, pp.)],
[na 不] [nām 那個(陽單業格)] [duccaritām 惡行(陽單業格, pp.)] care.
[Dhammacārām 行於法(陽單主格, a.)] [sūkhamā 樂(中單業格)] [seti 臥(單 3 現)],
[asmiām 此(陽單處格)] [loke 世間(陽單處格)] [paramhi 下一(陽單處格, a.)] [ca 及].

169 行正法善行。勿行於惡行。依正法行者，此世.他世樂。

170 Yathā bubbulaṅkarām passe, yathā passe marīcikām;

evaṁ lokām avekkhantām, maccurājā na passati.

[Yathā 像(adv.)] [bubbulaṅkarām 泡沫(陽單業格)] [passe 看到(單 3opt.)],
yathā passe [marīcikām 海市蜃(アレ)樓(陰單業格)];
[evaṁ 如是] [lokām 世間(陽單業格)] [avekkhantām 觀察(陽單業格, ppr.)],
[maccurājā 死天之王(陽單主格)] [na passati 看不到(單 3 現)].

170 視如水上浮漚，視如海市蜃樓，若人觀世如是，死王不得見他。

171 Etha passath’imām lokām, cittām rājarathūpamām;

yattha bālā visīdanti, natthi saṅgo vijānataṁ.

[Etha 來(複 2imp.)] [passath’看(複 2imp.)][imām 此(陽單業格)] [lokām 世間(陽單業格)],
[cittām 彩繪(陽單業格, a.)] [rājarath 王車][ūpamām 謐如(陽單業格, a.)];
[yattha 在此(adv.)] [bālā 無知者(陽復主格)] [visīdanti 擴大沈陷(複 3 現)],
[natthi 不存在(單 3 現)] [saṅgo 執著(陽單主格)] [vijānataṁ 擴大知(陽複屬格, ppr.)].

171 來看這個世界，猶如莊嚴王車。愚人沈湎此中，智者毫無執著。

172 Yo ca pubbe pamajjītvā, pacchā so na-ppamajjati;

so ’marām lokām pabhāseti, abbhā mutto va candimā. (cf. M ii104)

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ca 但是] [pubbe 在以前(adv.)] [pamajjītvā 放逸(ger.)],
[pacchā 以後(adv.)] [so 他(陽單主格)] [na 不]p[pamajjati 放逸(單 3 現)];
[so 他(陽單主格)] [’marām 此(陽單業格, =imām)] [lokām 世間(陽單業格)] [pabhāseti 照耀(單 3 現)],
[abbhā 雲(中單從格)] [mutto 釋放(陽單主格, pp.)] [va 如] [candimā 月(陽單主格)].

172 若人先放逸，但後不放逸。彼照耀此世，如月出雲翳。

173 Yassa pāparāñ katarāñ kammarāñ, kusalena pithīyati,
so 'marāñ lokarāñ pabhāseti, abbhā mutto va candimā. (cp. Dh172) (cf. M ii104)

[Yassa 他(陽單屬格, rp.)] [pāparāñ 惡(中單主格, a.)] [katarāñ 作(中單主格, pp.)] [kammarāñ 業(中單主格)],
[kusalena 善(中單具格, a.)] [pithīyati 被覆蓋(單3現)],
[so 他(陽單主格)] ['marāñ 此(陽單業格, =imarāñ)] [lokarāñ 世間(陽單業格)] [pabhāseti 照耀(單3現)],
[abbhā 雲(中單從格)] [mutto 釋放(陽單主格, pp.)] [va 如] [candimā 月(陽單主格)]. (cp. Dh172)

173 若作惡業已，覆之以善者。彼照耀此世，如月出雲翳。

174 Andhabhūto ayarāñ loko, tanuk' ettha vipassati;
sakunto jālamutto va, appo saggāya gacchati.

[Andhabhūto 變成盲目(陽單主格, pp.)] [ayarāñ 此(陽單主格)] [loko 世間(陽單主格)],
[tanuk' 稀少(陽單主格, a.)] [ettha 在此處] [vipassati 擴大看(單3現)];
[sakunto 鳥(陽單主格)] [jāla 網][mutto 釋放(陽單主格, pp.)] [va 如],
[appo 少量(陽單主格, a.)] [saggāya 天界(陽單與格)] [gacchati 去(單3現)].

174 此世界盲暝，能得見者少。如鳥脫羅網，鮮有昇天者。

175 Harīñ'ādiccapathe yanti, ākāse yanti iddhiyā;
nīyanti dhīrā lokamhā, jetvā māram savāhiniṁ.
[Harīñ' 天鵝(陽複主格)][ādicca 太陽][pathe 道路(陽單處格)] [yanti 行走(複3現)],
[ākāse 虛空(陽單處格)] yanti [iddhiyā 神通(陰單具格)];
[nīyanti 被弓[導(複3現)] [dhīrā 賢明者(陽複主格)] [lokamhā 世間(陽單從格)],
[jetvā 勝過(ger.)] [Māram 魔羅(陽單業格)] [sa 自己的][vāhiniṁ 軍隊(陰單業格)].

175 天鵝飛行太陽道¹，以神通力可行空²。智者破魔王魔眷，得能脫離於世間。

176 Ekāñ dhammarāñ atītassa, musāvādissa jantuno;
vitinñaparalokassa, natthi pāparāñ akāriyāñ.
[Ekāñ dhammarāñ 一法(陽單業格)] [atītassa 違犯(陽單與格, pp.)],
[musāvādissa 妄語(陽單與格, a.)] [jantuno 人(陽單與格)];
[vitinñā 擴大渡(pp.)][paralokassa 下一世間(陽單屬格)],
[natthi 不存在(單3現)] [pāparāñ 惡(中單主格)] [akāriyāñ 不作(中單主格, grd.)].

176 違犯一乘法³，及說妄語者，不信來世者，則無惡不作。

177 Na ve kadariyā devalokarāñ vajanti, bālā have na-ppasamīsanti dānamā.
Dhīro ca dānamā anumodamāno, ten' eva so hoti sukhī parattha.

[Na 不] [ve 確實] [kadariyā 啓嗇(陽複主格, a.)] [devalokarāñ 天的世間(陽單業格)] [vajanti 遊行到(複3現)],

¹ 太陽道：ādiccapathe，太陽行走的道路，即虛空。

² 神通力：超出常人的特別能力，如能遠視、遠聽或飛行等。修鍊禪定達第四禪時，可以進一步引發超常的神通。

³ 一乘法：ekāñ dhammarāñ(一法)，指真理(saccarāñ 諦)。

[bālā 無知者(陽複主格)] [have 嘿！確實] [na 不] p[pasar̄nsanti 稱讚(複3現)] [dānām 贈與(中單業格)].

[Dhīrō 賢明者(陽單主格)] [ca 但是] dānām [anumodamāno 隨欣喜(陽單主格 ppr.)],

[ten'它(中單具格)] [eva 如此] [so 他(陽單主格)] [hoti 變成(單3現)] [sukhī 樂(陽單主格, a.)] [parattha 在下一處(adv.)].

177 慚者不生天。愚不讚布施。智者隨喜施，後必得安樂。

178 Pathabyā ekarajjena, saggassa gamanena vā,

sabbalokādhīpacca, sotāpattiphalam varam.

[Pathabyā 地(陽單從格)] [eka 一] [rajjena 王權(中單具格)],

[saggassa 天界(陽單屬格)] [gamanena 去到(中單具格)] [vā 或],

[sabba 一切][lok 世間][ādhīpacca 主權(中單具格)],

[sotāpattiphalam 行(τ-λ')向流的果(中單主格)] [varam 最好(中單主格, a.)].

178 一統大地者，得生天上者，一切世界主，不及預流¹勝。

14 .Buddhavaggo 〈 十四、佛陀品 〉 (Dh179-196)

179~180

179 Yassa jitām nāvajīyati, jitām assa no yāti koci loke,

tām Buddham anantagocarām, apadām kena padena nessatha.

[Yassa 他(陽單屬格, rp.)] [jitām 勝過(中單主格, pp.)] [n 不][āvajīyati 被擊敗(單3現)],

[tām 勝過(中單業格, pp.)] [assa 他(陽單屬格)] [no 不] [yāti 行走到(單3現)] [koci 任何者(陽單主格)] [loke 世間(陽單處格)],

[tām 那個(陽單業格)] [Buddham 已覺者(陽單業格)] {[ananta 無邊界][gocarām 行境](陽單業格, a.)},

[apadām 無足跡(陽單業格, a.)] [kena 什麼?(中單具格)] [padena 足跡(中單具格)] [nessatha 弓|導(複2未)].

179 彼之勝利無能勝，敗者於世無可從，佛智無邊無行跡²，汝復以何而詭惑？

180 Yassa jālinī visattikā, tanhā natthi kuhiñci netave,

tām Buddham anantagocarām, apadām kena padena nessatha. (cp. Dh179)

[Yassa 他(陽單屬格, rp.)] [jālinī 罷(陰單主格, a.)] [visattikā 擴大執著(陰單主格)],

[tanhā 渴愛(陰單主格)] [natthi 不存在(單3現)] [kuhiñci 何處？] [netave 弓|導(inf.)],

[tām 那個(陽單業格)] [Buddham 已覺者(陽單業格)] {[ananta 無邊界][gocarām 行境](陽單業格, a.)},

[apadām 無足跡(陽單業格, a.)] [kena 什麼?(中單具格)] [padena 足跡(中單具格)] [nessatha 弓|導(複2未)].

180 彼已不具於結縛，愛欲難以誘使去，佛智無邊無行跡，汝復以何而詭惑？

181 Ye jhānapasutā dhīrā, nekkhammūpasame ratā;

devāpi tesām pihayanti, sambuddhānarā satīmatam.

[Ye 凡是(陽複主格, rp.)] [jhāna 禪那][pasutā 徹底從事(陽複主格, pp.)] [dhīrā 賢明者(陽複主格)],

¹ 預流：sotapattiphalam，即初果、須陀洹果，證悟預流果即入聖人的行列，它斷除了三結——身見(我見，以為有永恆不變的我)、疑(懷疑因果、緣起、佛法僧)、戒禁取見(邪因以為正因，邪道以為正道)。

² 佛智無邊無行跡：佛陀的智慧無邊(指具有「一切知智」sabbaññuta-nāna)。無行跡(anantagocarām)指無任何貪愛、無明

[nekkhamm 出離][ūpasame 全部平息(陽單處格)] [ratā 喜樂(陽複主格, pp.)];
[devā 天(陽複主格)][pi 即/使...亦] [tesarī 他們(陽複與格)] [pihayanti 羨慕(複3現)],
[sambuddhānām 完全覺(陽複與格, pp.)] [saññamatañ 具念(陽複與格, a.)].

181 智者修禪定¹，喜出家寂靜²，正念正覺者，天人所敬愛。

182 Kiccho manussapañilābho, kicchañ maccāna jīvitam,
kicchañ saddhammasavanam, kiccho Buddhānam uppādo.

[Kiccho 困難(陽單主格, a.)] [manussa 人][pañilābho 得到(陽單主格)],
[kicchañ 困難(中單主格, a.)] [maccāna 應(一△)死者(陽複屬格)] [jīvitam 活命(中單主格)],
kicchañ [saddhamma 真善法][savaranam 聽到(中單主格)],
kiccho [Buddhānam 已覺者(陽複屬格)] [uppādo 出現(陽單主格)].

182 得生人道難，生得壽終難，得聞正法難，遇佛出世難。

183~185

183 Sabbapāpassa akarañam, kusalassa upasampadā,
sacittapariyodapanam, etam Buddhāna sāsanam. (cf. D ii49)

[Sabba 一切][pāpassa 惡(中單與格)] [akarañam 不作(中單主格), [kusalassa 善(中單與格)] [upasampadā 全部完全行(陰單主格)],
[sa 自己的][citta 心][pariyodapanam 使..遍純淨(中單主格)], [etam 這(中單主格)] [Buddhāna 已覺者(陽複屬格)] [sāsanam 教誡(中單主格)].

183 一切惡莫作，一切善應行，自調淨其意，是則諸佛教。³

184 Khantī paramam tapo titikkhā, nibbānam paramam vadanti Buddhā.

Na hi pabbajito parūpaghātī, na samano hoti param vihetayanto. (cf. D ii49)

[Khantī 忍耐(陰單主格)] [paramam 最超越(單業格, a.)] [tapo 鏑鍊(中單主格)] [titikkhā 忍受(陰單主格)],
[nibbānam 涅槃(中單主格)] [paramam 最超越(中單主格, a.)] [vadanti 說(複3現)] [Buddhā 已覺者(陽複主格)].
[Na 不] [hi 確實] [pabbajito 已出家者(陽單主格)] [par 其他(a.)][ūpaghātī 全部損壞(陽單主格, a.)],
[na 不] [samano 沙門(陽單主格)] [hoti 變成(單3現)] [parām 其他(陽單業格, a.)] [vihethayanto 擴大傷害(陽單主格, ppr.)].

184 諸佛說涅槃最上，忍辱為最高苦行。害他實非出家者，惱他不名為沙門。

185 Anūpavādo anūpaghāto, pātimokhe ca sañvaro;
mattaññutā ca bhattasmiñ, pantañca sayanāsanam,
adhicitte ca āyogo, etam Buddhāna sāsanam. (cp. Dh183) (cf. D ii49-50)
[Anūpavādo 無數(^)說(陽單主格, a.)] [anūpaghāto 無全部損壞(陽單主格, a.)],

之行為。

¹ 修禪定：DhA. : ye jhānapasutāti lakkhanūpanijjhānām ārammañūpanijjhānanti imesu dvīsu jhānesu āvajjanasamāpajjana-adhitthānavutthānapaccavekkhanehi yuttappayuttā. (凡是徹底從事禪那：即思慮「相」、思慮「所緣」，在這兩種禪那上，會合應用：轉向、進入(定)、立足(定)、出定、省察(等五自在)。)

² 出家寂靜：nekhammadupasama，離欲寂靜。

³ 本偈一般流傳：「諸惡莫作，眾善奉行，自淨其意，是諸佛教。」原意：一切惡不要作，具足眾善，淨化自己的心，這是一切佛陀所教示的。

[pātimokkhe 守則(中單處格)] [ca 及] [saññavaro 完全圍(陽單主格)];
[mattaññutā 知適量的狀態(陰單主格) ca [bhattasmiṁ 食(中單處格)],
[pantañ 邊地(中單主格, a.)] ca [sayanāsanarā 臥及坐(中單主格)],
[adhicitte 上等心(中單處格) ca [āyogo 致力(陽單主格)],
[etam 這(中單主格)] [Buddhāna 已覺者(陽複屬格)] [sāsanam 教誡(中單主格)].

185 不誹與不害，嚴持於戒律¹，飲食知節量，遠處而獨居，勤修增上定²，是為諸佛教。

186~187

186 Na kahāpanavassena, titti kāmesu vijjati,

appassādā dukhā kāmā, iti viññāya paññito. (cf. M i130)

[Na 不] [kahāpana 銅幣][vassena 雨(陽單具格)],
[titti 滿足(陰單主格)] [kāmesu 欲(陽複處格)] [vijjati 被知(單3現)],
[appassādā 少樂味(陽複主格, a.)] [dukhā 苦(陽複主格, a., =dukkhā)] [kāmā 欲(陽複主格)]
[iti 這樣(結尾語), [viññāya 擴大知(ger.)] [paññito 賢智者(陽單主格)].

186 即使雨金錢，欲心不滿足。智者知淫欲，樂少而苦多！

187 Api dibbesu kāmesu, ratim so nādhigacchat;

tanhakkhayarato hoti, sammāsambuddhasāvako.

[Api 即使..亦] [dibbesu 天(陽複處格, a.)] [kāmesu 欲(陽複處格)],
[ratim 喜樂(陰單業格)] [so 他(陽單主格)] [n 不][ādhigacchat] 獲得(單3現);
[tanhakkaya 滅盡渴愛][rato 喜樂(陽單主格, pp.)] [hoti 變成(單3現)],
[sammāsambuddha 已正確完全覺者][sāvako 弟子(陽單主格)].

187 故彼於天欲，亦不起希求。正覺者弟子，希滅於愛欲。

188~192

188 Bahurān ve saraṇān yanti, pabbatāni vanāni ca,

ārāma-rukkha-cetyāni, manussā bhayatajjitā.

[Bahurān 眾多(中單業格, a.)] [ve 確實] [saraṇān 依靠處(中單業格)] [yanti 行走到(複3現)],
[pabbatāni 山(中複業格)] [vanāni 林(中複業格)] [ca 及],
[ārāma 園][rukka 樹][cetyāni 廟(中複主格, =cetiya(cf. PED, p.272))],
[manussā 人(陽複主格)] [bhaya 恐懼][tajjitā 驚嚇(陽複主格, pp.)].

188 諸人恐怖故，去皈依山岳，或依於森林，園苑樹支提³。

189 N' etam kho saraṇān khemān, n' etam saraṇam uttamān,

n' etam saraṇān āgamma, sabbadukkhā pamuccati.

[N'不] [etam 這(中單主格)] [kho 確實] [saraṇān 依靠處(中單主格)] [khemān 安穩(中單主格, a.)],

¹ 嚴持於戒律：pātimokkhe ca saññavaro，即七丘守護七丘戒(波羅提木叉)。

² 增上定：即增上心（adhicitta）指禪定，四禪、四空定。

³ 凡夫因恐怖的緣故，去皈依山岳、森林、園林、樹塔廟(樹支提，建廟於樹邊，祭樹神)。

n'etarñ sarañam [uttamarñ 最上(中單主格, a.)],
n' [etarñ 這(中單業格)] [sarañam 依靠處(中單業格)] [āgamma 來到(ger.)],
[sabba 一切][dukkhā 苦(中單從格)] [pamuccati 被釋放出(單3現)].

189 此非安穩依，此非最上依，如是皈依者，不離一切苦。

190 Yo ca Buddhañca dhammañca, saṅghañca sarañam gato,
cattāri ariyasaccāni, sammapaññāya passati.

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ca 但是] [Buddhañ 已覺者(陽單業格)] [ca 及] [dhammañ 法(陽單業格)] ca,
[saṅghañ 僧伽(陽單業格)] ca [sarañam 依靠處(中單業格)] [gato 去到(陽單主格, pp.)],
[cattāri 四(中業格, a.)] [ariyasaccāni 聖諦(中複業格)],
[sammapaññāya 正慧(陰單具格)] [passati 看(單3現)].

190 若人皈依佛，皈依法及僧，由於正智慧，得見四聖諦¹。

191 Dukkharñ dukkhasamuppādarñ, dukkhassa ca atikkamarñ,
ariyañc'aṭṭhañgikarñ maggarn, dukkhūpasamagāminarñ.

[Dukkharñ 苦(中單業格)] [dukkha 苦][samuppādarñ 一起出現(陽單業格)],
[dukkhassa 苦(中單屬格)] [ca 及] [atikkamarñ 走越過(陽單業格)],
[ariyañ 聖(陽單業格, a.)] [c' 及] [aṭṭhañgikarñ 八支(陽單業格, a.)] [maggarn 道(陽單業格)],
[dukkh 苦][ūpasama 全部平息][gāminarñ 去到(陽單業格, a.)].

191 苦與苦之因，以及苦之滅，並八支聖道，能令苦寂滅。

192 Etarñ kho sarañam khemarñ, etarñ sarañam uttamariñ,
etarñ sarañam āgamma, sabbadukkhā pamuccati. (cp. Dh189)

[Etarñ 這(中單主格)] [kho 確實] [sarañam 依靠處(中單主格)] [khemarñ 安穩(中單主格, a.)],
etarñ sarañam [uttamarñ 最上(中單主格, a.)],
[etarñ 這(中單業格)] [sarañam 依靠處(中單業格)] [āgamma 來到(ger.)],
[sabba 一切][dukkhā 苦(中單從格)] [pamuccati 被釋放出(單3現)].

192 此皈依安穩，此皈依無上，如是皈依者，解脫一切苦。

193 Dullabho purisājañño, na so sabbattha jāyati,
yattha so jāyati dhīro, tarñ kularñ sukham edhati.

[Dullabho 難得(陽單主格, a.)] [purisājañño 品種優秀的人(陽單主格)],
[na 不] [so 他(陽單主格)] [sabbattha 在一切處(adv.)] [jāyati 被生(單3現)],
[yattha 在此(adv.)] [so 那個(陽單主格)] [jāyati [dhīro 賢明者(陽單主格)],
[tarñ 那個(中單業格)] [kularñ 良家(中單業格)] [sukham 樂(中單業格, a.)] [edhati 興旺(單3現)].

193 聖人² 極難得，彼非隨處生；智者所生處³，家族咸蒙慶。

¹ 本句說：四聖諦：苦、集(苦因)、滅(苦滅--涅槃)、道(苦滅之道--八支聖道)。時時能實踐四聖諦，不久即可使苦滅絕。

² 聖人：purisājañño，品種優秀的人，指佛陀。

³ DhA. : **yattha so jāyati dhīro uttamapaññño sammāsambuddho.**(智者所生處：最上智的佛陀。)

194 Sukho Buddhānam uppādo, sukhā saddhammadesanā,
sukhā saṅghassa sāmaggī, samaggānam tapo sukho.

[Sukho 樂(陽單主格, a.)] [Buddhānam 已覺者(陽複屬格)] [uppādo 出現(陽單主格)],
[sukhā 樂(陰單主格, a.)] [saddhamma 真善法][desanā 揭示(陰單主格)],
sukhā [saṅghassa 僧伽(陽單屬格)] [sāmaggī 和合(陰單主格)],
[samaggānam 和合(陽複屬格, a.)] [tapo 鍛鍊(中單主格)] sukho.

194 諸佛出現樂，演說正法樂，僧伽和合樂，修士和合樂。

195~196

195 Pūjārahe pūjayato, Buddhe yadi va sāvake,
papañcasamatikkante, tiṇṇasokapariddave.

[Pūj 禮敬][ārahe 值得領受(陽複業格, a.)] [pūja 禮敬(grd.)][yato 自從(adv.)],
[Buddhe 已覺者(陽複業格)] [yadi va 或是] [sāvake 弟子(陽複業格)],
[papañca 虛妄][samatikkante 完全走越過(陽複業格, pp.)],
[tiṇṇa 渡(pp.)][soka 悲傷][pariddave 遍哭泣(陽複業格)].

195 供養應供者——脫離於虛妄，超越諸憂患，佛及佛弟子。

196 Te tādise pūjayato, nibbute akutobhayē,
na sakkā puññārā sañkhātūrā, im' ettam api kenaci.
[Te 那些(陽複業格)] [tādise 像這樣(陽複業格, a.)] [pūja 禮敬(grd.)][yato 自從(adv.)],
[nibbute 涅槃(陽複業格, pp.)] [akutobhayē 無所恐懼(陽複業格, a.)],
[na 不] [sakkā 應能夠(indecl.)] [puññārā 福(中單主格)] [sañkhātūrā 計數(inf.)],
[im' 此(中單主格, =imari)] [ettam 這麼多(中單主格)] [api 亦] [kenaci 任何者(陽單具格)].

196 若供養如是——寂靜無畏者，其所得功德，無能測量者。

15.Sukhavaggo 〈 十五、樂 品 〉 (Dh197-208)

197~199

197 Susukhārā vata jīvāma, verinesu averino;
verinesu manussesu, viharāma averino.

[Su 非常][sukhārā 樂(中單業格)] [vata 確實] [jīvāma 活命(複1現)],
[verinesu 怨(陽複處格, a.)] [averino 無怨(陽複主格, a.)];
verinesu [manussesu 人(陽複處格)],
[viharāma 住(複1現)] averino.

197 我等實樂生，憎怨中無憎。於憎怨人中，我等無憎住。

198 Susukhārā vata jīvāma, ātiresu anātūrā;
ātiresu manussesu, viharāma anātūrā. (cf.197)

[Su 非常][sukharī 樂(中單業格)] [vata 確實] [jīvāma 活命(複 1 現)], [ātiresu 疾苦(陽複處格, a.)] [anātūrā 無疾苦(陽複主格, a.)];
ātiresu [manussesu 人(陽複處格)], [viharāma 住(複 1 現)] anātūrā.

198 我等實樂生，**疾病**¹ 中無病。於疾病人中，我等無病住。

199 Susukham vata jīvāma, ussukesu anussukā;
ussukesu manussesu, viharāma anussukā. (cf.197)

[Su 非常][sukham 樂(中單業格)] [vata 確實] [jīvāma 活命(複 1 現)], [ussukesu 狂熱(陽複處格, a.)] [anussukā 無狂熱(陽複主格, a.)];
ussukesu [manussesu 人(陽複處格)], [viharāma 住(複 1 現)] anussukā.

199 我等實樂生，貪欲中無欲。於貪欲人中，我等無欲住。

200 Susukham vata jīvāma, yesam no natthi kiñcanam;
pītibhakkā bhavissāma, devā ābhassarā yathā. (cf.197)
(cf. S.4.18.I,114; 《雜阿含 1095 經》)

[Su 非常][sukham 樂(中單業格)] [vata 確實] [jīvāma 活命(複 1 現)],
[yesam 我們(陽複屬格, pp.)] [no 確實] [natthi 不存在(單 3 現)] [kiñ canam 任何(中單主格, a.)];
[pītibhakkā 食喜(陽複主格, a.)] [bhavissāma 變成(複 1 未)],
[devā 天(陽複主格)] [ābhassarā 照明聲音(陽複主格)] [yathā 像(adv.)].

200 我等實樂生，我等**無物障**²，我等樂為食，如**光音天**³ 人。

201 Jayam veram pasavati, dukkham seti parājito,
upasanto sukham seti, hitvā jayaparājayam.

(cf. S.3.14.I.83; 《雜阿含 1236 經》，《別譯雜阿含 63 經》)

[Jayam 勝過(陽單主格, ppr.)] [veram 怨(中單業格)] [pasavati 招致(單 3 現)],
[dukkham 苦(中單業格)] [seti 臥(單 3 現)] [parājito 挫敗(陽單主格, pp.)],
[upasanto 全部平息(陽單主格, pp.)] [sukham 樂(中單業格)] seti,
[hitvā 捨棄(ger.)] [jaya 勝過][parājayam 挫敗(陽單業格)].

201 勝利生憎怨，敗者住苦惱。勝敗兩俱捨，**和靜**⁴住安樂。

202 Natthi rāgasamo aggi, natthi dosasamo kali,
natthi khandhasamā dukkhā, natthi santiparam sukham.

[natthi 不存在(單 3 現)] [rāga 染][samo 平等(陽單主格, a.)] [aggi 火(陽單主格)], natthi [dosa 為難]samo [kali 噩殼(尸ㄩˊ)子(陽單主格)],
natthi [khandha 蘊]samā [dukkhā 苦(陽複主格, a.)], natthi [santi 平息][parām 超越(中單主格, a.)] [sukham 樂(中單主格)].

202 無火如貪欲，無惡如瞋恨，無苦如五蘊，無樂勝寂靜。⁵

¹ 疾病：種種煩惱痛苦。

² 無物障：natthi (不存在) kiñ canam (任何)，是指無貪、無瞋及無痴。

³ 光音天：devā ābhassarā 照明聲音的諸天，屬於第三禪天。200 個，S.4.18.I,114、《雜阿含 1095 經》說佛陀托空鉢，佛陀回應魔波旬的話。

⁴ 和靜：upasanto，「寂靜者」是指已斷除煩惱的人。

⁵ 白話中譯：沒有像貪欲的火，沒有像瞋恨的惡，沒有像五蘊之苦，沒有喜樂勝過涅槃。

203 Jighacchāparamā rogā, saṅkhāraparamā dukhā.

Etam ānatvā yathābhūtam, nibbānam paramam sukham.

[Jighacchā 飢餓(f.)][paramā 最超越(陽複主格, a.)] [rogā 疾病(陽複主格)],

[saṅkhāra 一起作]paramā [dukhā 苦(陽複主格, a., =dukkhā)].

[Etam 這(三單業格)] [ānatvā 知(ger.)] [yathābhūtam 依實際(adv.)].

[nibbānam 涅槃(中單主格)] [paramam 最超越(中單主格, a.)] [sukham 樂(中單主格)].

203 飢為最大病，行¹為最大苦；如實知此已，涅槃樂最上。

204 Ārogyaparamā lābhā, santutthiparamam dhanam,

vissāsaparamā nāti, nibbānam paramam sukham. (cp. Dh203)

[Ārogya 無疾病][paramā 最超越(陽複主格, a.)] [lābhā 得(陽複主格)],

[santutthi 完全滿足][paramam 最超越(中單主格, a.)] [dhanam 財(中單主格)],

[vissāsa 信賴][paramā 最超越(陰單主格, a.)] [nāti 親屬(陰單主格)],

[nibbānam 涅槃(中單主格)] [paramam 最超越(中單主格, a.)] [sukham 樂(中單主格)].

204 無病最上利，知足最上財，信賴最上親，涅槃最上樂。

205 Pavivekarasarī pītvā, rasam upasamassa ca,

niddaro hoti nippāpo, dhammapītirasam pivam.

[Paviveka 徹底遠離][rasarī 味(陽單業格)] [pītvā 喝(ger.)], [rasarī 味(陽單業格)] [upasamassa 全部平息(陽單屬格)] [ca 及],

[niddaro 無害怕(陽單主格, a.)] [hoti 變成(單3現)] [nippāpo 無惡(陽單主格, a.)], [dhammapīti 法喜]rasam [pivam 喝(陽單主格, ppr.)].

205 已飲獨居味，以及寂靜味，喜飲於法味，離怖畏去惡。

206~208

206 Sāhu dassanam ariyānam, sannivāso sadā sukho,

adassanena bālānam, niccam eva sukhī siyā.

[Sāhu 妥善(中單主格, a.)] [dassanam 見(中單主格)] [ariyānam 聖者(陽複與格)],

[sannivāso 一起住(陽單主格)] [sadā 經常(adv.)] [sukho 樂(陽單主格, a.)],

[adassanena 不見(中單具格)] [bālānam 無知者(陽複與格)],

[niccam 常(adv.)] [eva 如此] [sukhī 樂(陽單主格, a.)] [siyā 是(單3opt.)].

206 善哉見聖者，與彼同住樂。由不見愚人，彼即常歡樂。

207 Bālasaṅgatacārī hi, dīgham addhāna socati,

dukkho bālehi sarīvāso, amitten'eva sabbadā.

Dhīro ca sukhasamīvāso, nātīnam va samāgamo.

[Bāla 無知者][saṅgata 一起去(pp.)][cārī 行(陽單主格, a.)] [hi 確實], [dīgham addhāna 在長時間] [socati 悲傷(單3現)],

[dukkho 苦(陽單主格, a.)] [bālehi 無知者(陽複具格)] [sarīvāso 一起滯留(陽單主格)],

[amitten'非友(陽單具格)][eva 如(a+[iva 如]>eva)] [sabbadā 在一切時(adv.)].

¹ 行：saṅkhārā，是指五蘊。

[Dhīro 賢明者(陽單主格)] [ca 但是] [sukha 樂]sariñvāso, [ñātīnarīn 親屬(陰複屬格)] [va 如] [samāgamō 一起來(陽單主格)].

207 與愚者同行，長時處憂悲。與愚同住苦，如與敵同居。與智者同住，樂如會親族。

208 Tasmā hi--

Dhīrañca paññañca bahussutañca, dhorayhasīlāñ vatavantamariyāñ,
tam tādisarīn sappurisarīn sumedhāñ, bhajetha nakkhattapathāñ va candimā.

[Tasmā hi 確實由於它]:

[Dhīrañ 賢明者(陽單業格)] [ca 及] [paññañ 慧(陽單業格, a.)] ca [bahussutañ 聽到眾多(陽單業格, pp.)] ca,
[dhorayhasīlāñ 艱忍(陽單業格, a.)] [vatavantam 有禁制(陽單業格, a.)][ariyāñ 聖者(陽單業格)],
[tarīn 那個(陽單業格)] [tādisarīn 像這樣(陽單業格, a.)] [sappurisarīn 真善人(陽單業格)] [sumedhāñ 善智(陽單業格, a.)],
[bhajetha 前往到(單 3opt.為自言)] [nakkhatta 星][pathāñ 道路(陽單業格)] [va 如] [candimā 月(陽單主格)].

208 是故真實：賢者.智者.多聞者，持戒虔誠與聖者，
從斯善人賢慧遊，猶如月從於星道。

16. Piyavaggo 〈 十六、喜 愛 品 〉 (Dh209-220)

209~211

209 Ayoge yuñjarīn attānarīn, yogasmiñca ayojayañ,
atthāñ hitvā piyaggāhī, pihet' attānuyogināñ.

[Ayoge 無致力(陽單處格)] [yuñjarīn 致力(陽單主格, ppr.)] [attānarīn 自我(陽單業格)],
[yogasmiñ 致力(陽單處格)] [ca 並且] [a 未][yojayañ 使...致力(陽單主格, ppr.)],
[atthāñ 義利(中單業格)] [hitvā 捨棄(ger.)] [piya 可愛(a.)]g[gāhī 握持(陽單主格, a.)],
[pihet' 羨慕(單 3 現)] [att 自我][ānuyogināñ 隨致力(陽單業格, a.)].

209 專事不當事，不事於應修，棄善.趨愛欲，卻羨自勉者¹。

210 Mā piyehi samāgañchi, appiyehi kudācanarīn.

Piyānarīn adassanarīn dukkharīn, appiyānañca dassanāñ.

[Mā 不要] [piyehi 可愛(陽複具格, a.)] [samāgañchi 一起來(單 3 過)],
[appyehi 不可愛(陽複具格, a.)] [kudācanarīn 在任何時候].
[Piyānarīn 可愛(陽複屬格, a.)] [adassanarīn 不見(中單主格)] [dukkharīn 苦(中單主格, a.)],
[appyānañ 不可愛(陽複屬格, a.)] [ca 並且] [dassanāñ 見(中單主格)].

210 莫結交愛人，莫結不愛人。不見愛人苦，見憎人亦苦。

211 Tasmā piyarīn na kayirātha, piyāpāyo hi pāpako;
ganthā tesarīn na vijjanti, yesarīn natthi piyāppiyāñ.

[Tasmā 由於它] [piyarīn 可愛(單業格, a.)] [na 不] [kayirātha 作(單 3opt.為自言)],
[piy 可愛(a.)][pāpāyo 離去(陽單主格)] [hi 因為] [pāpako 惡(陽單主格, a.)];

¹ 白話中譯：做不該做的事，不做該做的事，執取欲樂而捨棄善法，而嫉妒精進者的成就。

[*ganthā* 繫縛(陽複主格)] [*tesarī* 他們(陽複屬格) *na* [*vijjanti* 被知(複3現)],
[*yesarī* 他們(陽複屬格, rp.)] [*natthi* 不存在(單3現)] [*piy* 可愛(a.)][*āppiyarī* 不可愛(中單主格, a.)].

211 是故莫愛著，愛別離為苦。若無愛與憎，彼即無羈縛。

212 *Piyato jāyate soko piyato jāyatī bhayaṁ,*
piyato vippamuttassa natthi soko kuto bhayaṁ.
[*Piyato* 可愛(陽單從格, a.)] [*jāyate* 被生(單3現, 為自言)] [*soko* 悲傷(陽單主格)],
piyato [*jāyatī* 被生(單3現, 為自言, 出現在偈)] [*bhayaṁ* 恐懼(中單主格)],
piyato [*vippamuttassa* 擴大釋放出(陽單屬格, pp.)],
[*natthi* 不存在(單3現)] *soko* [*kuto* 從何處?] *bhayaṁ*.

212 從喜愛生憂，從喜愛生怖；離喜愛無憂，何處有恐怖。

213 *Pemato jāyate soko pemato jāyatī bhayaṁ,*
pemato vippamuttassa natthi soko kuto bhayaṁ. (cp. Dh212)
[*Pemato* 愛(中單從格)] [*jāyate* 被生(單3現, 為自言)] [*soko* 悲傷(陽單主格)],
pemato [*jāyatī* 被生(單3現, 為自言、出現在偈)] [*bhayaṁ* 恐懼(中單主格)],
pemato [*vippamuttassa* 擴大釋放出(陽單屬格, pp.)],
[*natthi* 不存在(單3現)] *soko* [*kuto* 從何處?] *bhayaṁ*.

213 從親愛生憂，從親愛生怖；離親愛無憂，何處有恐怖。

214 *Ratiyā jāyate soko, ratiyā jāyatī bhayaṁ,*
ratiyā vippamuttassa, natthi soko kuto bhayaṁ. (cp. Dh212)
[*Ratiyā* 喜樂(陰單從格)] [*jāyate* 被生(單3現, 為自言)] [*soko* 悲傷(陽單主格)],
ratiyā [*jāyatī* 被生(單3現, 為自言, 出現在偈)] [*bhayaṁ* 恐懼(中單主格)],
ratiyā [*vippamuttassa* 擴大釋放出(陽單屬格, pp.)],
[*natthi* 不存在(單3現)] *soko* [*kuto* 從何處?] *bhayaṁ*.

214 從貪欲生憂，從貪欲生怖；離貪欲無憂，何處有恐怖。

215 *Kāmato jāyate soko, kāmato jāyatī bhayaṁ,*
kāmato vippamuttassa, natthi soko kuto bhayaṁ. (cp. Dh212)
[*Kāmato* 欲(陽單從格)] [*jāyate* 被生(單3現, 為自言)] [*soko* 悲傷(陽單主格)],
kāmato [*jāyatī* 被生(單3現, 為自言, 出現在偈)] [*bhayaṁ* 恐懼(中單主格)],
kāmato [*vippamuttassa* 擴大釋放出(陽單屬格, pp.)],
[*natthi* 不存在(單3現)] *soko* [*kuto* 從何處?] *bhayaṁ*.

215 從欲樂生憂，從欲樂生怖；離欲樂無憂，何處有恐怖。

216 *Tanhāya jāyate soko, tanhāya jāyatī bhayaṁ,*
tanhāya vippamuttassa, natthi soko kuto bhayaṁ. (cp. Dh212)
[*Tanhāya* 渴愛(陰單從格)] [*jāyate* 被生(單3現, 為自言)] [*soko* 悲傷(陽單主格)],
tanhāya [*jāyatī* 被生(單3現, 為自言、出現在偈)] [*bhayaṁ* 恐懼(中單主格)],

tañhāya [vippamuttassa 擴大釋放出(陽單屬格, pp.)],

[natthi 不存在(單 3 現)] soko [kuto 從何處?] bhayarā.

216 從愛欲生憂，從愛欲生怖；離愛欲無憂，何處有恐怖。

217 Sīladassanasampannam, dhammaṭham saccavedinam,

attano kamma kubbānam, tam janō kurute piyam.

[Sīla 戒][dassana 見][sampannam 完全行(陽單業格, pp.)], [dhammaṭham 存續於法(陽單業格, a.)] [sacca 真諦][vedinam 知(陽單業格, a.)],

[attano 自我(陽單屬格)] [kamma 業(中單業格)] [kubbānam 作(為自言, 陽單業格, ppr.)],

[tam 他(陽單業格)] [janō 人(陽單主格)] [kurute 作(單 3 現, 為自言)] [piyam 可愛(陽單業格, a.)].

217 具戒及正見，住法¹知真諦，圓滿自所行，彼為世人愛。

218 Chandajāto anakkhāte, manasā ca phuṭo siyā,

kāmesu ca appatibaddhacitto, uddhaṁsoto ti vuccati.

[Chanda 意願][jāto 生(陽單主格, pp.)] [anakkhāte 未宣布(陽單處格, pp.)],

[manasā 意(中單具格)] [ca 並且] [phuṭo 佈滿(陽單主格, pp.)] [siyā 是(單 3opt.)],

[kāmesu 欲(陽複處格)] [ca {[appatibaddha 未束縛(pp.)][citto 心](陽單主格, a.)}],

[uddhaṁsoto 向上流(陽單主格, a.)] [ti 這樣(結尾語)] [vuccati 被叫做(單 3 現)].

218 渴求離言法²，充滿思慮心，諸欲心不著，是名上流人³。

219~220

219 Cirappavāsim purisam, dūrato sotthim āgatam,

ñātimittā suhajjā ca, abhinandanti āgatam.

[Cira 長久(a.)]p[pavāsim 外宿(陽單業格, a.)] [purisam 人(陽單業格)],

[dūrato 遠處(單從格, a.)] [sotthim 平安(陰單業格>adv.)] [āgatam 來(陽單業格, pp.)],

[ñāti 親屬]mittā 友(陽複主格) [suhajjā 祝福者(陽複主格)] [ca 及],

[abhinandanti 全面歡喜(複 3 現)] [(缺 s?)āgatam 歡喜！(interj.)].

219 久客異鄉者，自遠處安歸，親友與知識，歡喜而迎彼。

220 Tath'eva katapuññam pi, asmā lokā param gatam,

puññāni patigāñhanti, piyam ñātī va āgatam.

[Tath'如是] [eva 如此] [kata 作(pp.)] [puññam 福(中單主格)] [pi 亦],

[asmā 此(陽單從格)] [lokā 世間(陽單從格)] [param 下一(陽單業格, a.)] [gatam 去到(中單主格, pp.)],

[puññāni 福(中複業格)] [patigāñhanti 接受(複 3 現)],

[piyam 可愛(陽單業格, a.)] [ñātī 親屬(陰複主格)] [va 如] [āgatam 來(陽單業格, pp.)].

220 造福亦如是，從此生彼界，福業如親友，以迎愛者來。

¹ 法：四向、四果、涅槃。

² 離言法：anakkhāte (於未宣布)。DhA. : Anakkhāte ti nibbāne.(於未宣布：於涅槃)

³ 上流人：uddhaṁsoto，向上流去的人，即會生於第四禪的五淨居天的阿那含聖者。

17. Kodhavaggo 〈 十七、忿怒品 〉 (Dh221-234)

221 Kodharī jahe vippajaheyya mānam, saññojanarī sabbam atikkameyya;
tam nāmarūpasmim asajjamānarī, akiñcanarī nānupatanti dukkhā.

(cf. S.1.34./i.23; 《雜阿含 1286 經》, 《別譯雜阿含 284 經》)

[Kodharī 憤怒(陽單業格)] [jahe 捨棄(單 3opt.)] [vippajaheyya 徹底捨離(單 3opt.)] [mānam 傲慢(陽單業格)],
[saññojanarī 結合(陽單業格)] [sabbam 一切(陽單業格, a.)] [atikkameyya 走越過(單 3opt.)];
[tam 他(陽單業格)] [nāmarūpasmim 名及形色(中單處格)] [asajjamānarī 未執著(陽單業格, ppr.)],
[akiñcanarī 無任何(陽單業格, a.)] [n 不][nānupatanti 隨落下(複 3 現)] [dukkhā 苦(陽複主格, a.)].

221 捨棄於忿怒，除滅於我慢，解脫一切縛¹，不執著名色²，彼無一物者，苦不能相隨。

222 Yo ve uppatitarī kodharī, ratharī bhantarī va dhāraye,
tam aharī sārathiṁ brūmi, rasmiggāho itaro jano.

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ve 確實] [uppatitarī 上升(陽單業格, pp.)] [kodharī 憤怒(陽單業格)],
[ratharī 車(陽單業格)] [bhantarī 旋轉(陽單業格, pp.)] [va 如] [dhāraye 制止(單 3opt.)],
[tam 他(陽單業格)] [aharī 我(單主格)] [sārathiṁ 御者(陽單業格)] [brūmi 說...是(單 1 現)],
[rasmi 韁繩] [gāho 握持(陽單主格, a.)] [itaro 其他(陽單主格, a.)] [jano 人(陽單主格)].

222 若能抑忿發，如止急行車，是名善御者，餘為執韁人。

223 Akkodhena jine kodharī, asādhumī sādhunā jine,
jine kadariyārī dānena, saccen'ālikavādinārī.

[Akkodhena 無憤怒(陽單具格)] [jine 勝過(單 3opt.)] [kodharī 憤怒(陽單業格)],
[asādhumī 不妥善(單業格, a.)] [sādhunā 妥善(單具格, a.)] jine,
jine [kadariyārī 啓齒(中單業格)] [dānena 贈與(中單具格)],
[saccen' 真諦(中單具格)][ālikavādinārī 說虛偽(陽單業格, a.)].

223 以不忿勝忿。以善勝不善。以施勝慳吝。以實勝虛妄。

224 Saccarī bhaṇe na kujjheyya, dajjā appampi yācito,
etehi tīhi thānehi, gacche devāna santike.

[Saccarī 真諦(中單業格)] [bhaṇe 說(單 3opt.)] [na 不] [kujjheyya 憤怒(單 3opt.)],
[dajjā 贈與(單 3opt.)] [appam 少量(中單主格)][pi 即使...亦] [yācito 乞求(陽單主格, pp.)],
[etehi 這(中複具格)] [tīhi 三(中性具格)] [thānehi 地方(中複具格)],
[gacche 去到(單 3opt.)] [devāna 天(陽複屬格)] [santike 附近(中單處格)].

224 諦語³不瞋恚，分施與乞者；以如是三事，能生於諸天。

225 Ahimsakā ye munayo, niccarī kāyena sarīvutā,

¹ 縛：sarīyajanarī，結，一共有十個結。akiñcanarī「無煩惱」即是無貪.瞋.痴。

² 名色：nāma-rūpa，精神(心識)和物質，即身心。

³ 諦語：即真實語，不妄語。

te yanti accutarī ṭhānam, yattha gantvā na socare.

[Ahimsakā 無傷害(陽複主格, a.)] [ye 凡是(陽複主格, rp.)] [munayo 牟尼(陽複主格)],
[niccarī 常(adv.)] [kāyena 身(陽單具格)] [sarīvutā 完全圍(陽複主格, pp.)],
[te 他們(陽複主格)] [yanti 行走到(複 3 現)] [accutarī 未脫離(中單業格, pp.)] [ṭhānam 地方(中單業格)],
[yattha 在此(adv.)] [gantvā 去到(ger.)] [na 不] [socare 悲傷(複 3 現)為自言].

225 彼無害牟尼，常調伏其身，到達不死境—無有悲憂處。

226 Sadā jāgaramānānarī, ahorattānusikkhinam,
nibbānarī adhimuttānarī, attharī gacchanti āsavā.

[Sadā 經常(adv.)] [jāgaramānānarī 清醒(陽複屬格, ppr.)], [ahoratt 日夜][ānusikkhinam 隨學(陽複屬格, a.)],
[nibbānarī 涅槃(中單業格)] [adhimuttānarī 信解(陽複屬格, pp.)],
[attharī 滅沒(中單業格)] [gacchanti 去到(複 3 現)] [āsavā 流向(陽複主格)].

226 恒常醒覺者，日夜勤修學，志向於涅槃，息滅諸煩惱。

227~230

227 Porāṇam etarī Atula, n' etarī ajjatanam iva,
nindanti tuṇhirī āśinārī, nindanti bahubhāṇinārī,
mitabhāṇinārī pi nindanti, natthi loke anindito.

[Porāṇam 以前(中單主格, a.)] [etarī 這(中單主格)] [Atula 阿托羅(陽單呼格)],
[n' 不] [etarī 這(中單主格)] [ajjatanam 今日(中單主格, a.)] [iva 如(indecl.)],
[nindanti 責難(複 3 現)] [tuṇhirī 沈默(陽單業格, a.)] [āśinārī 坐(陽單業格, pp.)], nindanti [bahubhāṇinārī 多言(陽單業格, a.)],
[mitabhāṇinārī 謹言(陽單業格, a.)] [pi 亦] nindanti, [natthi 不存在(單 3 現)] [loke 世間(陽單處格)] [anindito 未責難(陽單主格, pp.)].

227 阿多羅¹應知：此非今日事，古語已有之。默然為人誹，
多語為人誹，寡言為人誹；不為誹謗者，斯世實無有。

228 Na c'āhu na ca bhavissati, na c'etarahi vijjati,
ekantarī nindito poso, ekantarī vā pasarīnsito.

[Na [c' 並且][āhu 變成(單 3 過, ca+ahu>c'āhu)] na 既不...也不] ca [bhavissati 變成(單 3 未)], na [c' 並且] [etarahi 現在] [vijjati 被知(單 3 現)],
[ekantarī 一向(單業格, a.>adv.)] [nindito 責難(陽單主格, pp.)] [poso 人(陽單主格)], ekantarī [vā 或] [pasarīnsito 稱讚(陽單主格, pp.)].

228 全被人誹者，或全被讚者，非曾有²當有²，現在亦無有。

229 Yañce viññū pasarīnsanti, anuvicca suve suve,
acchiddavuttirī medhāvīm, paññāsīlasamāhitārī.

[Yañ 凡是(陽單業格, rp.)] [ce 若] [viññū 智者(陽複主格)] [pasarīnsanti 稱讚(複 3 現)], [anuvicca 隨知(ger.)] [suve suve 曰曰],
[acchidda 無破綻(a.)][vuttirī 行為(陰單業格)] [medhāvīm 有智(陽單業格, a.)], [paññā 慧][sīla 戒][samāhitārī 定(陽單業格, pp.)].

229 若人朝朝自反省，行無瑕疵並賢明，智慧戒行兼具者，彼為智人所稱讚。

¹ 阿多羅：Atula，一位在家居士之名。

² 非曾有.當有：過去未曾有，未來也沒有。

230 Nekkhamā jambonadasseva, ko tamā ninditum arahati;

devā pi narā pasarīnsanti, Brahmunā pi pasarīnsito. (cf. A ii8)

[Nekkhamā 金幣(陽單業格)] [jambonadas 蒲桃樹河金(陽單屬格)][eva 如(...a+iva>'eva=[iva 如])],

[ko 誰?(陽單主格)] [tarā 他(陽單業格)] [ninditum 責難(inf.)] [arahati 值得領受(單3現)];

[devā 天(陽複主格) {pi [narā 他(陽單業格)] [pasarīnsanti 稱讚(複3現)],

[Brahmunā 婆羅門(陽單具格) pi 既...亦} [pasarīnsito 稱讚(陽單主格, pp.)].

230 品如闍浮金¹，誰得誹辱之？彼為婆羅門，諸天所稱讚。

231~234

231 Kāyappakoparā rakkheyya, kāyena sarīvuto siyā,

kāyaduccaritarā hitvā, kāyena sucaritarā care.

[Kāya 身]p[pakoparā 激動(陽單業格)] [rakkheyya 護(單3opt.)], [kāyena 身(陽單具格)] [sarīvuto 完全圍(陽單主格, pp.)] [siyā 是(單3opt.)],

kāya[duccaritarā 惡行(中單業格)] [hitvā 捨棄(ger.)], kāyena [sucaritarā 善行(中單業格)] [care 行(單3opt.)].

231 攝護身忿怒，調伏於身行。捨離身惡行，以身修善行。

232 Vacīpakoparā rakkheyya, vācāya sarīvuto siyā,

vacīduccaritarā hitvā, vācāya sucaritarā care. (cp. Dh231)

232 攝護語忿怒，調伏於語行。捨離語惡行，以語修善行。

[Vacī 語][pakoparā 激動(陽單業格)] [rakkheyya 護(單3opt.)], [vācāya 語(陰單具格)] [sarīvuto 完全圍(陽單主格, pp.)] [siyā 是(單3opt.)],

vacī[duccaritarā 惡行(中單業格)] [hitvā 捨棄(ger.)], vācāya [sucaritarā 善行(中單業格)] [care 行(單3opt.)].

233 Manopakoparā rakkheyya, manasā sarīvuto siyā,

manoduccaritarā hitvā, manasā sucaritarā care. (cp. Dh231)

[Mano 意][pakoparā 激動(陽單業格)] [rakkheyya 護(單3opt.)], [manasā 意(中單具格)] [sarīvuto 完全圍(陽單主格, pp.)] [siyā 是(單3opt.)],

[mano 意][duccaritarā 惡行(中單業格)] [hitvā 捨棄(ger.)], manasā [sucaritarā 善行(中單業格)] [care 行(單3opt.)].

233 攝護意忿怒，調伏於意行。捨離意惡行，以意修善行。

234 Kāyena sarīvutā dhīrā, atho vācāya sarīvutā,

manasā sarīvutā dhīrā, te ve suparisarīvutā.

[Kāyena 身(陽單具格)] [sarīvutā 完全圍(陽複主格, pp.)] [dhīrā 賢明者(陽複主格)], [atho 然後] [vācāya 語(陰單具格)] sarīvutā,

[manasā 意(中單具格)] sarīvutā dhīrā, [te 他們(陽複主格)] [ve 確實] [su 善][parisarīvutā 遍完全圍(陽複主格, pp.)].

234 智者身調伏，亦復語調伏，於意亦調伏，實一切調伏。²

18. Malavaggo 〈 十八、垢穢品 〉 (Dh235-255)

¹ 闍浮金：Jambunada，來自闍浮河(Jambu)之金，品質佳。

² 231-234 僥為世尊跟六位穿著木屐的比丘說的法。六位穿著木屐、拿著木杖的比丘在石板上走動，而製造了噪音。世尊告誡比丘應控制自己的言行舉止。此後，世尊告誡比丘不要穿木屐。

235~238

235 Pāṇḍupalāsova dāni si, yamapurisā pi ca tam upatthitā,
uyyogamukhe ca titthasi, pātheyyam pi ca te na vijjati.

[Pāṇḍupalāso 淡黃葉(陽單主格)][va 如] [dāni 今][si 是(單 2 現)].

[Yamapurisā 閻羅王的部下(陽複主格) [pi 亦] [ca 並且] [tam 你(單業格)] [upatthitā 站立靠近(陽複主格, pp.)],

[uyyoga 離開][mukhe 門口(中單處格) ca titthasi 站立(單 2 現)].

[pātheyyam 道路資糧(中單主格) pi ca [te 你(單屬格)] [na 不] [vijjati 被知(單 3 現)].

235 汝今已似枯憔葉，閻魔使者近身邊。汝已佇立死門前，**旅途**汝亦無**資糧**¹。

236 So karohi dīpam attano, khippam vāyama paṇḍito bhava,
niddhantamalo anaṅgano, dibbarā ariyabhūmim ehisi.

[So 那個(陽單主格) [karohi 作(單 2imp.)] [dīpam 洲(陽單業格)] [attano 自我(陽單屬格)],

[khippam 迅速(adv.) [vāyama 精勤(單 2imp.)] [paṇḍito 賢智者(陽單主格)] [bhava 變成(單 2imp.)],

{[niddhanta 消除(pp.)][malo 垢](陽單主格, a.)} [anaṅgano 無斑點(陽單主格, a.)],

[dibbarā 天(單業格, a.) [ariya 聖][bhūmim 地(陰單業格)] [ehisi 到(單 2 未)].

236 汝宜**自造安全洲**²，迅速精勤為智者。拂除塵垢無煩惱，得達諸天之**聖境**³。

237 Upanītavayo ca dāni si, sampayāto si Yamassa santike,
vāso pi ca te natthi antarā, pātheyyam pi ca te na vijjati. (cp. Dh235)

{[Upanīta 引導接近(pp.)][vayo 老年](陽單主格, a.)} [ca 並且] [dāni 今][si 是(單 2 現)],

[sampayāto 完全前進(陽單主格, pp.)] si [Yamassa 閻羅王(陽單屬格)] [santike 附近(中單處格)],

[vāso 憤留所(陽單主格) [pi 亦] [ca 並且] [te 你(單屬格)] [natthi 不存在(單 3 現)] [antarā 中途(中單從格)],

[pātheyyam 道路資糧(中單主格) pi ca [te 你(單屬格)] [na 不] [vijjati 被知(單 3 現)].

237 汝今壽命行已終，汝已移步近閻魔。道中既無停息處，**旅途**汝亦無**資糧**。

238 So karohi dīpam attano, khippam vāyama paṇḍito bhava,
niddhantamalo anaṅgano, na puna jātijarām upehisi. (cp. Dh236)

[So 那個(陽單主格) [karohi 作(單 2imp.)] [dīpam 洲(陽單業格)] [attano 自我(陽單屬格)],

[khippam 迅速(adv.) [vāyama 精勤(單 2imp.)] [paṇḍito 賢智者(陽單主格)] [bhava 變成(單 2imp.)],

{[niddhanta 消除(pp.)][malo 垢](陽單主格, a.)} [anaṅgano 無斑點(陽單主格, a.)],

¹ **旅途資糧**：pātheyyam 道路資糧。DhpA. : **Pātheyyanti** gamikassa taṇḍulādipātheyyam viya paralokarān gacchantassa tava kusalapātheyyampi natthīti attho. (**道路資糧**：好像是旅客的米等道路資糧，對正要往他世者來說，則是不要沒有善的道路資糧之意。)

² **自造安全洲**：karohi dīpamattano，你應該做自己的洲。S.1.32./I,18.：“Puññāni paralokasmin, patiṭṭhā honti pāñinan”ti. (諸功德在後世，有息者立足處。)

³ **諸天之聖境**：dibbarā ariyabhūmim，指色界天的淨居天(suddhāvāsa, m.)。只有阿那含才能投生。DhpA. : **Dibbarā ariyabhūmim** evam vīriyam karonto rāgādīnām malānām nīhatatāya niddhantamalo aṅgañābhāvena anaṅgano nikkleso hutvā pañcavidharān suddhāvāsabhūmim pāpuṇissasīti attho. (**諸天之聖境**：如此這努力，已破壞諸染、諸垢的狀態。排瀉掉垢、穢，無穢，無污染，也就是說將圓滿五種純淨住地之意。)

[na 不] [puna 再(indecl.)] [jāti 生][jarāñ 老化(陰單業格)] [upehisi 經歷(單2未)].

238 汝宜自造安全洲，迅速精勤為智者。拂除塵垢無煩惱，
不復重來生與老。

239 Anupubbena medhāvī, thokathokañ khañe khañe,
kammāro rajatasseva, niddhame malam attano.
[Anupubbena 隨順序(adv.)] [medhāvī 有智(陽單主格, a.)],
[thoka 剝] [thokañ 剝(單業格, a.)] [khañe 剥那(陽單處格) khañe,
[kammāro 金屬匠(陽單主格) [rajatass 銀(中單屬格)][eva 如(a+iva>eva=[iva 如])],
[niddhame 消除(單3opt.)] [malam 垢(中單業格)] [attano 自我(陽單屬格)].

239 剝那剝那間，智者分分除，漸拂自垢穢，如冶工鍛金。

240 Ayasā va malam samuññitam, taduññhāya tam eva khādati,
evam atidhonacārinam, sakakammāni nayanti duggatirñ.
[Ayasā 鐵(中單從格) [va 如] [malam 垢(中單主格)] [samuññitam 一起奮起(中單主格, pp.)],
[tad 那個(中單主格)][utthāya 奮起(ger.)] [tam 那個(中單業格)] [eva 如此] [khādati 嚼(單3現)],
[evam 如是] [atidhonacārinam 違犯淨行(陽複與格, a.)],
[saka 自己(a.)][kammāni 業(中複主格)] [nayanti 弓導(複3現)] [duggatirñ 惡去處(陰單業格>adv.)].

240 如鐵自生鏽，生已自腐蝕，犯罪者亦爾，自業導惡趣。

241 Asajjhāyamalā mantā, anuññhanamalā gharā;
malam vanñassa kosajjam, pamādo rakkhato malam. (cf. A iv195)
{[Asajjhāya 無復述][malā 垢(陽複主格, a.)] [mantā 呪(陽複主格)],
[anuññhana 無奮起]malā [gharā 家(中複主格, 不規則變化)];
[malam 垢(中單主格) [vanñassa 美貌(陽單屬格)] [kosajjam 懈怠(中單主格)],
[pamādo 放逸(陽單主格) [rakkhato 護(陽單屬格, ppr.)] [malam 垢(中單主格)].

241 不誦經典穢，不勤為家穢，懶惰為色穢，放逸護衛穢¹。

242~243

242 Mal' itthiyā duccaritam, maccheram dadato malam;
malā ve pāpakā dharmā, asmirñ loke paramhi ca. (cf. A iv195)
[Mal' 垢] [itthiyā 女人(陰單屬格) [duccaritam 惡行(中單主格)],
[maccheram 啓借(中單主格)] [dadato 贈與(陽單屬格, ppr.)] [malam 垢(中單主格)];
[malā 垢(中單從格) [ve 確實] [pāpakā 惡(陽複主格, a.)] [dharmā 法(陽複主格)],
[asmirñ 此(陽單處格) [loke 世間(陽單處格)] [paramhi 下一(陽單處格, a.)] [ca 及].

242 邪行婦人穢，吝嗇施者穢。此界及他界，惡法實為穢。

243 Tato malā malataram, avijjā paramam malam,

¹ 不誦經典是(學習的)污垢，不勤勞是房屋的污垢，懶惰是美貌的污垢，放逸是守護的污垢。

etaṁ malaṁ pahantvāna, nimmalā hotha bhikkhavo. (cf. A iv195)

[Tato 從那邊] [malā 垢(中單從格)] [malataram 更大的垢(中單主格, a.)],
[avijjā 無明(陰單主格)] [paramarī 最超越(中單主格, a.)] [malaṁ 垢(中單主格)],
[etaṁ 這(中單業格)] [malaṁ 垢(中單業格)] [pahatvāna 徹底捨棄(ger.)],
[nimmalā 無垢(陽複主格, a.)] [hotha 變成(複 2imp.)] [bhikkhavo 比丘(陽複呼格)].

243 此等諸垢中，無明垢為最，汝當除此垢，成無垢比丘！

244~245

244 Sujīvarī ahirikena, kākasūrena dharīsinā;
pakkhandinā pagabbhena, saṅkiliṭṭhena jīvitam.

[Sujīvarī 容易活命(中單主格, a.)] [ahirikena 無慚(陽單具格, a.)],
[kākasūrena 無羞愧心(陽單具格, a.)] [dharīsinā 使...陷落(陽單具格, a.)];
[pakkhandinā 冒進(陽單具格, a.)] [pagabbhena 大膽(陽單具格, a.)],
[saṅkiliṭṭhena 完全污染(中單具格, pp.)] [jīvitam 活命(中單主格)].

244 生活無慚愧，鹵莽如烏鵲，詆毀於他人，大膽自誇張，傲慢邪惡者，其人生活易。

245 Hirīmatā ca dujjīvarī, niccaṁ sucigavesinā;

alīnen' appagabbhena, suddhājīvena passatā.

[Hirīmatā 具慚(陽單具格, a.)] [ca 但是] [dujjīvarī 難活命(中單主格, a.)], [niccaṁ 常(adv.)] [suci 淨(a.)][gavesinā 探求(陽單具格, a.)];
[alīnen' 未執著(陽單具格, a.)] [appagabbhena 不大膽(陽單具格, a.)], [suddhājīvena 謂生(陽單具格)] [passatā 看(陽單具格, ppr.)].

245 生活於慚愧，常求於清淨，不著欲謙遜，住清淨生活，富於識見者，其人生活難¹。

246~248

246 Yo pāṇam atipāteti, musāvādañca bhāsati,
loke adinnam ādiyati, paradārañca gacchati. (cf. A iii205)

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [pāṇam 生物(陽單業格)] [atipāteti 殺傷(單 3 現)], [musāvādañ 妄語(陽單業格)] [ca 並且] [bhāsati 說(單 3 現)],
[loke 世間(陽單處格)] [adinnam 未給與(單業格, pp.)] [ādiyati 拿起(單 3 現)], [paradārañ 其他人的妻(陽單業格)] ca [gacchati 去到(單 3 現)].

246 若人於世界，殺生說妄語，取人所不與，犯於別人妻。

247 Surāmerayapānañca, yo naro anuyuñjati,

idh'eva-m-eso lokasmim, mūlam khañati attano. (cf. A iii205)

[Surā 須羅酒(f.)][meraya 迷羅耶酒][pānañ 飲(陽單業格)] ca, [yo 凡是(陽單主格, rp.)] [naro 人(陽單主格)] [anuyuñjati 隨致力(單 3 現)],
[idh' 在這裡][eva 如此]m[eso 這(陽單主格)] [lokasmim 世間(陽單處格)], [mūlam 根(中單業格)] [khañati 挖(單 3 現)] [attano 自我(陽單屬格)].

247 及耽湎飲酒，行為如是者，即於此世界，毀掘自善根。

248 Evarī bho purisa jānāhi: pāpadhammā asaññatā;
mā tarī lobho adhammo ca, ciram dukkhāya randhayurī.

[Evarī 如是] [bho 尊(陽單呼格)] [purisa 男人(陽單呼格)] [jānāhi 知(單 2imp.)]:

¹ 台譯：做惡做毒，騎馬輜皓；好心好行，無衫通穿。(co³ok⁴co³tok⁸\ khia⁵be²lok⁸khok⁸\ ho²sim¹ho²hing⁷ bo⁵sann¹)

[pāpa 惡][dhammā 法(陽複主格)] [asaññatā 未完全止息(陽複主格, pp.)];
[mā 不要] [tarī 你(單業格)] [lobho 貪(陽單主格)] [adhammo 非法(陽單主格)] [ca 及],
[cirāti 長久(adv.)] [dukkhāya 苦(中單與格)] [randhayūm 困擾(複 3 過)].

248 如是汝應知：不制則為惡；莫貪與非法，自陷於永苦。

249~250

249 Dadāti ve yathāsaddhami yathāpasādanam jano,
tattha yo mañku bhavati, paresam pānabhojane,
na so divā vā rattim vā, samādhimi adhigacchati.
[Dadāti 贈與(單 3 現)] [ve 確實] [yathā 依(preposition)][saddhami 信(陰單業格)]
yathā[pasādanam 明淨(中單業格)] [jano 人(陽單主格)],
[tattha 在那邊] [yo 凡是(陽單主格, rp.)] [mañku 不安(陽單主格, a.)] [bhavati 變成(單 3 現)],
[paresam 其他諸人(陽複屬格)] [pāna 飲料][bhojane 食物(中單處格)],
[na 不] [so 他(陽單主格)] [divā 在日間(adv.)] [vā 或] [rattim 在夜間(adv.)] vā,
[samādhimi 定(陽單業格)] [adhigacchati 獲得(單 3 現)].

249 若信樂故施。心嫉他得食，彼於晝或夜，不得入三昧。

250 Yassa c'etari samucchinnam, mūlaghaccari samūhatari,
sa ve divā vā rattim vā, samādhimi adhigacchati. (cp. Dh249)
[Yassa 他(陽單屬格, rp.)] [c'但是] [etari 這(中單主格)] [samucchinnam 完全粉碎(中單主格, pp.)],
[mūlaghaccari 斷絕根(中單主格, a.)] [samūhatari 除去(中單主格, pp.)],
[sa 他(陽單主格)] [ve 確實] [divā 在日間(adv.)] [vā 或] [rattim 在夜間(adv.)] vā,
[samādhimi 定(陽單業格)] [adhigacchati 獲得(單 3 現)].

250 若斬斷此心，拔根及除滅，則於晝或夜，彼得入三昧。

251 Natthi rāgasamo aggi, natthi dosasamo gaho,
natthi mohasamam jālam, natthi tanhāsamā nadī. (cp. Dh202)
[Natthi 不存在(單 3 現)] [rāga 染][samo 平等(陽單主格, a.)] [aggi 火(陽單主格)],
natthi [dosa 為難]samo [gaho 握持(陽單主格)],
natthi [moha 癡][samarī 平等(中單主格, a.)] [jālam 網(中單主格)],
natthi [tanhā 渴愛][samā 平等(陰單主格, a.)] [nadī 河(陰單主格)].

251 無火等於貪欲，無執著如瞋恚，無網等於愚癡，無河流如愛欲。¹

252 Sudassari vajjam aññesam, attano pana duddasari,
paresam hi so vajjāni, opunāti yathā bhusam;
attano pana chādeti, kalim va kitavā saṭho.
[Sudassari 容易被見(中單主格, a.)] [vajjam 罪過(中單主格)] [aññesam 其他(陽複屬格, a.)],
[attano 自我(陽單屬格)] [pana 而] [duddasari 難被見(中單主格, a.)].

¹ 沒有像貪欲的火，沒有像瞋恚的執著，沒有像愚癡的網，沒有像愛欲的河流。

[paresam 其他諸人(陽複屬格)] [hi 因為] [so 他(陽單主格)] [vajjāni 罪過(中複業格)],
[opunāti 暴露(單3現)] [yathā 像(adv.)] [bhūsarā 糜(陽單業格)];
attano pana [chādeti 覆蓋(單3現)], [kalim 靈般(ㄩㄢˇ)子(陽單業格)] [va 如] [kitavā 行騙者(陽單主格)] [saṭho 狡猾(陽單主格, a.)].

252 易見他人過，自見則為難。揚惡如颶糠，已過則覆匿，如彼狡博者¹，隱匿其格利²。

253 Paravajjānupassissa, niccarā ujjhānasaññino,

āsavā tassa vadḍhanti, ārā so āsavakkhayā.

[Para 其他人(a.)][vajj 罪過][ānupassissa 隨看(陽單與格, a.)], [niccarā 常(adv.)] [ujjhāna 譏嫌][saññino 一起知(陽單與格, a.)],
[āsavā 流向(陽複主格)] [tassa 他(陽單屬格)] [vadḍhanti 增長(複3現)],
[ārā 疏遠(indecl.)] [so 他(陽單主格)] [āsavakkhayā 減盡諸流向(陽單從格)].

253 若見他人過，心常易忿¹者，增長於煩惱；去斷惑遠矣。

254~255

254 Ākāseva padarā natthi, samāno natthi bāhiro,

papañcābhīratā pajā, nippapañcā Tathāgatā.

[Ākāse 虛空(陽單處格)][va 如] [padarā 足跡(中單主格)] [natthi 不存在(單3現)], [samāno 沙門(陽單主格)] natthi [bāhiro 外部(陽單主格, a.)],
[papañc 虛妄][ābhīratā 全面喜樂(陰單主格, pp.)] [pajā 世代子孫(陰單主格)], [nippapañcā 無虛妄(陽複主格, a.)] [Tathāgatā 如來(陽複主格)].

254 虛空無道跡，外道無沙門。眾生喜虛妄，如來無虛妄。

255 Ākāseva padarā natthi, samāno natthi bāhiro, (cp. Dh254)

saṅkhārā sassatā natthi, natthi Buddhānam iñjitām.

[Ākāse 虛空(陽單處格)][va 如] [padarā 足跡(中單主格)] [natthi 不存在(單3現)],
[samāno 沙門(陽單主格)] natthi [bāhiro 外部(陽單主格, a.)],
[saṅkhārā 一起作(陽單從格)] [sassatā 永久不變(陽單從格, a.)] natthi,
natthi [Buddhānam 已覺者(陽複屬格)] [iñjitām 搖動(中單主格, pp.)].

255 虛空無道跡，外道無沙門。五蘊無常住，諸佛無動亂。

19. Dhammaṭṭhavaggo 〈十九、法 住品〉 (Dh256-272)

256~257

256 Na tena hoti dhammaṭṭho, yen' atthān sahasā naye,

yo ca atthān anatthañca, ubho niccheyya paṇḍito.

[Na 不] [tena 它(中單具格)] [hoti 變成(單3現)] [dhammaṭṭho 存續於法(陽單主格, a.)],
[yen' 所在之處] [atthān 事(中單業格)] [sahasā 粗暴(adv.)] [naye 弓[導(單3opt.)]],
[yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ca 及] [atthān 義利(中單業格)] [anatthañ 無義利(中單業格) ca,
[ubho 兩者(業格, a.)] [niccheyya 區別(單3opt.)] [paṇḍito 賢智者(陽單主格)].

¹ 博者：saṭho，賭徒，註疏解釋它為捕鳥者。

² 格利：Kali，不利於賭客的骰子。

256 鹵莽處事故，不為法住²者。智者應辨別——孰正與孰邪。

257 Asāhasena dhammena, samena nayaṭī pare,
dhammassa gutto medhāvī, “dhammatṭho” ti pavuccati.

[Asāhasena 無粗暴(中單具格)] [dhammena 法(陽單具格)],
[samena 以平等(adv.)] [nayaṭī 引導(單3現, =nayati)] [pare 其他諸人(陽復業格)],
[dhammassa 法(陽單與格)] [gutto 防護(陽單主格, pp.)] [medhāvī 有智(陽單主格, a.)],
“[dhammatṭho 存續於法(陽單主格, a.)]” [ti 這樣(結尾語)] [pavuccati 被徹底叫做(單3現)].

257 導人不鹵莽，如法而公平，智者護於法，是名法住者。

258 Na tena paññito hoti, yāvatā bahu bhāsatī,
khemī averī abhayo “paññito” ti pavuccati.

[Na 不] [tena 它(中單具格)] [paññito 賢智者(陽單主格)] [hoti 變成(單3現)],
[yāvatā 直到...為止(adv.)] [bahu 多(adv.)] [bhāsatī 說(單3現)],
[khemī 安穩(陽單主格, a.)] [averī 無怨(單主格, a.)] [abhayo 無恐懼(陽單主格, a.)]
“paññito” [ti 這樣(結尾語)] [pavuccati 被徹底叫做(單3現)].

258 不以多言故，彼即為智者。安靜無恐怖，是名為智者。

259 Na tāvatā dhammadharo, yāvatā bahu bhāsatī,
yo ca appam pi sutvāna, dhammarī kāyena passati,
sa ve dhammadharo hoti, yo dhammarī nappamajjati. (cp. Dh258)

[Na 不] [tāvatā 因此(adv.)] [dhammadharo 持法(陽單主格, a.)], [yāvatā 直到...為止(adv.)] [bahu 多(adv.)] [bhāsatī 說(單3現)],
[yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ca 但是] [appam 少量(中單業格)] [pi 即使...亦] [sutvāna 聽到(ger.)],
[dhammarī 法(陽單業格)] [kāyena 身(陽單具格)] [passati 看到(單3現)],
[sa 他(陽單主格)] [ve 確實] dhammadharo [hoti 變成(單3現)],
[yo 他(陽單主格, rp.)] [dhammarī 法(陽單業格>adv.)] [na 不] [pamajjati 放逸(單3現)]. (cp. Dh258).

259 不以多言故，彼為持法者。彼雖聞少分，但由身見法³，於法不放逸，是名持法者。

260~261

260 Na tena thero hoti, yen' assa palitarī siro,
paripakko vayo tassa, “mogha jinno” ti vuccati.

[Na 不] [tena 它(中單具格)] [thero 長老(陽單主格)] [hoti 變成(單3現)],
[yen' 所在之處] [assa 他(陽單屬格)] [palitarī 銀白色(中單主格, a.)] [siro 頭(中單主格)],
[paripakko 遍熟(陽單主格, pp.)] [vayo 年齡(陽單主格)] [tassa 他(陽單屬格)],
“[mogha 空虛(a.)][jinno 老化(陽單主格, pp.)]” [ti 這樣(結尾語)] [vuccati 被叫做(單3現)].

260 不因彼白頭，即得為長老。彼年齡虛熟，徒有長老名。

¹ 易忿：ujjhāna，譏嫌。

² 法住：dhammatṭha，依法奉行，或說「奉法」。

³ 身見法：指心見法，自證知法，不由他而悟。

261 Yamhi saccañca dhammo ca, ahiṁsā saññamo damo,

sa ve vantamalo dhīro, “thero” ti pavuccati.

[Yamhi 他(陽單處格, rp.)] [saccañ 真諦(中單主格)] [ca 及] [dhammo 法(陽單主格)] ca,
[ahiṁsā 無傷害(陰單主格)] [saññamo 完全止息(陽單主格)] [damo 調伏(中單主格, 不規則變化)],
[sa 那個(陽單主格)] [ve 確實] {[vanta 吐出(pp.)][malo 垢](陽單主格, a.)} [dhīro 賢明者(陽單主格)],
“[thero 長老(陽單主格)]” [ti 這樣(結尾語)] [pavuccati 被徹底叫做(單3現)].

261 於彼具真實，**具法**¹不殺生，節制並調伏，彼有智慧人。除滅諸垢穢，實名為長老。

262 Na vākkaraṇamattena, vanṇapokkharatāya vā,

sādhurūpo naro hoti, issukī maccharī saṭho.

[Na 不] [vākkarana 說話][mattena 適量(陽單具格, a.)], [vanṇapokkharatāya 美貌如蓮花(陰單具格)] [vā 或],
[sādhurūpo 形色妥善(陽單主格, a.)] [naro 人(陽單主格)] [hoti 變成(單3現)],
[issukī 嫉妒(陽單主格, a.)] [maccharī 啓借(陽單主格, a.)] [satho 狡猾(陽單主格, a.)].

262 嫉慳虛偽者，雖以其辯才，或由相端嚴，不為善良人。

263 Yassa c'etāṁ samucchinnam, mūlaghaccam samūhatarāṁ,

sa vantadoso medhāvī, “sādhurūpo” ti vuccati. (cp. Dh250)

[Yassa 凡是(陽單屬格, rp.)] [c'但是] [etāṁ 這(中單主格)] [samucchinnam 完全粉碎(中單主格, pp.)],
[mūlaghaccam 斷絕根(中單主格, a.)] [samūhatarāṁ 除去(中單主格, pp.)],
[sa 他(陽單主格)] {[vanta 吐出(pp.)][doso 為難](陽單主格, a.)} [medhāvī 有智(陽單主格, a.)],
“[sādhurūpo 形色妥善(陽單主格, a.)”] [ti 這樣(結尾語)] [vuccati 被叫做(單3現)].

263 若斬斷此心，拔根及除滅，彼捨瞋智者，名為善良人。

264 Na muṇḍakena samaṇo, abbato alikāṁ bhaṇam;

icchālobhasamāpanno, samaṇo kiṁ bhavissati.

[Na 不] [muṇḍakena 已被蘋(+)髮(陽單具格, a.)] [samaṇo 沙門(陽單主格)],
[abbato 無禁制(陽單主格, a.)] [alikāṁ 虛偽(陽單業格, a.)] [bhaṇam 說(陽單主格, ppr.)];
[icchā 欲求][lobha 貪][samāpanno 一起行(τ-Λ-)向(陽單主格, pp.)], samaṇo [kiṁ 如何?] [bhavissati 變成(單3未)].

264 若破戒妄語，削髮非沙門。充滿欲與貪，云何為沙門？

265 Yo ca sameti pāpāni, aṇūṁthūlāni sabbaso;

samitattā hi pāpānam, “samaṇo” ti pavuccati.

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [ca 但是] [sameti 知(單3現)] [pāpāni 惡(中複業格)],
[aṇūṁ 小(中單業格, a.)] [thūlāni 大(中複業格, a.)] [sabbaso 一切(中單從格)];
[samitattā 已被平息的狀態(中單從格)] [hi 確實] [pāpānam 惡(中複屬格)],
“[samaṇo 沙門(陽單主格)]” [ti 這樣(結尾語)] [pavuccati 被徹底叫做(單3現)].

265 彼息滅諸惡——無論大與小，因息滅諸惡，故名為沙門。

¹ 具法：具足正法與戒律。

266~267

266 Na tena bhikkhu hoti, yāvatā bhikkhate pare;
vissarīn dhammarīn samādāya, bhikkhu hoti na tāvatā.
(cf. S.7.20.I,182; 《雜阿含 97 經》, 《別譯雜阿含 263 經》)

[Na 不] [tena 它(中單具格)] [bhikkhu 比丘(陽單主格)] [hoti 變成(單 3 現)],
[yāvatā 直到...為止(adv.)] [bhikkhate 乞求(單 3 現, 為自言)] [pare 其他諸人(陽複業格)];
[vissarīn 整部(陽單業格, a.)] [dhammarīn 法(陽單業格)] [samādāya 完全拿起(ger.)], bhikkhu hoti na [tāvatā 因此(adv.)].

266 僅向他行乞，不即是比丘。行宗教法儀，亦不為比丘。

267 Yo 'dha puññañca pāpañca, bāhetvā brahmacariyavā,

sañkhāya loke carati, sa ve “bhikkhū”ti vuccati. (cf. S.7.20.I,182; 《雜阿含 97 經》, 《別譯雜阿含 263 經》)
[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] ['dha 在這裡(idha)] [puññañ 福(中單業格)] {ca [pāpañ 惡(中單業格)] ca 及},
[bāhetvā 排斥(ger.)] [brahmacariyavā 有梵行(陽單主格, a.)],
[sañkhāya 顯露(ger.)] [loke 世間(陽單處格)] [carati 行(單 3 現)],
[sa 他(陽單主格)] [ve 確實] “[bhikkhū 比丘(陽單主格)”][ti 這樣(結尾語)] [vuccati 被叫做(單 3 現)].

267 僅捨善與惡，修於梵行者，以知住此世¹，彼實名比丘。

268~269

268 Na monena muni hoti, mūlharūpo aviddasu;
Yo ca tularī va paggayha, varam ādāya pañđito.

[Na 不] [monena 級獮(中單具格)] [muni 牟尼(陽單主格)] [hoti 變成(單 3 現)],
[mūlharūpo 形色已癱(陽單主格, a.)] [aviddasu 無智(陽單主格, a.)];
[Yo 他(陽單主格, rp.)] [ca 但是] [tularī 秤(ㄉㄩㄋㄧˋ)(陰單業格)] [va 如] [paggayha 徹底擺持(ger.)],
[varam 最好(單業格, a.)] [ādāya 拿起(ger.)] [pañđito 賢智者(陽單主格)].

268 愚昧無知者，不以默然故，而名為牟尼。智者如權衡²。

269 Pāpāni parivajjeti, sa muni tena so muni;

yo munāti ubho loke, “muni” tena pavuccati.

[Pāpāni 惡(中複業格, a.)] [parivajjeti 迴避(單 3 現)], [sa 那個(陽單主格)] [muni 牟尼(陽單主格)] [tena 它(中單具格)] [so 他(陽單主格)] muni;
[yo 凡是(陽單主格, rp.)] [munāti 知(單 3 現)] [ubho 兩者(業格, a.)] [loke 世間(陽單處格)],
“muni” [tena 它(中單具格)] [pavuccati 被徹底叫做(單 3 現)].

269 捨惡取其善，乃得為牟尼。彼知於兩界³，故稱為牟尼。

270 Na tena ariyo hoti, yena pāñāni hiṁsatī;
ahimśā sabbapāñānam, “ariyo” ti pavuccati.

¹ 以知住此世：即了知地行於這(五蘊)世間。知：sañkhāya(考量)。

² 智者如持秤般捨惡而取最上(varam 指戒.定.慧)。

³ 兩界：Ubho loke，兩種世間，指內外五蘊。內五蘊指自己的五蘊；外五蘊指其他眾生的五蘊。

[Na 不] [tena 那個(中單具格)] [ariyo 聖者(陽單主格)] [hoti 變成(單3現)],
[yena 那個(中單具格, rp.)] [pāṇāni 生物(中複業格)] [hirinsati 傷害(單3現)];
[ahirinsā 無傷害(陰單主格)] [sabba 一切][pāṇānarām 生物(陽複與格)], “ariyo” [ti 這樣(結尾語)] [pavuccati 被徹底叫做(單3現)].

270 彼人非聖賢，以其殺生故。不害諸眾生，是名為聖者。

271~272

271 Na sīlabbatamattena, bāhusaccena vā puna,

atha vā samādhilābhena, viviccasayanena vā.

[Na 不] [sīlabbata 習慣及禁制][mattena 沈浸(單具格, pp.)], [bāhusaccena 聽到眾多(中單具格)] [vā 或] [puna 再(indecl.)],
[atha 然後] vā [samādhi 定][lābhena 得(陽單具格)], [vivicca 遠離(ger.)][sayanena 臥(中單具格)] vā.

271 不以戒律行，或由於多聞，或由證三昧，或由於獨居，

272 Phusāmi nekkhammasukharām, aputhujjanasevitām,

bhikkhu vissāsamāpādi appatto āsavakkhayām.

[Phusāmi 觸(單1現)] [nekkhamma 出離][sukharām 樂(中單業格)], [aputhujjanā 非普通人][sevitām 親近(陽單業格, pp.)],
[bhikkhu 比丘(陽單呼格)] [vissāsa 信賴(陽單業格, =vissāsam)][m 不要(=mā)][āpādi 行(↑-L')向(單3過)]
[appatto 未得達(陽單主格, pp.)] [āsavakkhayām 滅盡諸流向(陽單業格)].

272 謂：「受出家樂¹，非凡夫所能」。汝等漏未盡，莫生保信想²！

20. Maggavaggo 〈二十、道品〉(Dh273-289)

273~276

273 Maggān' atthaṅgiko settho, saccānarām caturo padā,

virāgo settho dhammānarām, dipadānañca cakkhumā.

[Maggān' 道(陽複屬格)] [atthaṅgiko 八支(陽單主格, a.)] [settho 最勝(陽單主格, a.)],
[saccānarām 真諦(中複屬格)] [caturo 四(主格)] [padā 句(中複主格, 不規則變化)],
[virāgo 離染(陽單主格) settho [dhammānarām 法(陽複屬格)],
[dipadānañca 兩足動物(陽複屬格)] [ca 並且] [cakkhumā 具眼(陽單主格, a.)].

273 八支.道中勝，四句.諦中勝，離欲.法中勝，具眼.兩足勝³。

274 Es'eva maggo natth' añño, dassanassa visuddhiyā,

etam hi tumhe paṭipajjatha, mārass' etarām pamohanarām.

[Es' 這(陽單主格, =eso)] [eva 如此] [maggo 道(陽單主格)] [natth' 不存在(=natthi)] [añño 其他(陽單主格, a.)],
[dassanassa 見(中單屬格)] [visuddhiyā 清淨(陰單與格)],
[etam 這(陽單業格)] [hi 確實] [tumhe 你們(複主格)] [paṭipajjatha 行動(複2imp.)],

¹ 出家樂：nekkhammasukharām，出離樂。

² 保信想：vissāsamāpādi= vissāsamma āpādi，莫生信賴。

³ 所有道中，八聖道最殊勝；所有諦(真理)中，四聖諦最殊勝；所有法中，離欲法(涅槃)最殊勝；所有兩足(人類)中，具眼

[Mārass'魔羅(陽單屬格)][etarī 這(中單主格) [pamohanarī 迷惑(中單主格)].

274 實唯此一道。無餘知見淨。汝等順此行。魔為之惑亂。

275 Etarī hi tumhe patipannā, dukkhass' antarī karissatha,
akkhāto ve mayā maggo, aññāya sallasanthanam.

[Etarī 這(陽單業格) [hi 因為] [tumhe 你們(複主格) [patipannā 行動(陽複主格, pp.)],
[dukkhass'苦(中單與格) [antarī 終極(陽單業格) [karissatha 作(複2未)],
[akkhāto 講述(陽單主格, pp.)] [ve 確實] [mayā 我(單具格) [maggo 道(陽單主格),
[aññāya 了知(ger.)] [salla 欲箭][santhanam 平息(中單業格)].

275 汝順此道行，使汝苦滅盡。知我所說道，得除去荊棘。

276 Tumhehi kiccarī ātapparī, akkhātāro Tathāgatā;
paṭipannā pamokkhanti, jhāyino Mārabandhanā.

[Tumhehi 你們(複具格) [kiccarī 作(中單主格, grd.)] [ātapparī 热心(中單主格)],
[akkhātāro 講述者(陽複主格) [Tathāgatā 如來(陽複主格)];
[paṭipannā 行動(陽複主格, pp.)] [pamokkhanti 被釋放出(複3未)],
[jhāyino 禪那(陽複主格, a.)] [Māra 魔羅][bandhanā 繫縛(中單從格)].

276 汝當自努力！如來唯說者。隨禪定行者，解脫魔繫縛。¹

277~279

277 “Sabbe saṅkhārā aniccā” ti, yadā paññāya passati,
atha nibbindati dukkhe; esa maggo visuddhiyā.

“[Sabbe 一切(陽複主格, a.)] [saṅkhārā 一起作(陽複主格) [aniccā 無常(陽複主格, a.)]” [ti 這樣(結尾語)],
[yadā 當...時] [paññāya 慧(陰單具格) [passati 看到(單3現)],
[atha 然後] [nibbindati 知離(單3現)] [dukkhe 苦(中單處格)];
[esa 這(陽單主格) [maggo 道(陽單主格)] [visuddhiyā 清淨(陰單屬格)].

277 「一切行無常²」，以慧³觀照時，得厭離於苦，此乃清淨道。

278 “Sabbe saṅkhārā dukkhā” ti, yadā paññāya passati,
atha nibbindati dukkhe; esa maggo visuddhiyā. (cp. Dh277)

“[Sabbe 一切(陽複主格, a.)] [saṅkhārā 一起作(陽複主格) [dukkha 苦(陽複主格, a.)]” [ti 這樣(結尾語)],
[yadā 當...時] [paññāya 慧(陰單具格) [passati 看到(單3現)],
[atha 然後] [nibbindati 知離(單3現)] [dukkhe 苦(中單處格)];

(佛陀)最殊勝。

¹ Tumhehi kiccarī ātapparī, akkhātāro Tathāgatā; paṭipannā pamokkhanti, jhāyino Mārabandhanā(熱心應被你們作，諸講述者[是]諸如來；已行動的諸禪那者，將從魔羅的繫縛被釋放出。--廖文燦譯)斯里蘭卡比丘在重大事件會議長呼此句口號。

² 一切行無常：“Sabbe saṅkhārā aniccā”，即一切有為法無常。但不包括概念法與無為法(涅槃)，概念 法與無為法都不是無常或苦。

³ 慧：指觀智，修習禪定，進而觀察微細名色法的無常或苦或無我。

[esa 這(陽單主格)] [maggo 道(陽單主格)] [visuddhiyā 清淨(陰單屬格)].

278 「一切行是苦」，以慧觀照時，得厭離於苦，此乃清淨道。

279 “Sabbe dhammā anattā” ti, yadā paññāya passati,

atha nibbindati dukkhe; esa maggo visuddhiyā. (cp. Dh277)

“[Sabbe 一切(陽複主格, a.)] [dhammā 法(陽複主格)] [anattā 無自我(陽複主格, a.)]” [ti 這樣(結尾語)],

[yadā 當...時] [paññāya 慧(陰單具格)] [passati 看到(單3現)],

[atha 然後] [nibbindati 知離(單3現)] [dukkhe 苦(中單處格)];

[esa 這(陽單主格)] [maggo 道(陽單主格)] [visuddhiyā 清淨(陰單屬格)].

279 「一切法無我」，以慧觀照時，得厭離於苦，此乃清淨道。

280 Uṭṭhānakālamhi anuṭṭhahāno, yuvā balī ālasiyam upeto,

sarīsannasaṅkappamano kusīto, paññāya maggām alaso na vindati.

[Uṭṭhāna 奮起][kālamhi 時宜(陽單處格)] [anuṭṭhahāno 未奮起(陽單主格, ppr.)],

[yuvā 青年(陽單主格)] [balī 強力(陽單主格, a.)] [ālasiyam 懶惰(中單業格)] [upeto 經歷(陽單主格, pp.)],

[sarīsanna 完全沈陷(pp.)][saṅkappa 思惟][mano 意(中單主格)] [kusīto 解怠(陽單主格, a.)],

[paññāya 慧(陰單屬格)] [maggām 道(陽單業格)] [alaso 懶惰(陽單主格, a.)] [na 不] [vindati 知(單3現)].

280 當努力時不努力，年雖少壯陷怠惰，意志消沈又懶弱，怠者不以智得道。

281 Vācānurakkhī manasā susaṁvuto, kāyena ca nākusalam kayirā,

ete tayo kammapathe visodhaye, ārādhaye maggām isippaveditam.

[Vāc 語][ānurakkhī 隨獲(陽單主格, a.)] [manasā 意(中單具格)] [susām vuto 善完全圍(陽單主格, pp.)],

[kāyena 身(陽單具格)] [ca 及] [n 不][ākusalam 不善(中單業格, a.)] [kayirā 作(單3opt.)],

[ete 這(陽複業格)] [tayo 三(陽業格)] [kamma 業][pathe 道路(陽複業格)] [visodhaye 使...清淨(單3opt.)],

[ārādhaye 成就(單3opt.)] [maggām 道(陽單業格)] [isi 仙][paveditam 告知(陽單業格, pp.)].

281 慎語而制意，不以身作惡。淨此三業道¹，得聖所示道。

282 Yogā ve jāyati bhūri, ayogā bhūrisaṅkhayo;

etam dvedhāpatham ñatvā, bhavāya vibhavāya ca,

tath' attānam niveseyya, yathā bhūri pavaḍḍhati.

[Yogā致力(陽單從格)] [ve 確實] [jāyati 被生(單3現)] [bhūri 智慧(陰單主格)], [ayogā 無致力(陽單從格)] bhūri[saṅkhayo一起滅盡(陽單主格)];

[etam 這(陽單業格)] [dvedhāpatham 二種道路(陽單業格)] [ñatvā 知(ger.)], [bhavāya 變成(陽單與格)] [vibhavāya 離變成(陽單與格)] [ca 及],

[tath' 如是] [attānam 自我(陽單業格)] [niveseyya 安頓(單3opt.)], [yathā 以便] bhūri [pavaḍḍhati 徹底增長(單3現)].

282 由瑜伽²生智，無瑜伽慧滅。了知此二道，及其得與失，當自努力行，增長於智慧。

283~284

¹ 三業道：tayo kammapathe，指身業、語業、意業。

² 瑜伽：yoga，，在此指禪定。DhA.CS:pg.2.264. : yogāti aṭṭhatimśāya ārammaṇesu yoniso manasikārā.(瑜伽：以三十八種所緣作為從根源作意。)

283 Vanam chindatha mā rukkham, vanato jāyate bhayam;
chetvā vanañca vanathañca, nibbanā hotha bhikkhavo.

[Vanam 願望(中單業格)] [chindatha 切斷(複 2imp.)] [mā 不要] [rukham 樹(陽單業格)],
[vanato 願望(中單從格)] [jāyate 被生(單 3 現)] [bhayam 恐懼(中單主格)];
[chetvā 切斷(ger.)] [vanañca 願望(中單業格)] [ca 及] [vanathañca 心願(陽單業格)] ca,
[nibbanā 無願望(陽復主格, a.)] [hotha 變成(複 2imp.)] [bhikkhavo 比丘(陽複呼格)].

283 應伐欲稠林¹，勿伐於樹木。從欲林生怖，當脫欲稠林。

284 Yāva hi vanatho na chijjati, aṇumatto pi narassa nārisu,
paṭibaddhamano va tāva so, vaccho khīrapako va mātari.

{Yāva [hi 因為] [vanatho 心願(陽單主格)] [na 不] [chijjati 被切斷(單 3 現)],
[aṇumatto 小量(陽單主格, a.)] [pi 即使...亦] [narassa 男人(陽單屬格)] [nārisu 女人(陰複處格)],
{[paṭibaddha 束縛(pp.)][mano 意](陽單主格, a.)} [va 如此] tāva 只要(yāva ...tāva) {so 他(陽單主格)},
[vaccho 小牛(陽單主格)] [khīrapako 飲乳(陽單主格, a.)] [va 如] [mātari 母(陰單處格)].

284 男女欲絲絲，未斷心猶繫；如飲乳犢子，不離於母牛。

285 Ucchinda sineham attano, kumudam sāradikam va pāñinā;
santimaggam eva brūhaya, nibbānam sugatena desitam.

[Ucchinda 粉碎(單 2imp.)] [sineham 愛(陽單業格)] [attano 自我(陽單屬格)],
[kumudam 百合花(中單業格)] [sāradikam 秋季(中單業格, a.)] [va 如] [pāñinā 手(陽單具格)];
[santi 平息][maggam 道(陽單業格)] [eva 如此] [brūhaya 使...增益(單 2imp.)],
[nibbānam 涅槃(中單主格)] [sugatena 已善去者(陽單具格)] [desitam 揭示(中單主格, pp.)].

285 自己斷除愛情，如以手折秋蓮。勤修寂靜之道。善逝² 所說涅槃。

286 Idha vassam vasissāmi, idha hemantagimhisu,
iti bālo vicinteti, antarāyam na bujjhati.

[Idha 在這裡] [vassam 在雨季(adv.)] [vasissāmi 滯留(單 1 未)], idha [hemantagimhisu 冬季及夏季(處格)]
[iti 這樣(結尾語)], [bālo 無知者(陽單主格)] [vicinteti 思考(單 3 現)], [antarāyam 險阻(陽單業格)] [na 不] [bujjhati 覺(單 3 現)].

286 「雨季我住此，冬夏亦住此」，此為愚夫想，而不覺危險。

287 Tam puttapasusammattam, byāsattamanasam naram;
suttam gāmarā mahogho va, maccu ādāya gacchat. (cp. Dh47)

[Tam 那個(陽單業格)] [putta 子][pasu 家畜][sammattam 完全沈醉(陽單業格, pp.)],
[byāsatta 如此執著(pp.)][manasam 意(陽單業格, a.)] [naram 人(陽單業格)];
[suttam 睡眠(陽單業格, pp.)] [gāmarā 村(陽單業格)] [mahogho 大洪水(陽單主格)] [va 如],
[maccu 死天(陽單主格)] [ādāya 拿起(ger.)] [gacchat] 去(單 3 現)].

¹ 應伐欲稠林：Vanam chindatha mā rukkham, vana，喻欲望、煩惱。

² 善逝：Sugato，是佛陀的名稱，善淨行的人，1.他行中道行，沒有斷見、常見或極端苦、樂行。2.他善說真、實、有利的法。

287 溺愛子與畜，其人心惑著，死神捉將去，如瀑流睡村。

288~289

288 Na santi puttā tānāya, na pitā n'āpi bandhavā,
antakenādhipannassa, natthi nātīsu tāṇatā.

[Na 不] [santi 是(複3現)] [puttā 子(陽複主格)] [tānāya 庇護所(中單與格)],
na [pitā 父(陽單主格)] [n'不][āpi 亦] [bandhavā 親屬(陽複主格)],
[antaken 終極者(陽單具格)][ādhipannassa 抓住(陽單與格, pp.)],
[natthi 不存在(單3現)] [nātīsu 親屬(陰復處格)] [tāṇatā 庇護所的狀態(陰單主格)].

288 父子與親戚，莫能為救護。彼為死所制，非親族能救。

289 Etam atthavasarī nātvā, paññito sīlasarīvuto,
nibbānagamanām maggamā, khippam eva visodhaye.

[Etam 這(中單業格)] [atthavasarī 理由(中單業格)] [nātvā 知(ger.)], [paññito 賢智者(陽單主格)] [sīla 戒][sarīvuto 完全圍(陽單主格, pp.)],
[nibbāna 涅槃][gamanām 去到(陽單業格, a.)] [maggamā 道(陽單業格)], [khippam 迅速(adv.)] [eva 如此] [visodhaye 使...清淨(單3opt.)].

289 了知此義已，智者持戒律，通達涅槃路——迅速令清淨。

21. Pakiṇṇakavaggo 〈二十一、雜品〉(Dh290-305)

290 Mattāsukhapariccāgā, passe ce vipularī sukhām,
caje mattāsukham dhīro, sampassamām vipulamām sukhām.

[Mattāsukha 適量的樂][pariccāgā 遍放出(陽單從格)], [passe 看到(單3opt.)] [ce 若] [vipulamām 廣大(中單業格, a.)] [sukhamām 樂(中單業格)],
[caje 放出(單3opt.)] [mattāsukham 適量的樂(單業格)] [dhīro 賢明者(陽單主格), [sampassamām 完全看到(陽單主格, ppr.)] vipulamām sukhām.

290 若棄於小樂，得見於大樂。智者棄小樂，當見於大樂。

291 Paradukkhūpadhānena, attano sukham icchati,
verasaṁsaggasamāṣṭho, verā so na parimuccati.

[Para 其他人(a.)][dukkh 苦][ūpadhānena 施加(中單具格)], [attano 自我(陽單屬格)] [sukham 樂(中單業格)] [icchati 欲求(單3現)],
[verā 怨][saṁsagga 接觸(m.)][saṁsaṭho 接觸(陽單主格, pp.)], [verā 怨(中單從格)] [so 他(陽單主格)] [na 不] [parimuccati 被遍釋放(單3現)].

291 施與他人苦，為求自己樂；彼為瞋繫縛，怨憎不解脫。

292~293

292 Yaṁ hi kiccarī apaviddhamā, akiccarī pana kayirati;
unnaļānarī pamattānarī, tesarī vadḍhanti āsavā.

[Yaṁ 凡是(中單主格, rp.)] [hi 因為] [kiccarī 作(中單主格, grd.)] [apaviddhamā 拋棄(中單主格, pp.)],
[akiccarī 不作(中單主格, grd.)] [pana 而] [kayirati 被作(單3現)];
[unnaļānarī 高傲(陽複與格, a.)] [pamattānarī 放逸(陽複與格, pp.)],
[tesari 他們(陽複屬格)] [vadḍhanti 增長(複3現)] [āsavā 流向(陽複主格)].

292 應作而不作，不應作而作，傲慢放逸者，彼之漏增長。

293 Yesañca susamāraddhā, niccaṁ kāyagatā sati,

akiccaṁ te na sevanti, kicce sātaccakārino,

satānarī sampajānānam, attharī gacchanti āsavā.

[Yesañ 他們(陽複與格, rp.)] [ca 但是] [susamāraddhā 善一起確立(陽複主格, pp.)],

[niccaṁ 常(adv.)] [kāya 身][gatā 去到(陰單主格, pp.)] [sati 念(陰單主格)],

[akiccaṁ 不作(中單業格, grd.)] [te 他們(陽複主格)] [na 不] [sevanti 親近(複3現)],

[kicce 作(中單處格, grd.)] [sātacca 堅定][kārino 作(陽複主格, a.)],

[satānarī 念(陽複屬格, pp.)] [sampajānānam 一起徹底知(陽複屬格, a.)],

[attharī 滅沒(中單業格)] [gacchanti 去到(複3現)] [āsavā 流向(陽複主格)].

293 常精勤觀身，不作不應作，應作則常作¹，觀者漏滅盡。

294~295

294 Mātarām pitaram hantvā, rājāno dve ca khattiye,

raṭṭharī sānucaraṁ hantvā, anīgho yāti brāhmaṇo.

[Mātararī 母(陰單業格)] [pitaram 父(陽單業格)] [hantvā 擊殺(ger.)],

[rājāno 王(陽複業格)] [dve 二(業格)] [ca 及] [khattiye 刹帝利(陽複業格)],

[raṭṭharī 國(中單業格)] [sānucaraṁ 有隨行(陽單業格, a.)] hantvā,

[anīgho 無惱亂(陽單主格, a.)] [yāti 行走(單3現)] [brāhmaṇo 婆羅門(陽單主格)].

294 殺愛欲母與慢父，殺刹帝利族二王²，破王國³殺其從臣⁴，趨向無憂婆羅門。

295 Mātarām pitaram hantvā, rājāno dve ca sothkiye,

veyyagghapañcamarī hantvā, anīgho yāti brāhmaṇo. (cp. Dh294)

[Mātararī 母(陰單業格)] [pitaram 父(陽單業格)] [hantvā 擊殺(ger.)],

[rājāno 王(陽複業格)] [dve 二(業格)] [ca 及] [sothkiye 聖典學者(陽複業格)],

[veyyaggha 虎(a.)][pañcamarī 第五(單業格, a.)] hantvā,

[anīgho 無惱亂(陽單主格, a.)] [yāti 行走(單3現)] [brāhmaṇo 婆羅門(陽單主格)].

295 殺愛欲母與慢父，殺婆羅門族二王，殺其虎將第五疑⁴，趨向無憂⁵婆羅門。

296~301

296 Suppabuddham pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā,

¹ 應作的事，指勤修戒定慧。

² 刹帝利族二王，即常見(sassata-diṭṭhi)–對一些事物懷有永存的觀念，與斷見(uccheda-diṭṭhi)–對一些事物懷有偶然的觀念。

³ 王國，raṭṭharī，即六根與六境。從臣，sānucaraṁ，即貪慾。

⁴ 第五疑：veyyaggha-pañcamarī，第五虎，在此說「疑」，說是五蓋。DhA.CS:pg.2.284. : **Veyagghapañcamanti ettha byagghānucarito sappaṭibhayo duppaṭipanno maggo veyaggho nāma, vicikicchānīvaraṇampi tena sadisatāya veyaggharī nāma, tam pañcamarī assatī nīvaraṇapāñcakarī veyagghapañcamarī nāma.** (第五虎：此處是說，有害的、惡行道的老虎的虎隨行，疑蓋相似於老虎，那「第五」是第五蓋--第五虎。)

⁵ 無憂：無惱亂。DhA : **Anīghoti niddukkho.**(無惱亂：無苦。)

yesam̄ divā ca ratto ca, niccam̄ buddhagatā sati.

[Suppabuddhar̄n 非常徹底覺(單業格, pp.>adv.)] [pabujjhanti 徹底覺(複3現)],

[sadā 經常(adv.)] [Gotama 署曇][sāvakā 弟子(陽複主格)],

[yesam̄ 他們(陽複屬格, rp.)] [divā 在日間(adv.)] [ca 及] [ratto 夜間(中單處格) ca,

[niccam̄ 常(adv.)] [buddha 已覺者][gatā 去到(陰單主格, pp.)] [sati 念(陰單主格)].

296 喬達摩弟子，常善自醒覺，無論晝與夜，彼常念佛陀。

297 Suppabuddhar̄n pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā,

yesam̄ divā ca ratto ca, niccam̄ dhammagatā sati. (cp. Dh296)

[Suppabuddhar̄n 非常徹底覺(單業格, pp.>adv.)] [pabujjhanti 徹底覺(複3現)],

[sadā 經常(adv.)] [Gotama 署曇][sāvakā 弟子(陽複主格)],

[yesam̄ 他們(陽複屬格, rp.)] [divā 在日間(adv.)] [ca 及] [ratto 夜間(中單處格) ca,

[niccam̄ 常(adv.)] [dhamma 法][gatā 去到(陰單主格, pp.)] [sati 念(陰單主格)].

297 喬達摩弟子，常善自醒覺，無論晝與夜，彼常念達摩。

298 Suppabuddhar̄n pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā,

yesam̄ divā ca ratto ca, niccam̄ saṅghagatā sati. (cp. Dh296)

[Suppabuddhar̄n 非常徹底覺(單業格, pp.>adv.)] [pabujjhanti 徹底覺(複3現)],

[sadā 經常(adv.)] [Gotama 署曇][sāvakā 弟子(陽複主格)],

[yesam̄ 他們(陽複屬格, rp.)] [divā 在日間(adv.)] [ca 及] [ratto 夜間(中單處格) ca,

[niccam̄ 常(adv.)] [saṅgha 僧伽][gatā 去到(陰單主格, pp.)] [sati 念(陰單主格)].

298 喬達摩弟子，常善自醒覺，無論晝與夜，彼常念僧伽。

299 Suppabuddhar̄n pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā,

yesam̄ divā ca ratto ca, niccam̄ kāyagatā sati. (cp. Dh296)

[Suppabuddhar̄n 非常徹底覺(單業格, pp.>adv.)] [pabujjhanti 徹底覺(複3現)],

[sadā 經常(adv.)] [Gotama 署曇][sāvakā 弟子(陽複主格)],

[yesam̄ 他們(陽複屬格, rp.)] [divā 在日間(adv.)] [ca 及] [ratto 夜間(中單處格) ca,

[niccam̄ 常(adv.)] [kāya 身][gatā 去到(陰單主格, pp.)] [sati 念(陰單主格)].

299 喬達摩弟子，常善自醒覺，無論晝與夜，彼常念於身¹。

300 Suppabuddhar̄n pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā,

yesam̄ divā ca ratto ca, ahimsāya rato mano. (cp. Dh296)

[Suppabuddhar̄n 非常徹底覺(單業格, pp.>adv.)] [pabujjhanti 徹底覺(複3現)],

[sadā 經常(adv.)] [Gotama 署曇][sāvakā 弟子(陽複主格)],

¹ 念於身：**kāyagatā**(kāyagatāsati)，身至念。身，在此指身體的髮、毛、爪、齒、皮等三十二種成份，明白身體的不清淨，而不執著。DhA：**Kāyagatā satī** dvattirñsākāravasena vā navasivathikāvasena vā catudhātuvavatthānavasena vā ajjhattanilakasiñadirūpajjhānavasena vā uppajjamānā sati. (**身至念**：指出念於三十二種身體的成份，或九種墳墓觀，或四界差別觀，或自己的藍遍處等色禪，或已形成的‘念’。)

[yesarī 他們(陽複屬格, rp.)] [divā 在日間(adv.)] [ca 及] [ratto 夜間(中單處格) ca,
[ahimsāya 無傷害(陰單處格)] [rato 喜樂(中單主格, pp., 不規則變化)] [mano 意(中單主格)].

300 喬達摩弟子，常善自醒覺，無論晝與夜，常樂不殺生。

301 Suppabuddham pabujjhanti, sadā Gotamasāvakā,
yesarī divā ca ratto ca, bhāvanāya rato mano. (cp. Dh296)

[Suppabuddham 非常徹底覺(單業格, pp.>adv.)] [pabujjhanti 徹底覺(複3現)],
[sadā 經常(adv.)] [Gotama瞿曇][sāvakā 弟子(陽複主格)],
[yesarī 他們(陽複屬格, rp.)] [divā 在日間(adv.)] [ca 及] [ratto 夜間(中單處格) ca,
[bhāvanāya 修習(陰單處格)] [rato 喜樂(中單主格, pp., 不規則變化)] [mano 意(中單主格)].

301 喬達摩弟子，常善自醒覺，無論晝與夜，心常樂禪定。

302 Duppabbajjām durabhiramām, durāvāsā gharā dukhā,
dukko 'samānasarīvāso, dukkhānupatitaddhagū;
taṁna c' addhagū siyā, na ca dukkhānupatito siyā.

[Duppabbajjām 難出家(單業格, a.)] [durabhiramām 難全面喜樂(單業格, a.)],
[durāvāsā 難住(陽複主格, a.)] [gharā 家(陽複主格)] [dukhā 苦(陽複主格, a., =dukkhā)],
[dukko 苦(陽單主格, a.)] [samāna 不平等(a.)][sarīvāso 一起滯留(陽單主格)],
[dukkh 苦][ānupatit 隨落下(pp.)][addhagū 旅行者(陽單主格)];
[taṁna 由於它] [na 不] [c' 並且] addhagū [siyā 是(單3opt.)],
na [ca 並且] [dukkh 苦][ānupatito 隨落下(陽單主格, pp.)] siyā.

302 出家愛樂難¹，在家生活難²，非儔共住苦³，

輪迴往來苦。故不應往來，隨從於痛苦。

(出家喜樂難，在家難住苦，與不平等者(不同種姓)同處苦，苦跟著旅行者落下；因為這樣，他不應作旅行者，也不應被苦跟著落下。)

⁴303 Saddho sīlena sampanno, yasobhogasamappito,

¹ 出家愛樂難：DhA. : **duppabbajjanti** appām vā mahantām vā bhogakkhandhañceva nātiparivattāñca pahāya imasmīm sāsane urām datvā pabbajjām nāma dukkham.(難出家：捨棄少量或大量的財產和親戚的圈子，在教中給予出家為苦。)DhA. :

Durabhiramanti evām pabbajitenāpi bhikkhācariyāya jīvitavuttīm ghatentena aparimāṇa-sīlakkhandha-gopana-dhamm-ānudhamm-appatipatti-pūraṇavasena abhiramitum dukkham.(難喜樂：如此出家，不全面喜樂於努力以乞食行為生計，住於填滿無量的戒蘊，保護法隨法的行道。)

² 在家生活難：DhA. : **Durāvāsāti** yasmā pana gharām āvasantena rājūnam rājakiccam, issarānam issarakiccam vahitabbam, parijanā ceva dhammikā samanabrāhmañca saṅghaṭitabbā. Evarī santepi gharāvāso chiddaghaṭo viya mahāsamuddo viya ca duppūro. Tasmā gharāvāsā nāmete durāvāsā dukkhā āvasitum, teneva kārañena dukkhāti attho.(住家難住苦：因為住家(身為在家人)，要作國王的國王差事，要作主人的主人差事；款待隨從、沙門、婆羅門；雖然這樣居家，像有破裂的水壺難添滿的，像大海難添滿的。所以居家有難住之苦，以這個原因說是苦。)

³ 非儔共住苦：在家人與不同種姓者共處是苦事；出家人則無種姓之分，講究平等。

⁴ 本偈頌為質多羅長者聽聞具壽舍利子說法證得第三果之後，由於他慷慨布施，天神要不斷補充他的 供養物，具壽阿難有疑

yam' yam' padesām bhajati, tattha tatth' eva pūjito.

[Saddho 信(陽單主格, a.)] [silena 戒(中單具格)] [sampanno 完全行(陽單主格, pp.)],
[yaso 名譽][bhoga 財富][samappito 移入(陽單主格, pp.)],
[yam' yam' 任何(陽單業格)] [padesām 地點(陽單業格)] [bhajati 前往到(單 3 現)],
[tattha tatth' 到處] [eva 如此] [pūjito 禮敬(陽單主格, pp.)].

303 正信而具戒，得譽及財¹者，彼至於何處，處處受尊敬。

304 Dūre santo pakāsentī, Himavanto va pabbato,
asant' ettha na dissanti, rattim khittā yathā sarā.

[Dūre 在遠處] [santo 真善(複主格, a.)] [pakāsentī 明示(複 3 現)],
[Himavanto 喜馬拉雅(陽單主格)] [va 如] [pabbato 山(陽單主格)],
[asant' 無真善(陽複主格, a.)] [ettha 在此處] [na 不] [dissanti 被見(複 3 現)],
[rattim 在夜間(adv.)] [khittā 抛(陽複主格, pp.)] [yathā 像(adv.)] [sarā 箭(陽複主格)].

304 善名揚遠方，高顯如雪山¹。惡者如夜射，雖近不能見。

305 Ekāsanām ekaseyyam, eko caram atandito,
eko damayam attānam, vanante ramito siyā.

[Ekāsanām 單獨坐(陽單業格, a.)] {[eka 單獨][seyyarān 臥](陽單業格, a.)},
[eko 單獨(陽單主格, a.)] [caram 行(陽單主格, ppr.)] [atandito 未倦怠(陽單主格, pp.)],
[eko [damayam 被調伏(陽單業格, a.)] [attānam 自我(陽單業格)],
[vanante 林邊(單處格)] [ramito 使...喜樂(陽單主格, pp.)] [siyā 是(單 3opt.)].

305 獨坐與獨臥，獨行而不倦，彼獨自調御，喜樂於林中。

22. Nirayavaggo 〈二十二、地獄品〉(Dh306-319)

306 Abhūtavādī nirayaṁ upeti, yo vāpi katvā na karomi c' āha;
ubho pi te pecca samā bhavanti, nihīnakammā manujā parattha.

[Abhūtavādī 說虛偽(陽單主格, a.)] [nirayaṁ 地獄(陽單業格)] [upeti 經歷(單 3 現)],
[yo 他(陽單主格, pp.)] [vāpi 或甚至] [katvā 作(ger.)] [na 不] [karomi 作(單 1 現)] [c' 並且] [āha 說(單 3 過)];
[ubho 兩者(主格, a.)] [pi 亦] [te 他們(陽複主格)] [pecca 死去(ger.)] [samā 平等(陽複主格, a.)] [bhavanti 變成(複 3 現)],
[nihīnakammā 卑劣業(陽複主格, a.)] [manujā 人(陽複主格)] [parattha 在下一處(adv.)].

306 說妄語者墮地獄，或已作言「我無作」。此二惡業者死後，他世同受地獄苦。

307 Kāsāvakanṭhā bahavo pāpadhammā asaññatā;
pāpā pāpehi kammehi, nirayaṁ te upapajjare. (cf. V iii90)
{[Kāsāva 製裘][kanṭhā 頸部](陽複主格, a.)} [bahavo 眾多(陽複主格, a.)]

問請教有幸者，有幸者答覆的話。(參見 DhA)

¹ 財：指七聖財，信、戒、慚、愧、聞、施、慧。

[pāpa 惡][dhammā 法(陽複主格)] [asaññatā 未完全止息(陽複主格, pp.)];
[pāpā 惡(陽複主格, a.)] [pāpehi 惡(中複具格, a.)] [kammehi 業(中複具格)],
[nirayari 地獄(陽單業格>adv.)] [te 那些(陽複主格)] [upapajjare 顯現(複 3 現, 為自言)].

307 多裝裟纏頸，惡行不節制，惡人以惡業，終墮於地獄。

308 Seyyo ayogulo bhutto, tatto aggisikhūpamo,
yañcce bhuñjeyya dussilo, ratthapiñdam asaññato. (cf. Vin iii90)
[Seyyo 比較好(陽中單主格, a.)] [ayogulo 鐵球(陽單主格)] [bhutto 受用(陽單主格, pp.)],
[tatto 灼熱(陽單主格, pp.)] [aggisikh 火頂][ūpamo 豈如(陽單主格, a.)],
[yañ 凡是(陽單業格, pp.)] [ce 若] [bhuñjeyya 受用(單 3opt.)] [dussilo 難³)戒(陽單主格, a.)],
[rattha 國][piñdam 食物(陽單業格)] [asaññato 未完全止息(陽單主格, pp.)]. (cf. V iii90)

308 若破戒無制，受人信施食，不如吞鐵丸——熱從火焰出。

309~310

309 Cattāri thānāni naro pamatto, āpajjati paradārūpasevī:
apuññalābhāna nikāmaseyyam, nindam tatiyam nirayam catuttham.
[Cattāri 四(中性業格, a.)] [thānāni 地方(中複業格)] [naro 男人(陽單主格)] [pamatto 放逸(陽單主格, pp.)],
[āpajjati 行(τ-μ̄)向(單 3 現)] [paradār 其他人的妻][ūpasevī 全部親近(陽單主格, a.)]:
[apuñña 無福][lābhāna 得(陽單業格)] [na 不] [nikāma 愉快][seyyam 臥(陽單業格, a.)],
[nindam 責難(陰單業格)] [tatiyam 第三(adv.)] [nirayam 地獄(陽單業格)] [catuttham 第四(adv.)].

309 放逸淫人妻，必遭於四事：獲罪.睡不安，誹三.地獄四。

310 Apuññalābho ca gañca pāpikā, bhītassa bhītāya ratī ca thokikā,
rājā ca danḍam garukam paneti, tasmā naro paradāram na seve.
[Apuñña 無福][lābho 得(陽單主格)] [ca 及] [gañca 去處(陰複主格)] ca [pāpikā 惡(陰複主格, a.)],
[bhītassa 恐懼(陽單屬格, pp.)] [bhītāya 恐懼(陰單屬格, pp.)] [ratī 喜樂(陰複主格)] ca [thokikā 一點點(陰複主格, a.)],
[rājā 王(陽單主格)] ca [danḍam 罷(陽單業格)] [garukam 重(ㄓㄨㄥˋ)(陽單業格, a.)] [paneti 判決(單 3 現)],
[tasmā 由於它] [naro 男人(陽單主格)] [paradāram 其他人的妻(陽單業格)] [na 不] [seve 親近(單 3opt.)].

310 非福並惡趣，恐怖樂甚少，國王加重罪，故莫淫他婦。

311~313

311 Kuso yathā duggahīto, hattham ev'ānukantati,
sāmaññam dupparāmañtharī, nirayā'yupakaññhati. (cf. S.2.8./i.49)
[Kuso 茅草(陽單主格)] [yathā 像(adv.)] [duggahīto 惡握持(陽單主格, pp.)],
[hattham 手(陽單業格)] [ev'如此][ānukantati 隨切割(單 3 現)],
[sāmaññam 沙門本色(中單主格)] [dupparāmañtharī 惡觸取(中單主格, pp.)],
[nirayā'y 地獄(陽單與格)] [upakaññhati 牽引|靠近(單 3 現, 下接與格)].

¹ 雪山：Himavanto，即喜瑪拉雅山(Himalaya)。

311 不善執孤沙¹，則傷害其手；沙門作邪行，則趣向地獄。

312 Yam kiñci sithilaṁ kammaṁ, samkiliṭhañca yam vataṁ,
saṅkassaraṁ brahmaçariyam, na tarī hoti mahappalaṁ. (cf. S.2.8./i.49)
[Yam 凡是(中單主格, rp.)] [kiñci 任何(中單主格) [sithilaṁ 鬆懈(中單主格, a.)] [kammaṁ 業(中單主格)],
[samkiliṭhañ 完全污染(中單主格, pp.)] [ca 及] yam [vataṁ 禁制(中單主格)],
[saṅkassaraṁ 以懸疑為念(中單主格, a.)] [brahmaçariyam 梵行(中單主格)],
[na 不] [tarī 它(中單主格)] [hoti 變成(單 3 現)] [mahappalaṁ 大果(中單主格)].

312 諸有懈惰行，及染污戒行，懷疑修梵行，彼不得大果。

313 Kayirā ce kayirāth' enam, dalham enam parakkame;
sithilo hi paribbājo, bhiyyo ākirate rajaṁ. (cf. S.2.8./i.49)
[Kayirā 作(單 3opt.)] [ce 若] [kayirāth' 作(單 3opt., 為自言)] [enam 這(單業格)],
[dalham 堅強(單業格, a.>adv.)] enam [parakkame 努力(單 3opt.)];
[sithilo 鬆懈(陽單主格, a.)] [hi 因為] [paribbājo 遍遊行者(陽單主格)],
[bhiyyo 更多(adv.)] [ākirate 敷布(單 3 現, 為自言)] [rajaṁ 塵(中單業格)].

313 應作所當作，作之須盡力！放蕩遊行僧，增長於欲塵。

314 Akataṁ dukkataṁ seyyo, pacchā tapati dukkataṁ,
katañca sukataṁ seyyo, yam katvā nānutappati. (cp. Dh68) (cf. S.2.8./I,49.)
[Akataṁ 未作(中單主格, pp.)] [dukkataṁ 惡作(中單主格)] [seyyo 比較好(中單主格, a.)],
[pacchā 以後(adv.)] [tapati 灼熱(單 3 現)] [dukkataṁ 惡作(中單主格)],
[katañ 作(中單主格, pp.)] [ca 並且] [sukataṁ 善作(中單主格)] seyyo,
[yam 它(中單業格, rp.)] [katvā 作(ger.)] [n 不][ānutappati 後悔(單 3 現)]. (cp. Dh68)

314 不作惡業勝，作惡後受苦。作諸善業勝，作善不受苦。

315 Nagaram yathā paccantaṁ, guttaṁ santarabāhiram,
evarī gopetha attānam, khaṇo vo mā upaccagā;
khanātītā hi socanti, nirayamhi samappitā. (cf. A iv228)
[Nagaram 城(中單主格)] [yathā 像(adv.)] [paccantaṁ 邊境(中單主格, a.)],
[guttaṁ 防護(中單主格, pp.)] [santarabāhiram 包括內部及外部(中單主格, a.)],
[evarī 如是] [gopetha 守護(複 2opt.)] [attānam 自我(陽單業格)],
[khaṇ 契機(陽單主格) [vo 你們(業格)] [mā 不要] [upaccagā 全部越過...而去(單 3 過)];
[khanātītā 跨越(陽複主格, pp.)] [hi 因為] [socanti 悲傷(複 3 現)],
[nirayamhi 地獄(陽單處格)] [samappitā 移入(陽複主格, pp.)].

315 譬如邊區城，內外均防護，自護當亦爾。剝那莫放逸。剝那疏忽者，入地獄受苦。

316~317

¹ 孤沙：Kuso，一種香茅草，其草葉有刺。

316 Alajjītāye lajjanti, lajjītāye na lajjare,
micchādiṭṭhisamādānā, sattā gacchanti duggatim.
[Alajjītāye 不恥(單處格, grd.)] [lajjanti 恥(複3現)], [lajjītāye 恥(單處格, grd.)] [na 不] [lajjare 恥(複3現)為自言],
[micchādiṭṭhi 邪見解][samādānā 完全拿起(中單從格)], [sattā 已執著者(陽復主格)] [gacchanti 去到(複3現)] [duggatim 惡去處(陰單業格)].

316 不應羞而羞，應羞而不羞，懷此邪見者，眾生趨惡趣。

317 Abhaye bhayadassino, bhaye c'ābhayadassino,
micchādiṭṭhisamādānā, sattā gacchanti duggatim. (cp. Dh316)
[Abhaye 無恐懼(中單處格)] [bhayadassino 視為恐懼(陽復主格, a.)], [bhaye 恐懼(中單處格)] [c'並且][ābhayadassino 視為無恐懼(陽復主格, a.)],
[micchādiṭṭhi 邪見解][samādānā 完全拿起(中單從格)], [sattā 已執著者(陽復主格)] [gacchanti 去到(複3現)] [duggatim 惡去處(陰單業格)].

317 不應怖見怖，應怖不見怖，懷此邪見者，眾生趨惡趣。

318 Avajje vajjamatino, vajje c'āvajjadassino,
micchādiṭṭhisamādānā, sattā gacchanti duggatim. (cp. Dh316)
[Avajje 無罪過(中單處格)] [vajja 罪過][matino 思量(陽復主格, a.)], [vajje 罪過(中單處格)] [c'並且][āvajja 無罪過][dassino 視為(陽復主格, a.)],
[micchādiṭṭhi 邪見解][samādānā 完全拿起(中單從格)], [sattā 已執著者(陽復主格)] [gacchanti 去到(複3現)] [duggatim 惡去處(陰單業格)].

318 非過思為過，是過見無過，懷此邪見者，眾生趨惡趣。

319 Vajjañca vajjato ñatvā, avajjañca avajjato,
sammādiṭṭhisamādānā, sattā gacchanti suggatim.
[Vajjañ 罪過(中單業格)] [ca 但是] [vajjato 罪過(中單從格)] [ñatvā 知(ger.)],
[avajjañ 無罪過(中單業格)] [ca 並且] [avajjato 無罪過(中單從格)],
[sammādiṭṭhi 正見解][samādānā 完全拿起(中單從格)],
[sattā 已執著者(陽復主格)] [gacchanti 去到(複3現)] [suggatim 善去處(陰單業格)].

319 過失知過失，無過知無過，懷此正見者，眾生趨善趣。

23. Nāgavaggo 〈 二十三、象 品 〉 (Dh320-333)

320~322

320 Ahari nāgo va saṅgāme, cāpato patitam saram,
ativākyam titikkhissam, duṣṭilo hi bahujano.
[Ahari 我(單主格)] [nāgo 象(陽單主格)] [va 如] [saṅgāme 戰鬥(陽單處格)],
[cāpato 弓(陽單從格)] [patitam 落下(陽單業格, pp.)] [saram 箭(陽單業格)],
[ativākyam 辱罵(中單業格)] [titikkhissam 忍受(單1未)],
[duṣṭilo 難(?)戒(陽單主格, a.)] [hi 因為] [bahujano 眾人(陽單主格)].

320 如象在戰陣，堪忍弓箭射，我忍謗亦爾。世多破戒者。

321 Dantam nayanti samitir, dantam rājā'bhirūhati,
danto seṭṭho manussesu, yo 'tivākyam titikkhati.

[Dantam 調伏(單業格, pp.)] [nayanti 弓[導(複3現)] [samitim 集合(陰單業格)],
dantarām [rājā 王(陽單主格)][bhīruhati 登上(單3現)],
[danto 調伏(陽單主格, pp.)] [settho 最勝(陽單主格, a.)] [manussesu 人(陽複處格)],
[yo 他(陽單主格, rp.)] ['tivākyarā 辱罵(中單業格) [titikkhati 忍受(單3現)].

321 調御象可赴集會，調御象可為王乘。若能堪忍於謗言，人中最勝調御者。

322 Varam assatarā dantā, ajānīyā ca sindhavā,
kuñjarā ca mahānāgā, attadanto tato varam.

[Varam 最好(adv.)] [assatarā 驟(カメエ')(陽複主格)] [dantā 調伏(陽複主格, pp.)],
[ajānīyā 品種優秀(陽複主格, a.)] [ca 及] [sindhavā 辛頭馬(陽複主格)],
[kuñjarā 象(陽複主格)] ca [mahā 大][nāgā 象(陽複主格)],
[atta 自我][danto 調伏(陽單主格, pp.)] [tato 從那邊] [varam 最好(adv.)].

322 調御之驟為優良，信度駿馬為優良¹，
橋羅²大象亦優良，自調御者更優良。

323 Na hi etehi yānehi, gaccheyya agatām disam,
yathāttanā sudantena, danto dantena gacchati.

[Na 不] [hi 確實] [etehi 這些(中複具格)] [yānehi 交通工具(中複具格)],
[gaccheyya 去到(單3opt.)] [agatām 未去到(陰單業格, pp.)] [disam 方(陰單業格)],
[yath 像][āttanā 自我(陽單具格)] [sudantena 善調伏(陽單具格, pp.)],
[danto 調伏(陽單主格, pp.)] [dantena 調伏(陽單具格, pp.)] [gacchati 去到(單3現)].

323 實非彼等車乘，得達難到境地³，若人善自調御，由於調御得達。

324 Dhanapālako nāma kuñjaro, kaṭukapabhedano dunnivārayo;
baddho kabalarām na bhuñjati, sumarati nāgavanassa kuñjaro.

[Dhana 財][pālako 守護者(陽單主格)] [nāma 名叫(adv.)] [kuñjaro 象(陽單主格)],
{[kaṭuka 辛辣(a.)][pabhedano 徹底使...迸裂(陽單主格, a.)} [dunnivārayo 難制止(陽單主格, grd.)];
[baddho 被繫縛(陽單主格, pp.)] [kabalarām 一口糧食(中單業格)] [na 不] [bhuñjati 受用(單3現)],
[sumarati 念(單3現)] [nāga 象][vanassa 林(中單與財格)] kuñjaro.

324 如象名財護，泌液⁴暴難制，繫縛不入食，惟念於象林。

325 Middhī yadā hoti mahagghaso ca, niddāyitā samparivattasāyī,
mahāvarāho va nivāpapuṭṭho, punappunām gabbham upeti mando.

[Middhī 麻木(陽單主格, a.)] [yadā 當...時] [hoti 變成(單3現)] [mahagghaso 大吃(陽單主格, a.)] [ca 及],

¹ 信度駿馬為優良：DhA：**Sindhavāti** sindhavaratthe jātā assā。(諸辛頭馬：已被生在辛頭國的諸馬。) 辛頭國在辛頭河(Sindhu印度河流域)。

² 橋羅：Kunjara，一頭象之名。

³ 難到境地：agatām disam，指涅槃。

⁴ 泌液：kaṭukapabhedano，分泌強烈的(體味)。象在發欲期，分泌體味(臭味)。

[niddāyitā 睡眠者(陽單主格)] [samparivatta 輾轉][sāyī 臥(陽單主格, a.)],
[mahā 大][varāho 豬(陽單主格)] [va 如] [nivāpa 餌][puttho 扶養(陽單主格, pp.)],
[punappunam 一再(adv.)] [gabbham 胎(陽單業格)] [upeti 經歷(單 3 現)] [mando 遲鈍(陽單主格, a.)].

325 樂睡又貪食，轉側唯長眠，如豬食無厭，愚者數入胎¹。

326 Idam pure cittam acāri cārikam, yen'icchakam yathakāmam yathāsukham;
Tad ajj' aham niggahessāmi yoniso, hatthippabhinnam viya aṅkusaggaho.
[Idam 此(中單主格)] [pure 在以前(adv.)] [cittam 心(中單主格)] [acāri 行(單 3 過)] [cārikam 旅行(陰單業格)],
[yen' 所在之處][icchakam 欲求(中單主格, a.)] {[yatha 在此][kāmam 欲](中單主格, a.)} [yathā 依(prep.)][sukham 樂(中單主格, a.)];
[Tad 它(中單業格)] [ajj' 今日] [aham 我(單主格)] [niggahessāmi 使...制止(單 1 未)] [yoniso 從起源(adv.)],
[hatthippabhinnam 發情的象(單業格)] [viya 如] [aṅkusaggaho 象俠(陽單主格)].

326 我此過去心——任意隨所欲，隨愛好遊行。我今悉調伏，如象師持□，制御必液象。

327 Appamādaratā hotha, sacittam anurakkhatha,
duggā uddharath' attānam, pañke sanno va kuñjaro.
[Appamāda 不放逸][ratā 喜樂(陽複主格, pp.)] [hotha 變成(複 2imp.)],
[sa 自己的][cittam 心(中單業格)] [anurakkhatha 隨護(複 2imp.)],
[duggā 惡路(陽單從格)] [uddharath' 移出(複 2imp.)] [attānam 自我(陽單業格)],
[pañke 泥(陽單處格)] [sanno 沈陷(陽單主格, pp.)] [va 如] [kuñjaro 象(陽單主格)].

327 當樂不放逸，善護於自心。自救出難處，如象出泥坑。

328~330

328 Sace labhetha nipakam sahāyam, saddhim caram sādhuvihāridhīram,
abhibhuya sabbāni parissayāni, careyya ten' attamano satīmā. (cf. M.III,154)
[Sace 若][labhetha 得(單 3opt.為自言)] [nipakam 明智(陽單業格, a.)] [sahāyam 同伴(陽單業格)],
[saddhim 在一起(adv.)] [caram 行(陽單主格, ppr.)] [sādhu 妥善][vihāri 住(a.)][dhīram 賢明(陽單業格, a.)],
[abhibhuya 勝(ger.)] [sabbāni 一切(中複業格, a.)] [parissayāni 危難(中複業格)],
[careyya 行(單 3opt.)] [ten' 他(陽單具格)] [attamano 滿意(陽單主格, a.)] [satīmā 具念(陽單主格, a.)].

328 若得同行伴——善行富智慮，能服諸艱困，欣然共彼行。

329 No ce labhetha nipakam sahāyam, saddhim caram sādhuvihāridhīram,
rājā va rattharām vijitam pahāya, eko care mātañgarāññe va nāgo. (cp. Dh328) (cf. M.III,154.)
[No 不] [ce 若][labhetha 得(單 3opt.為自言)] [nipakam 明智(陽單業格, a.)] [sahāyam 同伴(陽單業格)],
[saddhim 在一起(adv.)] [caram 行(陽單主格, ppr.)] [sādhu 妥善][vihāri 住(a.)][dhīram 賢明(陽單業格, a.)],
[rājā 王(陽單主格)] [va 如] [rattharām 國(中單業格)] [vijitam 擴大勝過(中單業格, pp.)] [pahāya 徹底捨棄(ger.)],
[eko 單獨(陽單主格, a.)] [care 行(單 3opt.)] [mātañg 象][araññe 疏遠處(中單處格)] [va 如] [nāgo 象(陽單主格)].

329 若無同行伴——善行富智慮，應如王棄國，如象獨行林。

¹ 數入胎：指生死輪迴。貪睡又貪食則更趨向於三惡道(畜生、餓鬼、地獄)。

330 Ekassa caritaṁ seyyo, natthi bāle sahāyatā, (cf.61)

eko care na ca pāpāni kayirā, apposukko mātaṅgaraññe va nāgo. (cp. Dh329) (cf. M.III,154.)

[Ekassa 單獨(陽單屬格, a.)] [caritaṁ 行(中單主格)] [seyyo 比較好(中單主格, a.)],

[natthi 不存在(單 3 現)] [bāle 無知者(陽單處格)] [sahāyatā 同伴的狀態(陰單主格)],

[eko 單獨(陽單主格, a.)] [care 行(單 3opt.)] [na 不] [ca 並且] [pāpāni 惡(中複業格)] [kayirā 作(單 3opt.)],

[apposukko 不需憂慮(陽單主格, a.)] [mātaṅg 象][araññe 疏遠處(中單處格)] [va 如] [nāgo 象(陽單主格)].

330 寧一人獨行，不與愚為友。獨行離欲惡，如象獨遊林。

331~333

331 Atthamhi jātamhi sukhā sahāyā, tuṭṭhī sukhā yā itarītarena,

puññam sukham jīvitasañkhayamhi, sabbassa dukkhassa sukham pahānam. (cf. M.III,154.)

[Atthamhi 需要(陽單處格)] [jātamhi 生(陽單處格, pp.)] [sukhā 樂(陽複主格, a.)] [sahāyā 同伴(陽複主格)],

[tuṭṭhī 滿足(陰單主格, 出現在偈)] [sukhā 樂(陰單主格, a.)] [yā 凡是(陰單主格, pp.)] [itarītarena 在各方面(adv.)],

[puññam 福(中單主格)] [sukham 樂(中單主格, a.)] [jīvita 壽命][sañkhayamhi 一起滅盡(陽單處格)],

[sabbassa 一切(中單屬格, a.)] [dukkhassa 苦(中單屬格)] [sukham 樂(中單主格)] [pahānam 徹底捨棄(中單主格)].

331 應時得友樂，適時滿足樂，命終善業樂，離一切苦樂。

332 Sukhā matteyyatā loke, atho petteyyatā sukhā;

sukhā sāmaññatā loke, atho brahmaññatā sukhā.

[Sukhā 樂(陰單主格, a.)] [matteyyatā 孝敬母的狀態(陰單主格)] [loke 世間(陽單處格)],

[atho 然後] [petteyyatā 孝敬父的狀態(陰單主格)] sukhā;

sukhā [sāmaññatā 沙門本色的狀態(陰單主格)] loke,

[atho 然後] [brahmaññatā 婆羅門本色的狀態(陰單主格)] sukhā.

332 世中敬母樂，敬父親亦樂。世敬沙門樂，敬聖人¹亦樂。

333 Sukham yāva jarā sīlam, sukhā saddhā patitthitā,

sukho paññāya paṭilabho pāpānam akaranam sukhām.

[Sukham 樂(中單主格, a.)] [yāva 直到] [jarā 老化(陰單主格)] [sīlam 戒(中單主格)],

[sukhā 樂(陰單主格, a.)] [saddhā 信(陰單主格)] [patitthitā 住立(陰單主格, pp.)],

[sukho 樂(陽單主格, a.)] [paññāya 慧(陰單與格)] [paṭilabho 得到(陽單主格)]

[pāpānam 惡(中複與格)] [akaranam 不作(中單主格)] sukhām.

333 至老持戒樂，正信成就樂，獲得智慧樂，不作諸惡樂。

24. Taṇhāvaggo 〈 二十四、愛 欲 品 〉 (Dh334-359)

334~337

334 Manujassa pamattacārino, taṇhā vadḍhati māluvā viya,

¹ 沙門、聖人(brahmañña 婆羅門)，指佛陀、辟支佛、阿羅漢。

so plavati hurāhuram, phalam iccharām va vanasmīm vānaro.

[Manujassa 人(陽單屬格) [pamattacārino 在已放逸之中行(陽單屬格, a.)],
[tañhā 渴愛(陰單主格) [vañdhati 增長(單 3 現) [māluvā 常春藤(陰單主格)] [viya 如],
[so 他(陽單主格) [plavati 漂浮(單 3 現) [hurāhuram 從其它處到另一處(adv.)],
[phalam 果(中單業格) [iccharām 欲求(陽單主格, ppr.) [va 如] [vanasmīm 林(中單處格) [vānaro 猴(陽單主格)].

334 若住於放逸，愛增如蔓蘿。此生又彼生，如猿求林果。

335 Yarī esā sahate jammī, tañhā loke visattikā,

sokā tassa pavaddhanti abhivat̄tarām va bīrañam.

[Yarī 他(陽單業格, rp.) [esā 這(陰單主格) [sahate 克服(單 3 現, 為自言) [jammī 卑賤(陰單主格, a.)],
[tañhā 渴愛(陰單主格) [loke 世間(陽單處格) [visattikā 擴大執著(陰單主格)],
[sokā 悲傷(陽複主格) [tassa 他(陽單屬格) [pavaddhanti 徹底增長(複 3 現)],
[abhivat̄tarām 全面下雨(中單主格, pp.) [va 如] [bīrañam 吠羅那草(中單主格)].

335 若於此世界，為惡欲纏縛，憂苦日增長，如毘羅¹得雨。

336 Yo c' etarī sahate jammīm, tañhamī loke duraccayām,

sokā tamhā papantī, udabindū va pokkharā.

[Yo 凡是(陽單主格, rp.) [c' 但是] [etarī 這(陰單業格) [sahate 克服(單 3 現, 為自言) [jammīm 卑賤(陰單業格, a.)],
[tañhamī 渴愛(陰單業格) [loke 世間(陽單處格) [duraccayām 難消逝(陰單業格, a.)],
[sokā 悲傷(陽複主格) [tamhā 由於它] [papantī 徹底落下(複 3 現)],
[udabindū 水滴(陽複主格) [va 如] [pokkharā 蓮葉(中單從格)].

336 若於此世界，降難降愛欲，憂苦自除落，如水滴蓮葉。

337 Tamī vo vadāmi bhaddamī vo yāvant' ettha samāgatā,

tañhāya mūlamī khanātha, usīrattho va bīrañam;

mā vo nañamī va soto va, Māro bhañji punappunamī.

[Tamī 那個(中單業格) [vo 你們(與格) [vadāmi 說(單 1 現) [bhaddamī 祥善(中單業格) [vo 你們(主格)]
[yāvant' 有這麼多(陽複主格, a.) [ettha 在此處] [samāgatā 一起來(陽複主格, pp.)],
[tañhāya 渴愛(陰單屬格) [mūlamī 根(中單業格) [khanātha 挖(複 2imp.)],
[[usīr 吠羅那草根][attho 需要](陽單主格, a.)} [va 如] [bīrañamī 吠羅那草(中單業格)];
[mā 不要] [vo 你們(業格) [nañamī 蘆葦(陽單業格)] [va 如] [soto 水流(陽單主格) [va 如此],
[Māro 魔羅(陽單主格) [bhañji 破壞(單 3 過) [punappunamī 一再(adv.)].

337 我說此善事：汝等集於此，掘愛欲之根，如求毘羅那，
掘去其甜根。勿再為魔王，屢屢害汝等，如洪水侵葦。

338~343

¹ 毘羅：Bīrana，毘羅那，須芒草(a fragrant grass, Andropogon muricatum)。味道帶著青苔味，屬於越陳越香的精油。原產地印度稱為「Khas-khas」，所謂「鎮定之油」。但是它不會鎮壓神經系統來達到鎮定效果，相反的，它能讓您心情平和，情緒平穩。另外，岩蘭草也是對付因緊張，情緒失調，壓力造成的失眠有相當的效果。

338 Yathāpi mūle anupaddave dalhe, chinno pi rukkho punar eva rūhati,
evam pi tanhānusaye anūhate, nibbattati dukkham idam punappunam.

[Yathā 像][pi 亦] [mūle 根(中單處格) [anupaddave 無危害(中單處格, a.)] [dalhe 堅強(中單處格, a.)],
[chinno 切斷(陽單主格, pp.)] [pi 即使...亦] [rukko 樹(陽單主格) [punar 再(indecl.)] [eva 如此] [rūhati 生長(單 3 現)],
[evam 如是] pi [tanh 渴愛][ānusaye 隨眠(陽單處格)] [anūhate 未被切掉(陽單處格, pp.)],
[nibbattati 生出(單 3 現)] [dukkham 苦(中單主格) [idam 此(中單主格)] [punappunam 一再(adv.)].

338 不傷深固根，雖伐樹還生。愛欲不斷根，苦生亦復爾。

339 Yassa chattiṁsatī sotā, manāpasavanā bhusā,
vāhā vahanti duddiṭṭhirā, saṅkappā rāganissitā.

[Yassa 他(陽單屬格, rp.)] [chattiṁsatī 三十六(num.)] [sotā 流(陽複主格),
[manāpa 中(坐ム)意(a)][savanā 流(陽複主格, a.)] [bhusā 強大(陽複主格, a.)],
[vāhā 載運者(陽複主格) [vahanti 載運(複 3 現)] [duddiṭṭhirā 惡見解(陰單業格),
[saṅkappā 思惟(陽複主格) [rāga 染][nissitā 投靠(陽複主格, pp.)].

339 彼具三十六愛流¹，勢強奔流向欲境，是則彼具邪見人，為欲思惟漂蕩去。

340 Savanti sabbadhi sotā, latā ubbhijja tiṭṭhati,
tañca disvā latarā jātarā, mūlārā paññāya chindatha.

[Savanti 流(複 3 現)] [sabbadhi 在一切處(adv.)] [sotā 水流(陽複主格),
[latā 蔓草(陰單主格) [ubbhijja 發芽(ger.)] [tiṭṭhati 站立(單 3 現)],
[tañ 那個(陰單業格) [ca 但是] [disvā 見(ger.)] [lataṁ 蔓草(陰單業格) [jātarā 生(陰單業格, pp.)],
[mūlārā 根(中單業格) [paññāya 慧(陰單具格)] [chindatha 切斷(複 2imp.)].

340 欲流處處流，蔓蘿盛發芽。汝見蔓蘿生，以慧斷其根。

341 Saritāni sinehitāni ca, somanassāni bhavanti jantuno,
te sātasitā sukhesino, te ve jātijarūpagā narā.

[Saritāni 念(中複主格, pp.)] [sinehitāni 愛(中複主格, pp.)] [ca 及],
[somanassāni 如意(中複主格) [bhavanti 變成(複 3 現)] [jantuno 人(陽單屬格),
[te 他們(陽複主格) [sāta 令人愉快][sitā 依靠(陽複主格, pp.)] [sukh 福][esino 求(陽複主格, a.)],
[te 那些(陽複主格) [ve 確實] [jāti 生][jar 老化][ūpagā 經歷(陽複主格, a.)] [narā 人(陽複主格)].

341 世喜悅欲滋潤，亦喜馳逐六塵。彼雖向樂求樂，但唯得於生滅。

342 Tasiñāya purakkhatā pajā, parisappanti saso va bandhito,
saṁyojanasaṅgasattakā, dukkham upenti punappunam cirāya.

[Tasiñāya 渴愛(陰單具格) [purakkhatā 作前頭(陰複主格, pp.)] [pajā 世代子孫(陰複主格),
[parisappanti 跑來跑去(複 3 現)] [saso 兔(陽單主格) [va 如] [bandhito 繫縛(陽單主格, pp.)],
[saṁyojana 結合][saṅga 執著][sattakā 已執著(陽複主格, a.)],

¹ 三十六愛：chattiṁsatī sotā，眼.耳.鼻.舌.身.意，及色.聲.香.味.觸.法共十二項，其各個的欲愛、有愛、無有愛(不再生存的愛)，合為三十六愛。

[dukkham 苦(中單業格)] [upenti 經歷(複3現)] [punappunārī 一再(adv.)] [cirāya 長久(adv.)].

342 隨逐愛欲人，馳迴如網兔。纏縛於煩惱，再再長受苦。

343 Tasiñāya purakkhatā pajā, parisappanti saso va bandhito, (cp. Dh342)

taṁ tasiñām vinodaye, ākañkhanta virāgam attano.

[Tasiñāya 渴愛(陰單具格)] [purakkhatā 作前頭(陰複主格, pp.)] [pajā 世代子孫(陰複主格)],

[parisappanti 跑來跑去(複3現)] [saso 兔(陽單主格)] [va 如] [bandhito 繫縛(陽單主格, pp.)],

[taṁ 由於它] [tasiñām 渴愛(陰單業格)] [vinodaye 除掉(單3opt.)],

[ākañkhanta 希望(陽單呼格, ppr.)] [virāgam 離染(陽單業格)] [attano 自我(陽單屬格)].

343 隨逐愛欲人，馳迴如網兔。比丘求無欲，故須自離欲。

344 Yo nibbanatho vanādhimutto, vanamutto vanam eva dhāvati,

taṁ puggalam etha passatha, mutto bandhanam eva dhāvati.

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [nibbanatho 無心願(陽單主格, a.)] [van 願望][ādhimutto 在...上被釋放(陽單主格, pp.)],

[vana 願望][mutto 釋放(陽單主格, pp.)] [vanam 願望(中單業格)] [eva 如此] [dhāvati 追(單3現)],

[taṁ 他(陽單業格)] [puggalam 個人(陽單業格)] [etha 來(複2imp.)] [passatha 看(複2imp.)],

mutto [bandhanam 繫縛(中單業格)] eva dhāvati.

¹344 捨欲.喜林間²，離欲復向欲，當觀於此人：解縛復向縛。

345~346

345 Na taṁ dālharī bandhanam āhu dhīrā, yad āyasarī dārujapabbajañca;

sārattarattā maṇikuṇḍalesu, puttesu dāresu ca yā apekkhā.

(cf. S.3.10./I,77.; J.201.; 《雜阿含 1235 經》, 《別譯雜阿含 62 經》)

[Na 不] [taṁ 它(中單主格)] [dālharī 堅強(中單主格, a.)] [bandhanam 繫縛(中單主格)] [āhu 說(複3過)] [dhīrā 賢明者(陽複主格)],

[yad 凡是(中單主格, rp.)] [āyasarī 鐵做的(中單主格, a.)] {[dāruja 木生(a.)][pabbajañ 麻](中單主格, a.)] [ca 及];

{[sāratta 完全被染(pp.)][rattā 被染](陽複主格, pp.)] [maṇi 寶石][kuṇḍalesu 耳環(複處格)],

[puttesu 子(陽複處格)] [dāresu 妻(陽複處格)] [ca [yā 凡是(陰複主格, rp.)] [apekkhā 渴望(陰複主格, a.)].

345 鐵.木.麻作者，智說非堅縛。迷戀妻.子.財，是實為堅縛。

346 Etam dālharī bandhanam āhu dhīrā, ohārinām sithilarī duppamuñcarī;

etam pi chetvāna paribbajanti, anapekkhino kāmasukharī pahāya.

(cp. Dh345) (cf. S.3.10./I,77.; J.201.; 《雜阿含 1235 經》, 《別譯雜阿含 62 經》)

[Etam 這(中單主格)] [dālharī 堅強(中單主格, a.)] [bandhanam 繫縛(中單主格)] [āhu 說(複3過)] [dhīrā 賢明者(陽複主格)],

[ohārinām 拖下(中單主格, a.)] [sithilarī 鬆懈(中單主格, a.)] [duppamuñcarī 難被釋放出(中單主格, a.)];

[etam 這(中單業格)] [pi 即使..亦] [chetvāna 切斷(ger.)] [paribbajanti 遍遊行(複3現)],

[anapekkhino 無渴望(陽複主格, a.)] [kāma 欲][sukharī 樂(中單業格)] [pahāya 徹底捨棄(ger.)].

¹ 一位出家又還俗的弟子，後來淪為小偷，將被處決時，因他的修持禪定，表露鎮定，被劖子手感動，劖子手向國王報告，後來被釋放，有幸者知道後，說出此偈。此弟子後來又出家並證得初果。(參見 DhA)

² 捨俗家生活之欲，喜愛在林間，過修行生活。

346 能弓墮落者，智說為堅縛。彼雖似寬緩，而實難解脫。斷此無著者，捨欲而出家。

347 Ye rāgarattānupatanti sotam, sayamkataṁ makkatko va jālam,
etam pi chetvāna vajanti dhīrā, anapekkhino sabbadukkham pahāya.

[Ye 凡是(陽複主格, rp.)] [rāga 染][ratt 被染(pp.)][ānupatanti 隨落下(複3現)] [sotam 流(陽單業格)],
[sayam 自己(adv.)][kataṁ 作(中單主格, pp.)] [makkatko 蜘蛛(陽單主格)] [va 如] [jālam 網(中單業格)],
[etam 這(中單業格)] [pi 亦] [chetvāna 切斷(ger.)] [vajanti 遊行(複3現)] [dhīrā 賢明者(陽複主格)],
[anapekkhino 無渴望(陽複主格, a.)] [sabba 一切][dukkham 苦(中單業格)] [pahāya 徹底捨棄(ger.)].

347 彼耽於欲隨欲流，投自結網如蜘蛛。斷此縛而無著者，離一切苦而遨遊¹。

348 Muñca pure muñca pacchato, majhe muñca bhavassa pāragū,
sabbattha vimuttamānaso, na puna jātijaram upehisi. (cp. Dh238)

[Muñca 釋放(單2imp.)] [pure 在以前(adv.)] muñca [pacchato 在後面(adv.)],
[majhe 中間(單處格, a.)] muñca [bhavassa 變成(陽單與格)] [pāragū 已去到彼岸(陽單主格, a.)],
[sabbattha 在一切處(adv.)] {[vimutta 釋放(pp.)][mānaso 意](陽單主格, a.)},
[na 不] [puna 再(indecl.)] [jāti 生][jaram 老化(陰單業格)] [upehisi 經歷(單2未)].

348 捨過現未來，而渡於彼岸。心解脫一切，不再受生老。

349~350

349 Vitakkapamathitassa jantuno, tibbarāgassa subhānupassino,
bhiyyo tañhā pavaḍḍhati, esa kho dalham karoti bandhanam.

[Vitakka 擴大思索][pamathitassa 徹底攬亂(陽單與格, pp.)] [jantuno 人(陽單與格)],
[tibba 激烈(a.)][rāgassa 染(陽單與格)] [subh 美妙][ānupassino 隨看(陽單與格, a.)],
[bhiyyo 更多(adv.)] [tañhā 渴愛(陰單主格)] [pavaḍḍhati 徹底增長(單3現)],
[esa 這(陽單主格)] [kho 確實] [dalham 堅強(中單業格, a.)] [karoti 作(單3現)] [bandhanam 繫縛(中單業格)].

349 惡想所亂者，求樂欲熾然，彼欲倍增長，自作堅牢縛。

350 Vitakkūpasame ca yo rato, asubham bhāvayate sadā sato,
esa kho vyantikāhitī, esa checchatī Mārabandhanam.

[Vitakk 擴大思索][ūpasame 全部平息(陽單處格)] [ca 但是] [yo 凡是(陽單主格, rp.)] [rato 喜樂(陽單主格, pp.)],
[asubham 不美妙(單業格, a.)] [bhāvayate 修習(單3現, 為自言)] [sadā 經常(adv.)] [sato 念(陽單主格, pp.)],
[esa 這(陽單主格)] [kho 確實] [vyantikāhitī 作擴大終極(單3未)],
[esa [checchatī 切斷(單3未)] [Māra 魔羅][bandhanam 繫縛(中單業格)].

350 喜離惡想者，常念於不淨。當除於愛欲，不為魔羅縛。

351~352

351 Niṭṭhaṅgato asantāśī, vītatañho anaṅgano,
acchindi bhavasallāni, antimo'yaṁ samussayo.

¹ 離一切苦而遨遊：anapekkhino(離) sabbadukkham(一切苦) pahāya(捨)，捨離一切苦。巴利文無「遨遊」之意。

[Niṭṭhaṅgato 去到完成(陽單主格, pp.)] [asantāśī 無驚怖(陽單主格, a.)],
[vītataṇpho 離渴愛(陽單主格, a.)] [anaṅgano 無斑點(陽單主格, a.)],
[acchindi 切斷(單3過)] [bhava 變成][sallāni 欲箭(中複業格)],
[antimo 最終極(陽單主格, a.)] [yam 此(陽單主格)] [samussayo 軀體(陽單主格)].

351 達究竟處無畏，離愛欲無垢穢，斷除生有之箭，此為彼最後身。

352 Vītataṇho anādāno, niruttipadakovidō,
akkharānām sannipātarām, jaññā pubbāparāni ca,
sa ve “antimasārīro, mahāpañño mahāpuriso” ti vuccati.

[Vītataṇho 已離渴愛(陽單主格, a.)] [anādāno 不拿起(陽單主格, a.)],
[niruttipada 原始聖典語言][kovido 熟知(陽單主格, a.)],
[akkharānām 字(中複屬格)] [sannipātarām 集合(陽單業格)],
[jaññā 知(單3opt.)] [pubbāparāni 以前及以後(中複業格, a.)] [ca 並且],
[sa 他(陽單主格)] [ve 確實] “[antima 最終極(a.)][sārīro 身體(陽單主格, a.)],
[mahāpañño 大慧(陽單主格, a.)] [mahāpuriso 大人(陽單主格)]” [ti 這樣(結尾語)] [vuccati 被叫做(單3現)].

352 離欲無染者，通達詞無礙，善知義與法，及字聚次第¹，彼為最後身，大智大丈夫。

353 Sabbābhībhū sabbavidū'ham asmi, sabbesu dhammesu anūpalitto,
sabbañjaho tañhakkhaye vimutto, sayam abhiññāya kam uddiseyyam. (M.26./I,171. ; cf. Vin.I,p.8.)
[Sabb 一切][ābhībhū 勝(陽單主格, a.)] [sabba 一切][vidū 知(陽單主格, a.)] ['ham 我(單主格)] [asmi 是(單1現)],
[sabbesu 一切(陽複處格, a.)] [dhammesu 法(陽複處格)] [anūpalitto 未全部塗染(陽單主格, pp.)],
[sabbañ 一切][jaho 捨棄(陽單主格, a.)] [tañhakkhaye 減盡渴愛(陽單處格)] [vimutto 被釋放開(陽單主格, pp.)],
[sayam 自己(adv.)] [abhiññāya 全面知(ger.)] [kam 誰?(陽單業格)] [uddiseyyam 出示(單1opt.)].

353 我降伏一切，我了知一切。一切法無染，離棄於一切，滅欲得解脫，自證誰稱師？²

354 Sabbadānām dhammadānām jināti, sabbarasām dhammaraso jināti,
sabbaratim dhammarati jināti, tañhakkhayo sabbadukkham jināti.
[Sabba 一切][dānām 贈與(中單業格)] [dhamma 法][dānām 贈與(中單主格)] [jināti 勝過(單3現)],
[sabba[rasām 味(陽單業格)] dhamma[raso 味(陽單主格)] jināti,
[sabba[ratim 喜樂(陰單業格)] dhamma[rati 喜樂(陰單主格)] jināti,
[tañhakkhayo 減盡渴愛(陽單主格)] sabba[dukkham 苦(中單業格)] jināti.

354 諸施法施勝；諸味法味勝；諸喜法喜勝；除愛勝諸苦。

355 Hananti bhogā dummedham, no ca pāragavesino,
bhogatañhāya dummedho, hanti aññe va attānam.
[Hananti 撃殺(複3現)] [bhogā 財富(陽複主格)] [dummedham 惡智(陽單業格, a.)],

¹ niruttipadakovidō 為「通達詞與他句」，指四無礙解(catupatisambhidā)——詞義(nirutti)、義理(attha)、法(dhamma 原理)、辯才(paṭibhāna)。「字聚次第」指辯才。

² 佛陀成道後往鹿野苑途中，遇外道優波迦(Udaka)，他問佛陀，佛陀以此句回答。

[no 不] [ca 但是] [pāra 彼岸][gavesino 探求(陽複業格, a.)],
bhoga[tanhāya 渴愛(陰單與格)] [dummedho 惡智(陽單主格, a.)],
[hanti 撃殺(單 3 現)] [aññe 其他(陽複業格, a.)] [va 如] [attānam 自我(陽單業格)].

355 財富毀滅愚人，決非求彼岸者。愚人為財欲害，自害如害他人。

356~359

356 Tiṇadosāni khettāni, rāgadosā ayam pajā,
tasmā hi vītarāgesu, dinnam hoti mahapphalam.

[Tiṇadosāni 被草敗壞(中複主格, a.)] [khettāni 田(中複主格)],
{[rāga 染][dosā 敗壞](陰單主格, a.)} [ayam 此(陰單主格)] [pajā 世代子孫(陰單主格)],
[tasmā hi 確實由於它] [vītarāgesu 已離染(陽複處格, a.)],
[dinnam 贈品(中單主格)] [hoti 變成(單 3 現)] [mahapphalam 大果(中單主格)].

356 雜草害田地，貪欲害世人。施與離貪者，故得大果報。

357 Tiṇadosāni khettāni, dosadosā ayam pajā,
tasmā hi vītadosesu, dinnam hoti mahapphalam. (cp. Dh356)

[Tiṇadosāni 被草敗壞(中複主格, a.)] [khettāni 田(中複主格)],
{[dosa 為難][dosā 敗壞](陰單主格, a.)} [ayam 此(陰單主格)] [pajā 世代子孫(陰單主格)],
[tasmā hi 確實由於它] [vītadosesu 已離為難(陽複處格, a.)],
[dinnam 贈品(中單主格)] [hoti 變成(單 3 現)] [mahapphalam 大果(中單主格)].

357 雜草害田地，瞋恚害世人。施與離瞋者，故得大果報。

358 Tiṇadosāni khettāni, mohadosā ayam pajā,
tasmā hi vītamohesu, dinnam hoti mahapphalam. (cp. Dh356)

[Tiṇadosāni 被草敗壞(中複主格, a.)] [khettāni 田(中複主格)],
{[moha 癡][dosā 敗壞](陰單主格, a.)} [ayam 此(陰單主格)] [pajā 世代子孫(陰單主格)],
[tasmā hi 確實由於它] [vītamohesu 已離癡(陽複處格, a.)],
[dinnam 贈品(中單主格)] [hoti 變成(單 3 現)] [mahapphalam 大果(中單主格)].

358 雜草害田地，愚癡害世人。施與離癡者，故得大果報。

359 Tiṇadosāni khettāni, tanhādosā ayam pajā,
tasmā hi vītatanhesu, dinnam hoti mahapphalam. (cp. Dh356)

[Tiṇadosāni 被草敗壞(中複主格, a.)] [khettāni 田(中複主格)],
{[tanhā 渴愛][dosā 敗壞](陰單主格, a.)} [ayam 此(陰單主格)] [pajā 世代子孫(陰單主格)],
[tasmā hi 確實由於它] [vītatanhesu 已離渴愛(陽複處格, a.)],
[dinnam 贈品(中單主格)] [hoti 變成(單 3 現)] [mahapphalam 大果(中單主格)].

*P.T.S.的版本如下：

Tiṇadosāni khettāni, icchādosā ayam pajā,
tasmā hi vigaticchesu, dinnam hoti mahapphalam. (Dh356)

359 雜草害田地，欲望害世人。施與離欲者，故得大果報。

25. Bhikkhuvaggo 〈二十五、比丘品〉(Dh360-382)

360~361

360 Cakkhunā saṁvaro sādhu, sādhu sotena saṁvaro,
ghānena saṁvaro sādhu, sādhu jivhāya saṁvaro.

[Cakkhunā 眼(中單具格) [saṁvaro 完全圍(陽單主格)] [sādhu 妥善(陽單主格, a.)], sādhu [sotena 耳(陽單具格)] saṁvaro,
[ghānena 鼻(中單具格)] saṁvaro sādhu, sādhu [jivhāya 舌(陰單具格)] saṁvaro.

360 善哉制於眼，善哉制於耳，善哉制於鼻，善哉制於舌，

361 Kāyena saṁvaro sādhu, sādhu vācāya saṁvaro,
manasā saṁvaro sādhu, sādhu sabbattha saṁvaro;
sabbattha saṁvuto bhikkhu, sabbadukkhā pamuccati.

(cp. Dh189) (cp. S.3.5.I,73; 《雜阿含 1229 經》，《別譯雜阿含 56 經》)

[Kāyena 身(陽單具格) [saṁvaro 完全圍(陽單主格)] [sādhu 妥善(陽單主格, a.)], sādhu [vācāya 語(陰單具格)] saṁvaro,
[manasā 意(中單具格)] saṁvaro sādhu, sādhu [sabbattha 在一切處(adv.)] saṁvaro;
sabbattha [saṁvuto 完全圍(陽單主格, pp.)] [bhikkhu 比丘(陽單主格)], [sabba 一切][dukkhā 苦(中單從格)] [pamuccati 被釋放出(單 3 現)].

361 善哉制於身，善哉制於語，善哉制於意，善哉制一切，
制一切比丘，解脱一切苦。

362 Hatthasarīyato pādasarīyato, vācāsarīyato samyatuttamo;
ajjhattarato samāhito, eko santusito tam āhu bhikkhurī.

[Hattha 手][sarīyato 完全止息(陽單主格, pp.)] [pāda 足]sarīyato,
[vācā 語]sarīyato [sarīyat 完全止息(pp.)][uttamo 最上(陽單主格, a.)];
[ajjhattarato 在自我身內喜樂(陽單主格, pp.)] [samāhito 定(陽單主格, pp.)],
[eko 單獨(陽單主格, a.)] [santusito 完全滿足(陽單主格, pp.)] [tam 他(陽單業格)] [āhu 說(複 3 現)] [bhikkhurī 比丘(陽單業格)].

362 調御手足及言語，調御最高之頭首，心喜於禪住於定，獨居知足名比丘。

363 Yo mukhasarīyato bhikkhu, mantabhāñī anuddhato,
attham dhammañca dīpeti, madhuram tassa bhāsitarī.

[Yo 凡是(陽單主格, pp.)] [mukha □][sarīyato 完全止息(陽單主格, pp.)] [bhikkhu 比丘(陽單主格)],
[mantabhāñī 詠咒(陽單主格, a.)] [anuddhato 未抬高(陽單主格, pp.)],
[attham 字義(中單業格)] [dhammañca 法(陽單業格)] [ca 及] [dīpeti 使...明亮(單 3 現)],
[madhuram 如蜜(中單主格, a.)] [tassa 他(陽單屬格)] [bhāsitarī 話(中單主格)].

363 比丘調於語，善巧而寂靜，顯示法與義，所說甚和婉。

364 Dhammārāmo dhammarato, dhammarām anuvicintayām,
dhammarām anussaram bhikkhu, saddhammā na parihāyati.
[Dhamm 法][ārāmo 喜愛(陽單主格, a.)] [dhamma 法][rato 喜樂(陽單主格, pp.)],

[dhammarām 法(陽單業格)] [anuvicintayām 隨思考(陽單主格, ppr.)],
dhammarām [anussarām 隨念(陽單主格, ppr.)] [bhikkhu 比丘(陽單主格)],
[saddhammā 真善法(陽單從格)] [na 不] [parihāyati 遍減少(單 3 現)].

364 住法之樂園，喜法與隨法，思惟憶念法，比丘不復退。

365~366

365 Salābhārā nātimaññeyya, nāññesām pihayām care;

aññesām pihayām bhikkhu, samādhīm nādhigacchatī.

[Sa 自己的][lābhārā 得(陽單業格)] [n 不][ātimaññeyya 輕視(單 3opt.)],
[n 不][aññesām 其他(陽複屬格, a.)] [pihayām 羨慕(陽單主格, ppr.)] [care 行(單 3opt.)];
aññesām pihayām [bhikkhu 比丘(陽單主格)],
[samādhīm 定(陽單業格)] [n 不][ādhigacchatī 獲得(單 3 現)].

365 莫輕自所得；莫羨他所得。比丘羨他得，不證三摩地。

366 Appalābho pi ce bhikkhu, salābhārā nātimaññati,

tam ve devā pasānsanti, suddhājīvīm atanditām.

[Appa 少量(a.)][lābho 得(陽單主格)] [pi 即使] [ce 若] [bhikkhu 比丘(陽單主格)],
[sa 自己的][lābhārā 得(陽單業格)] [n 不][ātimaññati 輕視(單 3 現)],
[tam 他(陽單業格)] [ve 實際] [devā 天(陽複主格)] [pasānsanti 稱讚(複 3 現)],
[suddh 淨][ājīvīm 謂生(陽單業格, a.)] [atanditarā 未倦怠(陽單業格, pp.)].

366 比丘所得雖少，而不輕嫌所得，生活清淨不怠，實為諸天稱讚。

367 Sabbaso nāmarūpasmīm, yassa natthi mamāyitarā,

asatā ca na socati, sa ve “bhikkhū” ti vuccati.

[Sabbaso 一切(中單從格)] [nāmarūpasmīm 名及形色(中單處格)],
[yassa 他(陽單屬格, rp.)] [natthi 不存在(單 3 現)] [mamāyitarā 執著我擁有(中單主格, pp.)],
[asatā 未存在(陽單具格, ppr.)] [ca 並且] [na 不] [socati 悲傷(單 3 現)],
[sa 他(陽單主格)] [ve 確實] “[bhikkhū 比丘(陽單呼格)]” [ti 這樣(結尾語)] [vuccati 被叫做(單 3 現)].

367 若於名與色，不著我所，非有故無憂，彼實稱比丘。

368~376

368 Mettāvihārī yo bhikkhu, pasanno Buddhasāsane,

adhigacche padām santām, sañkhārūpasamām sukharām.

[Mettā 慈][vihārī 住(陽單主格, a.)] [yo 凡是(陽單主格, rp.)] [bhikkhu 比丘(陽單主格)],
[pasanno 明淨(陽單主格, pp.)] [Buddha 已覺者][sāsane 教誡(中單處格)],
[adhigacche 獲得(單 3opt.)] [padām 路(中單業格)] [santām 被平息(中單業格, pp.)],
[[sañkhār一起作][ūpasamām 全部平息](中單業格, a.)] [sukharām 樂(中單業格)].

368 住於慈悲比丘，喜悅佛陀教法，到達寂靜安樂，諸行解脫境界。

369 Siñca bhikkhu imām nāvām, sittā te lahum essati,

chetvā rāgañca dosañca, tato nibbānam ehisī.

[Siñca 汲出(單 2imp.)] [bhikkhu 比丘(陽單呼格)] [imariñ 此(陰單業格)] [nāvarā 船(陰單業格)],
[sittā 汲出(陰單主格, pp.)] [te 你(單具格)] [lahum 輕快(adv.)] [essati 去(單 3 未)],
[chetvā 切斷(ger.)] [rāgañ 染(陽單業格)] [ca 及] [dosañ 為難(陽單業格)] ca,
[tato 從那邊] [nibbānam 涅槃(中單業格)] [ehisi 到(單 2 未)].

369 比丘汲此舟水¹，水去則舟輕快。斷除貪欲瞋恚，則得證於涅槃。

370 Pañca chinde pañca jahe, pañca c'uttari bhāvaye;

pañcasāñgātigo bhikkhu, “oghatiñño” ti vuccati.

(cf. S.1.5.I,3; 《雜阿含經》1002、1312 經，《別譯雜阿含經》140、311 經)

[Pañca 五(業格)] [chinde 切斷(單 3opt.)] pañca [jahe 捨棄(單 3opt.)],
pañca [c'並且][uttari 更上(a.)] [bhāvaye 修習(單 3opt.)];
pañca[sañg 執著][ātigo 越過...而去(陽單主格, a.)] [bhikkhu 比丘(陽單主格)],
“[ogha 洪水][tiñno 渡(陽單主格, pp.)]” [ti 這樣(結尾語)] [vuccati 被叫做(單 3 現)].

370 五斷及五棄，而五種勤修，越五著²比丘——名渡瀑流者。

371 Jhāya bhikkhu mā pamādo, mā te kāmaguñē, bhamassu cittāñ,

mā lohagulañ gilī pamatto, mā kandī “dukkham idan” ti dayhamāno.

[Jhāya 禪那(單 2imp.)] [bhikkhu 比丘(陽單呼格)] [mā 不要] [pamādo 放逸(陽單主格)],
[mā 不要] [te 你(單屬格)] [kāmaguñē 欲的種類(陽單處格)], [bhamassu 旋轉(單 2imp.為自言)] [cittāñ 心(中單業格)],
[mā [lohagulañ 金屬球(單業格)] [gilī 吞(單 2 過)] [pamatto 放逸(陽單主格, pp.)],
mā [kandī 號立(單 2 過)] “[dukkham 苦(中單主格, a.)] [idan 此(中單主格)]” [ti 這樣(結尾語)] [dayhamāno 被燒(陽單主格, ppr.)].

371 修定莫放逸，心莫惑於欲！莫待吞鐵丸，燒然乃苦號！

372 Natthi jhānañ apaññassa, paññā natthi ajhāyato,

yamhi jhānañca paññā ca, sa ve nibbānasantike.

[Natthi 不存在(單 3 現)] [jhānañ 禪那(中單主格)] [apaññassa 無慧(中單屬格, a.)],
[paññā 慧(陰單主格)] natthi [ajhāyato 未禪那(陽單屬格, ppr.)],
[yamhi 他(陽單處格, rp.)] [jhānañ 禪那(中單主格)] [ca 及] paññā ca,
[sa 他(陽單主格)] [ve 確實] [nibbāna 涅槃][santike 附近(中單處格)].

372 無慧者無定，無定者無慧。兼具定與慧，彼實近涅槃。

373 Suññāgārañ paviññhassa, santacittassa bhikkhuno,

amānuññi rati hoti, sammā dhammañ vipassato.

¹ 舟：喻身體。水：喻念頭。

² 五斷，即五下分結：身見(sakkāyaditthi)、疑(vicikkicchā)、戒禁取見(sīlabbataparāmāsa(非正因以為因，非正道以為道的見解)、欲欲(kāmarāga 五官的欲望)、瞋恚(byā pā da)。五棄，即五上分結：色界貪欲(rūparāga)、無色界貪欲(arūparāga)、慢(māna)、掉舉(uddhacca)、無明(avijjā)。五種勤修，即五根：信、精進、念、定與慧。。五著(五執著 pañca-sañgā)，即五種執著：染(rāga)、瞋、痴、慢、邪見。

[Suññāgāram 空屋(單業格)] [paviṭṭhassa 進入(陽單與格, pp.)],
[santa 被平息(pp.)][cittassa 心(中單屬格)] [bhikkhuno 比丘(陽單與格)],
[amānusī 非人(陰單主格, a.)] [rati 喜樂(陰單主格)] [hoti 變成(單 3 現)],
[sammā 正確(adv.)] [dhammarām 法(陽單業格)] [vipassato 擴大看(陽單與格, ppr.)].

373 比丘入屏處¹，彼之心寂靜，審觀於正法，得受超人樂。

374 Yato yato sammasati, khandhānam udayabbayam,

labhatī pītipāmojjānī, amatarām vijānatarām.

[Yato yato 從任何時] [sammasati 一起觸(單 3 現)],
[khandhānam 蘊(陽複屬格)] [udayabbayam 出來及衰滅(陽單業格)],
[labhatī 得(單 3 現, =labhati)] [pīti 喜][pāmojjānī 徹底欣喜(中單業格)],
[amatarām 不死(中單主格, a.)] [tarām 那個(中單主格)] [vijānatarām 擴大知(陽複與格, ppr.)].

374 若人常正念：諸蘊之生滅，獲得喜與樂，知彼得不死。

375 Tratāyam ādi bhavati, idha paññassa bhikkhuno,

indriyagutti santuṭṭhi, pātimokkhe ca sarīvaro. (cp. Dh185)

[Trat 在那邊][āyam 此(陽單主格)] [ādi 開始(陽單主格, a.)] [bhavati 變成(單 3 現)],
[idha 在這裡] [paññassa 慧(陽單屬格, a.)] [bhikkhuno 比丘(陽單屬格)],
[indriya 根][gutti 防護(陰單主格)] [santuṭṭhi 完全滿足(陰單主格)],
[pātimokkhe 守則(中單處格)] [ca 及] [sarīvaro 完全圍(陽單主格)].

375 若智慧比丘，於世先作是：攝根及知足，護持別解脫。

376 Mitte bhajassu kalyāne, suddhājīve atandite,

paṭisanthāravutty assa, ācārakusalo siyā.

Tato pāmojjabahulo, dukkhass' antarām karissati.

[Mitte 友(陽複業格)] [bhajassu 前往到(單 2imp.為自言)] [kalyāne 善(陽複業格, a.)],
{[suddh 淨][ājīve 謂生](陽複業格, a.)} [atandite 未倦怠(陽複業格, pp.)],
[paṭisanthāra 友善親切][vutty 行為(vutti+assa>vutty+assa, 陽單主格, a.)] [assa 是(單 2opt.)],
[ācārakusalo 善巧於從..行(陽單主格, a.)] [siyā 是(單 2opt.)].
[Tato 從那邊] [pāmojja 徹底欣喜][bahulo 羣多(陽單主格, a.)],
[dukkhass' 苦(中單與格)] [antarām 終極(陽單業格)] [karissati 作(單 3 未)].

376 態度須誠懇，行為須端正；是故彼多樂，得滅盡諸苦。

377 Vassikā viya pupphāni, maddavāni pamuñcati,

evām rāgañca dosañca, vippamuñcetha bhikkhavo.

[Vassikā 大茉莉(陰單主格)] [viya 如] [pupphāni 花(中複業格)], [maddavāni 淡謝(中複業格, a.)] [pamuñcati 釋放出(單 3 現)],
[evām 如是] [rāgañ染(陽單業格)] [ca 及] [dosañ 為難(陽單業格) ca, [vippamuñcetha 擴大釋放出(複 2opt.)] [bhikkhavo 比丘(陽複呼格)].

377 如跋悉迦花¹，枯萎而凋謝，汝等諸比丘，棄貪瞋亦爾。

¹ 屏處：suññāgāram，空閒處或靜處。

378 Santakāyo santavāco,santavā susamāhito,

vantalokāmiso bhikkhu, “upasanto” ti vuccati.

[Santa 被平息(pp.)][kāyo 身(陽單主格)] {santa[vāco 語](陽單主格, a.)},

[santavā 有已被平息(陽單主格, a.)] [susamāhito 善定(陽單主格, pp.)],

{[vanta 吐出(pp.)][lokāmiso 世間的誘餌](陽單主格, a.)} [bhikkhu 比丘(陽單主格)],

“[upasanto 全部平息(陽單主格, pp.)]” [ti 這樣(結尾語)] [vuccati 被叫做(單3現)].

378 身靜及語靜，心寂住三昧，捨俗樂比丘，是名寂靜者。

379~380

379 Attanā coday'attānam, paṭimāse attam attanā,

so attagutto satimā, sukharī bhikkhu vihāhisi.

[Attanā 自我(陽單具格)] [coday' 督促(單2opt., =codaye)] [attānam 自我(陽單業格)],

[paṭimāse 管制(單2opt.)] [attam 自我(陽單業格)] attanā,

[so 那個(陽單主格)] [atta 自我][gutto 防護(陽單主格, pp.)] [satimā 具念(陽單主格, a.)],

[sukharī 樂(中單業格)] [bhikkhu 比丘(陽單呼格)] [vihāhisi 住(單2未)].

379 汝當自警策，汝應自反省！自護與正念，比丘住安樂。

380 Attā hi attano nātho, attā hi attano gati,

tasmā saññāmay'attānam, assarī bhadram va vānijo. (cp. Dh160)

[Attā 自我(陽單主格)] [hi 確實] [attano 自我(陽單屬格)] [nātho 救護者(陽單主格)],

attā hi attano [gati 去處(陰單主格)],

[tasmā 由於它] [saññāmay' 使...完全止息(單2imp., = saññāmaya)] [attānam 自我(陽單業格)],

[assarī 馬(陽單業格)] [bhadram 祥善(陽單業格, a.)] [va 如] [vānijo 商人(陽單主格)].

380 自為自保護。自為自依怙。汝應自調御，如商調良馬。

381 Pāmojjabahulo bhikkhu, pasanno Buddhasāsane,

adhigacche padam santam, sañkhārūpasamam sukharī. (cp. Dh368)

[Pāmojja 徹底欣喜][bahulo 羣多(陽單主格, a.)] [bhikkhu 比丘(陽單主格)],

[pasanno 明淨(陽單主格, pp.)] [Buddha 已覺者][sāsane 教誡(中單處格)],

[adhigacche 獲得(單3opt.)] [padam 路(中單業格)] [santam 被平息(中單業格, pp.)],

{[sañkhār 一起作][ūpasamam 全部平息](中單業格, a.)} [sukharī 樂(中單業格)].

381 比丘具歡喜心，誠信佛陀教法，到達寂靜安樂，諸行解脫境界。

382 Yo have daharo bhikkhu, yuñjati Buddhasāsane,

so 'marī lokam pabhāseti, abbhā mutto va candimā. (cp. Dh172) (cf. M.II,104)

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] [have 嘿！確實] [daharo 年輕(陽單主格, a.)] [bhikkhu 比丘(陽單主格)],

[yuñjati 致力(單3現)] [Buddha 已覺者][sāsane 教誡(中單處格)],

¹ 跋悉迦花：*vassikā*，茉莉花、夏雨花，據說此花之香勝過諸花香。

[so 他(陽單主格)] [‘marī 此(陽單業格, =imari)] [lokari 世間(陽單業格)] [pabhāseti 照耀(單 3 現)],
[abbhā 雲(中單從格) [mutto 釋放(陽單主格, pp.)] [va 如] [candimā 月(陽單主格)].

382 比丘雖年少，勤行佛陀教，彼輝耀此世，如月出雲翳。

26. Brāhmaṇavaggo 〈二十六、婆羅門¹品〉(Dh383-423)

383 Chinda sotāṁ parakkamma, kāme panuda brāhmaṇa,
saṅkhārānaṁ khayāṁ ñatvā, akataññū si brāhmaṇa.
[Chinda 切斷(單 2imp.)] [sotāṁ 流(陽單業格)] [parakkamma 努力(ger.)],
[kāme 欲(陽複業格)] [panuda 徹底破除(單 2imp.)] [brāhmaṇa 婆羅門(陽單呼格)],
[saṅkhārānam 一起作(陽複屬格)] [khayāṁ 滅盡(陽單業格)] [ñatvā 知(ger.)],
[akataññū 知未被作(陽單主格, a.)] [si 是(單 2 現)] brāhmaṇa.

383 勇敢斷除於欲流，汝當棄欲婆羅門！若知於諸行滅盡，汝便知無作涅槃。

384 Yadā dvayesu dhammesu, pāragū hoti brāhmaṇo,
ath' assa sabbe saṁyogā, atthāṁ gacchanti jānato.
[Yadā 當...時] [dvayesu 二重(イメル)(陽複處格, a.)] [dhammesu 法(陽複處格)],
[pāragū 已去到彼岸(陽單主格, a.)] [hoti 變成(單 3 現)] [brāhmaṇo 婆羅門(陽單主格)],
[ath' 然後] [assa 此(中單與格)] [sabbe 一切(陽複主格, a.)] [saṁyogā 結合(陽複主格)],
[atthāṁ 滅沒(中單業格)] [gacchanti 去到(複 3 現)] [jānato 知(中單從格, a.)].

384 若常住於二法²，婆羅門達彼岸；所有一切繫縛，從彼智者而滅。

385 Yassa pāraṁ apāraṁ vā, pārāpāraṁ na vijjati,
vītaddaraṁ visarṇyuttarā, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇāṁ.
[Yassa 他(陽單屬格, rp.)] [pāraṁ 彼岸(中單主格)] [apāraṁ 非彼岸(中單主格)] [vā 或],
[pār 彼岸][apāraṁ 非彼岸(中單主格)] [na 不] [vijjati 被知(單 3 現)],
{[vīta 離(pp.)]d[daraṁ 害怕](陽單業格, a.)} [visarṇyuttarā 離結合(陽單業格, pp.)],
[tam 他(陽單業格)] [ahaṁ 我(主格)] [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇāṁ 婆羅門(陽單業格)].

385 無彼岸此岸³，兩岸悉皆無，離苦¹無繫縛，是謂婆羅門。

386 Jhāyim virajam āśināṁ, katakiccaṁ anāsavāṁ,
uttamatthamanuppattarā, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇāṁ. (cp. Dh 385)
[Jhāyim 禪那(陽單業格, a.)] [virajam 離塵(陽單業格, a.)] [āśināṁ 坐(陽單業格, pp.)],
[kata 作(pp.)][kiccaṁ 作(陽單業格, grd.)] [anāsavāṁ 無流向(陽單業格, a.)],

¹ 婆羅門：在此指聖者。

² 住於二法：dvayesu dhammesu，即止禪(四禪八定)、觀禪(觀名色的實相—無常、苦、無我)。

³ 無彼岸此岸：DhA：pāranti ajjhāttikāni cha āyatānāni. **Apāranti** bāhirāni cha āyatānāni. **Pārāpāranti** tadubhayān. (彼岸：自我身內的六處(眼.耳.鼻.舌.身.意)。非彼岸：外部的六處(色.聲.香.味.觸.法)。)不著彼岸此岸，故說無彼岸此岸。

[uttam 最上][attham 義利(中單業格)][anuppattarīn 隨得達(陽單業格, pp.)],
[tam 他(陽單業格)] [aharī 我(主格)] [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇarī 婆羅門(陽單業格)].

386 彼人入禪定，安住離塵垢，所作皆已辦，無諸煩惱漏，
證最高境界，是謂婆羅門。

387 Divā tapati ādicco, rattim ābhāti candimā,
sannaddho khattiyo tapati, jhāyī tapati brāhmaṇo,
atha sabbam ahorattim, Buddho tapati tejasā. (cf. S.21.11./ ii284)

[Divā 在日間(adv.)] [tapati 照耀(單 3 現)] [ādicco 太陽(陽單主格)], [rattim 在夜間(adv.)] [ābhāti 照明(單 3 現)] [candimā 月(陽單主格)],
[sannaddho 武裝(陽單主格, pp.)] [khattiyo 刹帝利(陽單主格) tapati, [jhāyī 禪那(陽單主格, a.)] tapati [brāhmaṇo 婆羅門(陽單主格)],
[atha 然後] [sabbam 一切(陰單業格, a.)] [ahorattim 日夜(陰單業格)], [Buddho 已覺者(陽單主格) tapati [tejasā 火(中單具格)].

387 日照晝兮月明夜，刹帝利武裝輝耀，婆羅門禪定光明，佛陀光普照晝夜。

388 Bāhitapāpo ti brāhmaṇo, samacariyā samaṇo ti vuccati.

Pabbājayam attano malarī, tasmā “pabbajito” ti vuccati.

[Bāhita 排斥(pp.)][pāpo 惡(陽單主格, a.)] [ti 這樣(結尾語)] [brāhmaṇo 婆羅門(陽單主格)],
[samacariyā 行於平息(陽單從格, a.)] [samaṇo 沙門(陽單主格) ti [vuccati 被叫做(單 3 現)].
[Pabbājayam 使...出去(陽單主格, ppr.)] [attano 自我(陽單屬格)] [malarī 垢(中單業格),
[tasmā 由於它] “[pabbajito 已出家者(陽單主格)” ti vuccati.

388 棄除惡業者，是名婆羅門。行為清淨者，則稱為沙門，自除垢穢者，是名出家人。

389~390

389 Na brāhmaṇassa pahareyya, nāssa muñcetha brāhmaṇo,
dhī brāhmaṇassa hantāraṇī, tato dhī yassa muñcati.

[Na 不] [brāhmaṇassa 婆羅門(陽單與格)] [pahareyya 打(單 3opt.)],
[n 不][āssa 此(中單與格)] [muñcetha 出聲(單 3opt.為自言)] [brāhmaṇo 婆羅門(陽單主格)],
[dhī 呶(ㄔ) ! (indecl.)] [brāhmaṇassa 婆羅門(陽單與格)] [hantāraṇī 擊殺者(陽單業格)],
[tato 從那邊] dhī [yassa 他(陽單與格, rp.)] [muñcati 出聲(單 3 現)].

389 莫打婆羅門！婆羅門莫瞋，打彼者可恥，忿發恥更甚！

390 Na brāhmaṇass' etad akiñci seyyo, yadā nisedho manaso piyehi;
yato yato hiriñsamano nivattati, tato tato sammatimeva dukkham.

[Na 像這樣] [brāhmaṇass' 婆羅門(陽單與格)] [etad 這(中單主格)] [akiñci 無任何(中單主格, pron.)] [seyyo 比較好(中單主格, a.)],
[yadā 當...時] [nisedho 抑止(陽單主格, a.)] [manaso 意(中單與格)] [piyehi 可愛(中複從格, a.)];
[yato yato 從任何時] [hiriñsa 傷害][mano 意(中單主格)] [nivattati 消滅(單 3 現)],
[tato tato 就從那時] [sammati 被平息(單 3 現)] [eva 如此] [dukkham 苦(中單主格)].

390 婆羅門此非小益——若自喜樂制其心。隨時斷除於害心，是唯得止於苦痛。

¹ 苦：dara，亦作「怖畏」。

391 Yassa kāyena vācāya, manasā natthi dukkaṭam, sarīvutam tīhi thānehi, tam aham brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385)

[Yassa 他(陽單屬格, rp.)] [kāyena 身(陽單具格)] [vācāya 語(陰單具格)], [manasā 意(中單具格)] [natthi 不存在(單 3 現)] [dukkatām 惡作(中單主格)], [sarīvutam 完全圍(陽單業格, pp.)] [tīhi 三(中具格)] [thānehi 地方(中複具格)], [tam 他(陽單業格)] [aham 我(主格)] [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇam 婆羅門(陽單業格)].

391 不以身語意，行作諸惡業，制此三處者，是謂婆羅門。

392 Yamhā dhammarām vijāneyya sammāsambuddhadesitam, sakkaccarām tam namasseyya, aggihuttam va brāhmaṇo.

[Yamhā 他(陽單從格, rp.)] [dhammarām 法(陽單業格)] [vijāneyya 擴大知(單 3opt.)] [sammāsambuddha 已正確完全覺者][desitarām 揭示(陽單業格, pp.)], [sakkaccarām 恭敬(ger.)] [tam 他(陽單業格)] [namasseyya 敬拜(單 3opt.)], [aggihuttam 火供物(中單業格)] [va 如] [brāhmaṇo 婆羅門(陽單主格)].

392 正等覺者所說法，不論從何而得聞，於彼說者應敬禮，如婆羅門¹敬聖火。

393 Na jaṭāhi gottena, na jaccā hoti brāhmaṇo; yamhi saccañca dhammo ca, so suci so ca brāhmaṇo.

[Na 不] [jaṭāhi 結髮(陰複具格)] [gottenā 姓(中單具格)], na [jaccā 生(陰單具格)] [hoti 變成(單 3 現)] [brāhmaṇo 婆羅門(陽單主格)]; [yamhi 他(陽單處格, rp.)] [saccañ 真諦(中單主格)] [ca 及] [dhammo 法(陽單主格) ca, [so 他(陽單主格)] [suci 淨(陽單主格, a.)] so [ca 並且] brāhmaṇo.

393 不因鬚髮與種族，亦非生為婆羅門。誰知真實及達摩²，彼為幸福³婆羅門。

394 Kim te jaṭāhi dummedha, kim te ajinasātiyā, Abbhantarām te gahanām bāhirām parimajjasī.

[Kim 為何?] [te 你(單屬格)] [jaṭāhi 結髮(陰複從格)] [dummedha 惡智(陽單呼格, a.)], kim te [ajina 羊皮][sātiyā 衣(陽單從格)], [Abbhantarām 全面內部(中單主格, a.)] [te 你(單屬格)] [gahanām 深藏不露處(中單主格)] [bāhirām 外部(中單業格, a.)] [parimajjasī 遍擦式(單 2 現)].

394 愚者結髮鬢，衣羊皮⁴何益？內心具欲林，形儀徒嚴飾！

395 Parīsukūladharam jantuṁ, kisarām dhamanisantharam, ekarām vanasmirā jhāyantaram, tam aham brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385)

[Parīsukūla 塵土衣][dharam 穿(陽單業格, a.)] [jantuṁ 人(陽單業格)],

¹ 婆羅門：在此指一般的祭祀婆羅門。

² 真實：四聖諦。達摩：九出世間法。

³ 幸福：sukhi。斯里蘭卡版作 suci(清淨)。

⁴ 羊皮：ajina，是羊皮或羚羊皮。原作「鹿皮」，作更正。

[kisarīn 瘦(陽單業格, a.)] [dhamani 靜脈][santhatarīn 鋪設(陽單業格, pp.)],
[ekarīn 單獨(陽單業格, a.)] [vanasmirīn 林(中單處格) [jhāyantarīn 禪那(陽單業格, ppr.)],
[tam 他(陽單業格) [aharīn 我(主格) [brūmi 說...是(單 1 現) [brāhmaṇarīn 婆羅門(陽單業格)].

395 諸著糞掃衣¹，消瘦露經脈，林中獨入定，是謂婆羅門。

396~422

396 Na c'āham brāhmaṇam brūmi, yonijam mattisambhavaṁ,
bhovādi nāma so hoti, sace hoti sakiñcano.
Akiñcanam anādānaṁ, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (cp. Sn.620)

[Na 不] [c'但是][āharīn 我(單主格) [brāhmaṇarīn 婆羅門(陽單業格) [brūmi 說...是(單 1 現)],

[yonijam 胎生(陽單業格, a.) {[matti 母][sambhavaṁ 一起變成](陽單業格, a.)},

[bhovādi 尊的說者(陽單主格) [nāma 名叫(adv.) [so 他(陽單主格) [hoti 變成(單 3 現)],

[sace 若] hoti [sakiñcano 有任何(陽單主格, a.)].

[Akiñcanari 無任何(陽單業格, a.)] [anādānarīn 不拿起(陽單業格, a.)],

[tam 他(陽單業格) [aharīn 我(主格) [brūmi 說...是(單 1 現) [brāhmaṇarīn 婆羅門(陽單業格)].

396 所謂婆羅門，非從母胎生。如執諸煩惱，但名說「菩」²者。若無一切執，是謂婆羅門。

397 Sabbasaṁyojanarīn chetvā, yo ve na paritassati,
saṅgātigam visamuyuttaṁ, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (cp. Sn621)
[Sabba 一切][saṁyojanarīn 結合(陽單業格) [chetvā 切斷(ger.)],
[yo 他(陽單主格, rp.) [ve 確實] [na 不] [paritassati 遍戰慄(單 3 現)],
[saṅg 執著][ātigam 越過...而去(陽單業格, a.)] [visamuyuttaṁ 離結合(陽單業格, pp.)],
[tam 他(陽單業格) [aharīn 我(主格) [brūmi 說...是(單 1 現) [brāhmaṇarīn 婆羅門(陽單業格)].

397 斷除一切結，彼實無恐怖，無著離繫縛，是謂婆羅門。

398 Chetvā nandhirīn varattañca, sandānarīn sahanukkamam,
ukkhittapaligham buddham, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (cp. Sn.622)
[Chetvā 切斷(ger.)] [nandhirīn 皮帶(陰單業格) [varattañ 皮繩(中單業格) [ca 及],
[sandānarīn 繩(中單業格) [sahanukkamam 包括馬勒(單業格),
{[ukkhitta 拉高(pp.)][paligham 門](陽單業格, a.)} [buddham 覺(陽單業格, pp.)],
[tam 他(陽單業格) [aharīn 我(主格) [brūmi 說...是(單 1 現) [brāhmaṇarīn 婆羅門(陽單業格)].

398 除皮帶與韁，及斷繩所屬，捨障礙³覺者，是謂婆羅門。

399 Akkosarīn vadhabandhañca, aduttho yo titikkhati,
khantibalarīn balāñkarīn, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (=Sn.623)
[Akkosarīn 叱罵(陽單業格) [vadha 打殺][bandhañ 繫縛(中單業格) [ca 及],

¹ 糞掃衣：拾撿人家丟棄衣、布，洗淨、聯綴起來做僧袍。

² 「菩」：Bho，喂。是對平輩或下輩的稱呼。

³ 皮帶(鞭)：喻瞋恚。韁(繫馬繩索)：喻愛欲。繩：喻邪見。所屬(附屬物)：潛伏煩惱(anusaya 隨眠)。障礙：喻無明。

[aduttho 未為難(陽單主格, pp.)] [yo 他(陽單主格, rp.)] [titikkhati 忍受(單 3 現)],
[khanṭibalarī 以忍耐為強力(陽單業格, a.)] [balānīkarī 強力陣勢(陽單業格, a.)],
[tam 他(陽單業格)] [ahārī 我(主格)] [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇarī 婆羅門(陽單業格)].

399 能忍罵與打，而無有瞋恨，具忍力強軍，是謂婆羅門。

400 Akkodhanarī vatavantarī, sīlavantarī anussutarī,
dantarī antimasārīram, tam aharī brūmi brāhmaṇarī. (cp. Dh385) (cp. Sn624)

[Akkodhanarī 無憤怒(陽單業格, a.)] [vatavantarī 有禁制(陽單業格, a.)],
[sīlavantarī 有戒(陽單業格, a.)] [anussutarī 無貪欲(陽單業格, a.)],
[dantarī 調伏(陽單業格, pp.)] [antima 最終極(a.)][sārīrari 身體(陽單業格, a.)],
[tam 他(陽單業格)] [ahārī 我(主格)] [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇarī 婆羅門(陽單業格)].

400 無有瞋怒具德行，持戒不為諸欲潤，調御得達最後身——我稱彼為婆羅門。

401 Vāri pokkhārapatte va, āraggeriva sāsapo,
yo na limpati kāmesu, tam aharī brūmi brāhmaṇarī. (cp. Dh385) (cp. Sn625)

[Vāri 水(中單主格)] [pokkhārapatte 蓮葉(單處格)] [va 如],
[āragge 錐尖(中單處格)] [iva 如(indecl.)] [sāsapo 芥子(陽單主格)],
[yo 凡是(陽單主格, rp.)] [na 不] [limpati 塗染(單 3 現)] [kāmesu 欲(陽複處格)],
[tam 他(陽單業格)] [ahārī 我(主格)] [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇarī 婆羅門(陽單業格)].

401 猶如水落於蓮葉，如置芥子於針鋒，不染著於愛欲者——我稱彼為婆羅門。

402 Yo dukkhassa pajānāti, idh' eva khayam attano,
pannabhārari visarīyuttarī, tam aharī brūmi brāhmaṇarī. (cp. Dh385) (=Sn.626)

[Yo 他(陽單主格, rp.)] [dukkhassa 苦(中單屬格)] [pajānāti 徹底知(單 3 現)],
[idh' 在這裡] [eva 如此] [khayam 滅盡(陽單業格)] [attano 自我(陽單與格)],
[[panna 落(pp.)][bhārari 負擔](陽單業格, a.)] [visarīyuttarī 離結合(陽單業格, pp.)],
[tam 他(陽單業格)] [ahārī 我(主格)] [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇarī 婆羅門(陽單業格)].

402 若人於此世界中，覺悟消滅其自苦，放棄重負得解脫——我稱彼為婆羅門。

403 Gambhīrapaññarī medhāvirī, maggāmaggassa kovidarī,
uttamatthamanuppattarī, tam aharī brūmi brāhmaṇarī. (cp. Dh385) (=Sn627)

[Gambhīrapaññarī 深慧(陽單業格, a.)] [medhāvirī 有智(陽單業格, a.)],
[magg 道][āmaggassa 非道(陽單與格)] [kovidarī 熟知(陽單業格, a.)],
[uttam 最上][attham 義利(中單主格)][anuppattarī 隨得達(陽單業格, pp.)],
[tam 他(陽單業格)] [ahārī 我(主格)] [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇarī 婆羅門(陽單業格)].

403 有甚深智慧，善辨道非道，證無上境界，是謂婆羅門。

404 Asarīsaṭṭharī gahaṭṭhehi, anāgārehi c'ūbhayaṁ,
anokasārī appiccharī tam aharī brūmi brāhmaṇarī. (cp. Dh385) (=Sn.628)

[Asarīsaṭṭharī 未接觸(陽單業格, pp.)] [gahaṭṭhehi 在家者(陽複具格)],

[anāgārehi 無家(陽複具格, a.)] [c' 及][ūbhayaṁ 兩者(陽單業格, a.)],
[anoka 無住處][sārim 雲遊(陽單業格, a.)] [appiccharī 少量欲求(陽單業格, a.)]
[tam 他(陽單業格)] [ahāṁ 我(主格)] [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇāṁ 婆羅門(陽單業格)].

404 不與俗人混，不與僧相雜¹，無家無欲者，是謂婆羅門。

405 Nidhāya danḍarī bhūtesu, tasesu thāvaresu ca,
yo na hanti na ghāteti, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇāṁ. (cp. Dh385) (=Sn629)

[Nidhāya 藏置(ger.)] [danḍarī 杖(陽單業格)] [bhūtesu 生物(中複處格)],
[tasesu 戰慄(中複處格, a.)] [thāvaresu 安定(中複處格, a.)] [ca 及],
[yo 凡是(陽單主格, rp.)] [na 不] [hanti 擊殺(單 3 現)] na [ghāteti 殺(單 3 現)],
[tam 他(陽單業格)] [ahāṁ 我(主格)] [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇāṁ 婆羅門(陽單業格)].

405 一切強弱有情中，彼人盡棄於刀杖，不自殺。不教他殺——我稱彼為婆羅門。

406 Aviruddham viruddhesu, attadañdesu nibbutarī,
sādānesu anādānarī, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇāṁ. (cp. Dh385) (=Sn630)

[Aviruddham 未擴大妨礙(陽單業格, pp.)] [viruddhesu 擴大妨礙(陽複處格, pp.)],
[atta 拿起(pp.)][danñdesu 杖(陽複處格)] [nibbutarī 冷卻(陽單業格, pp.)],
[sādānesu 有拿起(陽複處格, a.)] [anādānarī 不拿起(陽單業格, a.)],
[tam 他(陽單業格)] [ahāṁ 我(主格)] [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇāṁ 婆羅門(陽單業格)].

406 於仇敵中友誼者，執杖人中溫和者，執著人中無著者——我稱彼為婆羅門。

407 Yassa rāgo ca doso ca, māno makkho ca pātito,
sāsaporiva āraggā, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇāṁ. (cp. Dh385) (=Sn.631)

[Yassa 他(陽單屬格, rp.)] [rāgo 染(陽單主格)] [ca 及] [doso 為難(陽單主格)] ca,
[māno 傲慢(陽單主格)] [makkho 僞善(陽單主格)] ca [pātito 使...落下(陽單主格, pp.)],
[sāsapo 芥子(陽單主格)r[iva 如(indecl.)] [āraggā 錐尖(中單從格)],
[tam 他(陽單業格)] [ahāṁ 我(主格)] [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇāṁ 婆羅門(陽單業格)].

407 貪欲瞋恚並慢心，以及虛偽皆脫落，猶如芥子落針鋒——我稱彼為婆羅門。

408 Akakkasarī viññāpanīṁ, girāṁ saccarī udīraye,
yāya nābhisaṁje kañci, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇāṁ. (cp. Dh385) (cp. Sn.632)

[Akakkasarī 無粗暴(陰單業格, a.)] [viññāpanīṁ 使...擴大知(陰單業格, a.)],
[girāṁ 言辭(陰單業格)] [saccarī 真諦(陰單業格, a.)] [udīraye 說出(單 3opt.)],
[yāya 那個(陰單處格, rp.)] [n 不][ābhisaṁje 遷怒(單 3opt.)] [kañci 任何者(陽單業格)],
[tam 他(陽單業格)] [ahāṁ 我(主格)] [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇāṁ 婆羅門(陽單業格)].

408 不言粗惡語，說益語。實語，不觸怒於人，是謂婆羅門。

¹ 不僧俗混雜：DhA : **asam̄saṭṭhanti** dassana-savana-samullapana-paribhoga- kāya-saṁsaggānaṁ abhāvena asam̄saṭṭhānaṁ.(未接觸：因接觸見、聽、交談、遍受用、身的消失，[是]未接觸。)

409 Yo'dha dīgham̄ va rassam̄ vā, aṇum̄ thūlam̄ subhāsubham̄

loke adinnarān nādiyati, tam aham̄ brūmi brāhmaṇām̄. (cp. Dh385) (cp. Sn.633)

[Yo 凡是(陽單主格, rp.)] ['dha 在這裡(=idha)] [dīgham̄ 長(單業格, a.)] [va 或] [rassam̄ 短(單業格, a.)] [vā 或],

[aṇum̄ 小(單業格, a.)] [thūlam̄ 大(單業格, a.)] [subh 美妙][āsubham̄ 不美妙(單業格, a.)],

[loke 世間(陽單處格) [adinnam̄ 未給與(單業格, pp.)] [n 不][ādiyati 拿起(單 3 現)],

[tam 他(陽單業格) [aham̄ 我(主格) [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇām̄ 婆羅門(陽單業格)].

409 於此善或惡，修短與粗細，不與而不取，是謂婆羅門。

410 Āsā yassa na vijjanti, asmiṁ loke paramhi ca,

nirāsayam̄ visamiyuttam̄, tam aham̄ brūmi brāhmaṇām̄. (cp. Dh168 & Dh385) (=Sn.634)

[Āsā 希望(陰複主格) [yassa 他(陽單屬格, rp.)] [na 不] [vijjanti 被知(複 3 現)],

[asmim̄ 此(陽單處格) [loke 世間(陽單處格) [paramhi 下一(陽單處格, a.)] [ca 及],

[nirāsayam̄ 無依附(陽單業格, a.)] [visamiyuttam̄ 離結合(陽單業格, pp.)],

[tam 他(陽單業格) [aham̄ 我(主格) [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇām̄ 婆羅門(陽單業格)].

410 對此世.他世，均無有欲望，無欲而解脫，是謂婆羅門。

411 Yass'ālayā na vijjanti, aññāya akathāṅkathī,

amatogadhamanuppattari, tam aham̄ brūmi brāhmaṇām̄. (cp. Dh385) (cp. Sn.635)

[Yass' 他(陽單屬格, rp.)] [ālayā 附著(陽複主格) [na 不] [vijjanti 被知(複 3 現)],

[aññāya 了知(ger.)] [akathāṅkathī 無疑惑(陽單主格, a.)],

[amat 不死][ogadham 沈浸(陽單業格, a.)][anuppattam̄ 隨得達(陽單業格, pp.)],

[tam 他(陽單業格) [aham̄ 我(主格) [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇām̄ 婆羅門(陽單業格)].

411 無有貪欲者，了悟無疑惑，證得無生地，是謂婆羅門。

412 Yo'dha puññañca pāpañca, ubho saṅgarām̄ upaccagā,

asokarān virajarān suddham̄, tam aham̄ brūmi brāhmaṇām̄. (cp. Dh.267 & Dh.385) (cp. Sn.636)

[Yo 他(陽單主格, rp.)] ['dha 在這裡(=idha)] [puññañ 福(中單業格) [ca [pāpañ 惡(中單業格)] ca 及},

[ubho 兩者(陽單業格, a.)] [saṅgarām̄ 執著(陽單業格) [upaccagā 全部越過...而去(單 3 過)],

[asokarān 無悲傷(陽單業格, a.)] [virajarān 離塵(陽單業格, a.)] [suddham̄ 淨(陽單業格, pp.)],

[tam 他(陽單業格) [aham̄ 我(主格) [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇām̄ 婆羅門(陽單業格)].

412 若於此世間，不著善與惡，無憂而清淨，是謂婆羅門。

413 Candaṁ va vimalaṁ suddham̄, vippasannam̄ anāvilaṁ,

nandībhavaparikkhīṇam̄, tam aham̄ brūmi brāhmaṇām̄. (cp. Dh385) (=Sn.637)

[Candaṁ 月(陽單業格) [va 如] [vimalam̄ 離垢(陽單業格, a.)] [suddham̄ 淨(陽單業格, pp.)],

[vippasannam̄ 擴大明淨(陽單業格, pp.)] [anāvilaṁ 無混濁(陽單業格, a.)],

[nandī 歡喜(f.)][bhava 變成][parikkhīṇam̄ 被遍滅盡(陽單業格, pp.)],

[tam 他(陽單業格) [aham̄ 我(主格) [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇām̄ 婆羅門(陽單業格)].

413 如月淨無瑕，澄靜而清明，滅於再生欲，是謂婆羅門。

414 Yo imar̄ palipathar̄m duggar̄m, saṁsāraṁ moham accagā,
tiṇno pāragato jhāyī, anejo akathar̄nkathī,
anupādāya nibbuto, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (cp. Sn.638)

[Yo 他(陽單主格, rp.)] [imar̄ 此(陽單業格)] [palipathar̄ 江湖(陽單業格)] [duggar̄ 惡路(陽單業格)],
[saṁsāraṁ 輪迴(陽單業格)] [moham 癡(陽單業格)] [accagā 越過...而去(單3過)],
[tiṇno 渡(陽單主格, pp.)] [pāra 彼岸][gato 去到(陽單主格, pp.)] [jhāyī 禪那(陽單主格, a.)],
[anejo 無動(陽單主格, a.)] [akathar̄nkathī 無疑問(陽單主格, a.)],
[anupādāya 無取(ger.)] [nibbuto 涅槃(陽單主格, pp.)],
[tam 他(陽單業格)] [ahaṁ 我(主格)] [brūmi 說...是(單1現)] [brāhmaṇam 婆羅門(陽單業格)].

414 超越尼寧崎嶇道，並踰愚癡輪迴海，得度彼岸住禪定，
無欲而又無疑惑，無著證涅槃寂靜——我稱彼為婆羅門。

415 Yo'dha kāme pahatvāna, anāgāro paribbaje,
kāmabhavaparikkhīṇam tam ahaṁ brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (=Sn.639)

[Yo 他(陽單主格, rp.)] ['dha 在這裡(=idha)] [kāme 欲(陽複業格)] [pahatvāna 徹底捨棄(ger.)],
[anāgāro 無家(陽單主格, a.)] [paribbaje 遍遊行(單3opt.)],
[kāmabhava 變成欲][parikkhīṇam 被遍滅盡(陽單業格, pp.)]
[tam 他(陽單業格)] [ahaṁ 我(主格)] [brūmi 說...是(單1現)] [brāhmaṇam 婆羅門(陽單業格)].

415 棄捨欲樂於此世，出家而成無家人，除滅欲樂生起者——我稱彼為婆羅門。

416 Yo'dha tañham pahatvāna, anāgāro paribbaje,
tañhābhavaparikkhīṇam tam ahaṁ brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh415) (=Sn.640)

[Yo 他(陽單主格, rp.)] ['dha 在這裡(=idha)] [tañham 渴愛(陰單業格)] [pahatvāna 徹底捨棄(ger.)],
[anāgāro 無家(陽單主格, a.)] [paribbaje 遍遊行(單3opt.)],
[tañhābhava 渴愛及變成][parikkhīṇam 被遍滅盡(陽單業格, pp.)],
[tam 他(陽單業格)] [ahaṁ 我(主格)] [brūmi 說...是(單1現)] [brāhmaṇam 婆羅門(陽單業格)].

416 棄捨愛欲於此世，出家而成無家人，除滅愛欲生起者——我稱彼為婆羅門。

417 Hitvā mānusakar̄m yogam, dibbar̄m yogam upaccagā,
sabbayogavisar̄nyuttam, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (=Sn.641)

[Hitvā 捨棄(ger.)] [mānusakar̄m 人(陽單業格, a.)] [yogam 軛(陽單業格)],
[dibbar̄m 天(陽單業格, a.)] [yogam [upaccagā 全部越過...而去(單3過)],
[sabba 一切]yoga[visar̄nyuttam 離結合(陽單業格, pp.)],
[tam 他(陽單業格)] [ahaṁ 我(主格)] [brūmi 說...是(單1現)] [brāhmaṇam 婆羅門(陽單業格)].

417 遠離人間縛，超越天上縛，除一切縛者，是謂婆羅門。

418 Hitvā ratiñca aratiñca, sītibhūtar̄m nirūpadhiṁ,
sabbalokābhībhūm vīraṁ, tam ahaṁ brūmi brāhmaṇam. (cp. Dh385) (=Sn.642)

[Hitvā 捨棄(ger.)] [ratiñ 喜樂(陰單業格)] [ca 及] [aratiñ 不喜樂(陰單業格)] ca,
[sītibhūtar̄m 變成清涼(陽單業格, pp.)] [nirūpadhiṁ 無存留(陽單業格, a.)].

[sabba 一切][lok 世間][ābhibhūm 勝(陽單業格, a.)] [vīram 英雄(陽單業格)]
[tam 那個(陽單業格) [aharī 我(主格) [brūmi 說..是(單 1 現) [brāhmaṇarī 婆羅門(陽單業格).]

418 棄捨喜不喜¹，清涼無煩惱，勇者勝世間²，是謂婆羅門。

419 Cutim yo vedi sattānam, upapattiñca sabbaso,
asattām sugatām buddharī, tam aharī brūmi brāhmaṇarī. (cp. Dh385) (=Sn.643)
[Cutim 脫離(陰單業格) [yo 他(陽單主格, rp.)] [vedi 感受(單 3 過) [sattānam 已執著者(陽複屬格),
[upapattiñ 顯現(陽單業格) [ca 及] [sabbaso 一切(中單從格),
[asattām 未執著(陽單業格, pp.)] [sugatam 善去(陽單業格, pp.)] [buddharī 覺(陽單業格, pp.)],
[tam 他(陽單業格) [aharī 我(主格) [brūmi 說..是(單 1 現) [brāhmaṇarī 婆羅門(陽單業格)].

419 若遍知一切——有情死與生，無執善逝佛，是謂婆羅門。

420 Yassa gatim na jānanti, devā gandhabbamānusā,
khīṇāsavām arahantām, tam aharī brūmi brāhmaṇarī. (cp. Dh385) (=Sn.644)
[Yassa 他(陽單屬格, rp.)] [gatim 去處(陰單業格) [na 不] [jānanti 知(複 3 現)],
[devā 天(陽複主格) [gandhabba 乾達博][mānusā 人(陽複主格),
[khīṇāsavām 諸流向已被滅盡(陽單業格, a.)] [arahantām 阿羅漢(陽單業格)]
[tam 那個(陽單業格) [aharī 我(主格) [brūmi 說..是(單 1 現) [brāhmaṇarī 婆羅門(陽單業格)].

420 諸天乾闥婆及人，俱不知彼之所趣，煩惱漏盡阿羅漢——我稱彼為婆羅門。

421 Yassa pure ca pacchā ca, majhe ca natthi kiñcanām,
akiñcanām anādānam, tam aharī brūmi brāhmaṇarī. (cp. Dh385) (=Sn.645) (396)
[Yassa 他(陽單屬格, rp.)] [pure 在以前(adv.) [ca 及] [pacchā 以後(adv.)] ca,
[majhe 中間(陽單處格) ca [natthi 不存在(單 3 現) [kiñcanām 任何(中單主格, a.),
[akiñcanām 無任何(陽單業格, a.)] [anādānam 不拿起(陽單業格, a.)],
[tam 他(陽單業格) [aharī 我(主格) [brūmi 說..是(單 1 現) [brāhmaṇarī 婆羅門(陽單業格)].

421 前後與中間³，彼無有一物，不著一物者，是謂婆羅門。

422 Usabharī pavarām vīram, mahesīm vijitāvinām,
anejām nhātakām buddharī, tam aharī brūmi brāhmaṇarī. (cp. Dh.385) (=Sn.646)(cp. S.7.13.)
[Usabharī 公牛(陽單業格) [pavarām 徹底最好(陽單業格, a.)] [vīram 英雄(陽單業格)],
[mahesīm 大仙(陽單業格) [vijitāvinām 已有擴大勝過(陽單業格, a.)],
[anejām 無動(陽單業格, a.)] [nhātakām 已沐浴者(陽單業格) [buddharī 覺(陽單業格, pp.)],

¹ 棄捨喜不喜：DhA：**ratinti** pañcakāmaguṇaratīm. **Aratinti** araññavāse ukkanṭhitattarī.（「喜樂」：喜樂五種欲。「不喜樂」：在疏遠處的滯留所，未滿意的狀態。）

² 世間：sabbalokā(一切世間)，指貪欲等。

³ 前後與中間：Yassa pure ca pacchā ca, majhe ca，即過去、未來、現在。DhA：**pureti** atītesu khandhesu. **Pacchāti** anāgatesu khandhesu. **Majjheti** paccuppannesu khandhesu.（在以前：在已過去的諸蘊。在未來：在未來的諸蘊。在中間：在現在的諸蘊。）

[tam 他(陽單業格)] [aharī 我(主格)] [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇarī 婆羅門(陽單業格)].

422 牛王¹最尊勇猛者，大仙無欲勝利者，浴己無垢及覺者——我稱彼為婆羅門。

423 Pubbenivāśarī yo vedi, saggāpāyañca passati,

atho jātikkhayam patto, abhiññāvoso muni

sabbavositavosānarī, tam aharī brūmi brāhmaṇarī. (cp. Dh385) (cp. Sn.647)²

[Pubbenivāśarī 前世住處(單業格)] [yo 他(陽單主格, np.)] [vedi 感受(單 3 過)],

[sagg 天界][āpāyañ 苦界(陽單業格)] [ca 並且] [passati 看到(單 3 現)],

[atho 然後] [jātikkhayam 減盡生(陽單業格)] [patto 得達(陽單主格, pp.)],

[abhiññā 全面知(ger.)] [vosito 達成(陽單主格, pp.)] [muni 牟尼(陽單主格)],

{[sabba 一切][vosita 達成(pp.)][vosānarī 擴大終結](陽單業格, a.)},

[tam 他(陽單業格)] [aharī 我(主格)] [brūmi 說...是(單 1 現)] [brāhmaṇarī 婆羅門(陽單業格)].

423 牟尼能知於前生，並見天界及惡趣，獲得除滅於再生，

業已完成無上智，一切圓滿成就者——我稱彼為婆羅門。

〔參考資料〕

- Ācharya Buddharakkhita(英譯, Third Edition), 了參法師(中譯), 明法比丘(中文注釋), 《法句經》, 初版, 嘉義市: 嘉義新雨道場, 2001 年。
- Acharya Buddharakkhita, The Dhammapada the Buddha's Path of Wisdom, Second BPS edition, Sri Lanka: Karunaratne & Sons Ltd., 1966.
- 了參法師(1916-1985)譯: 《南傳法句經》。
- 廖文燦譯, 《巴利語法句選譯》, 初版, 嘉義縣: 法雨道場, 2006 年。
- Dhammapada-aṭṭhakā, Chaṭṭha Saṅgāyana CD in 1956, edited by Dhammadassārāma(嘉義: 法雨道場), 2006 年。
(電子書)

~ end ~

¹ 牛王: usabha 牡牛，在此指超強無畏的人。

² S.7.13.說: “Pubbenivāśarī yo vedī, saggāpāyañca passati; Atho jātikkhayam patto, abhiññāvoso muni. “Ettha dajjā deyyadhammarī, ettha dinnarī mahapphalarī. Evañhi yajamānassa, evañ ijjhati dakkhinā”ti.(若了知宿命，見天界惡趣，達生命減盡，圓通力牟尼；此應施施法，此施有大果，如是而供奉，如是施繁榮。)